

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ELEŞTİREL DÜŞÜNME UNSURLARINI İÇERMESİ
BAKIMINDAN ZEYNEP CEMALİ'NİN ÇOCUK
ROMANLARININ İNCELENMESİ**

**Hazırlayan
Buket ÖZALTIN İNCE**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI**

Yüksek Lisans Tezi

**Kasım 2019
KAYSERİ**

**T.C.
ERCIYES ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**ELEŞTİREL DÜŞÜNME UNSURLARINI İÇERMESİ
BAKIMINDAN ZEYNEP CEMALİ'NİN ÇOCUK
ROMANLARININ İNCELENMESİ
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Hazırlayan
Buket ÖZALTIN İNCE**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI**

**Kasım 2019
KAYSERİ**

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim. Aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi belirtirim.

Buket ÖZALTIN İNCE

“Eleştirel Düşünme Unsurlarını İçermesi Bakımından Zeynep Cemali’nin Çocuk Romanlarının İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Erciyes Üniversitesi Lisansüstü Tez Önerisi ve Tez Yazma Yönergesi’ne uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Buket ÖZALTIN İNCE

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI

Türkçe Eğitimi ABD Başkanı

Prof. Dr. Önder ÇAĞIRAN

Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI danışmanlığında **Buket ÖZALTIN İNCE** tarafından hazırlanan “**Eleştirel Düşünme Unsurlarını İçermesi Bakımından Zeynep Cemali’nin Çocuk Romanlarının İncelenmesi**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü **Türkçe Eğitimi** Anabilim Dalında **yüksek lisans** tezi olarak kabul edilmiştir.

29 / 11 / 2019

JÜRİ:

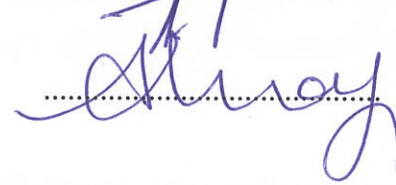
Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI

Üye :Doç. Dr. Şamil YEŞİLYURT

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Erol AKSOY

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulunun **26/12/2019** tarih ve ...**54-01**.....sayılı kararı ile onaylanmış olup, öğrencinin mezuniyet tarihi **.25/12/2019**’dir.

.....**26**...../.....**12**...../ 2019

Prof. Dr. Celal KIRPIK

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Teknolojinin hızla ilerlediği bilgi toplumunda bireylerden beklenen bilgiye ulaşmak değildir. Yeni nesilden beklenen elde ettiği bilgiyi analiz etmesi, değerlendirmesi ve kendi yaşamına göre düzenlemesidir. 21. yüzyılın en önemli sorunlarından birisi de eleştirel düşünemeyen, problem çözemeyen ve karşılaştığı durumu kendine göre düzenleyemeyen bireylerin yetişmesidir. Ancak elde ettiği bilgiyi doğrudan kabul etmeyip farklı düşünme süzgeçlerinden geçirerek doğruya ulaşmayı öğrenen bireyin yetişmesi istenilmektedir. Bu yüzden yeni nesle eleştirel düşünme öğretilmeli ve yaşam tarzı hâline getirilmelidir.

Geleceğin bireylerine eleştirel düşünme becerisi kazandıracak önemli unsurlardan biri edebî eserlerdir. Küçük yaşta nitelikli edebî eserlerle karşılaşan çocuğun hayata bakış açısı değişiklik gösterebilecektir. Çünkü eserlerdeki karakterlerle okuyucu özdeşim kurarak karakterlerin perspektifinden olayları muhakeme etmektedir. Yazınsal nitelikli eserlerde bireyin karşısına çıkarılan karakterlerin düşünme becerilerini çok yönlü kullanması okuyucuyu düşünme becerilerini kullandırmaya teşvik etmelidir. Bu açıdan okuyucuya farklı düşünme becerilerini doğrudan değil dolaylı olarak sezdiren edebî eserler tercih edilebilir.

Zeynep Cemali de çocukların farklı yönlerden gelişmesine katkı sağlayan çocuk edebiyatı yazarlarından biridir. Yazar ele aldığı konular ve üslubuyla edebiyat dünyasında yer alan yazarlarımızdandır. Zeynep Cemali'nin dört romanı ve dört öykü kitabı bulunmaktadır.

Bu çalışma, Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazmış olduğu dört romanın eleştirel düşünme unsurları açısından değerlendirilmesine yönelik nitel bir araştırmadır.

Araştırma amacı kapsamında beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde problem durumu, araştırmanın amacı, önemi ve sınırlılıkları ele alınmıştır. İkinci bölümde düşünme, eleştirel düşünme, eleştirel düşünmenin boyutları, eleştirel düşünen bireylerin özellikleri, eleştirel düşünmenin Türkçe eğitimi açısından önemi, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının nitelikleri, çocuk edebiyatı ürünlerinin eleştirel düşünme becerisi bağlamında dayanması gereken temel ilkeler, çocuk edebiyatı ve Zeynep Cemali'nin

hayatına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma modeline, çalışma dokümanı, verilerin analizi ve inandırıcılığı, araştırmanın sınırlılıklarına yer verilmiştir. Dördüncü bölümde çocuklarda eleştirel düşünme unsurlarını kazandırma bağlamında incelenen kitaplarda, Facione'nin (2018) eleştirel düşünme becerisi sınıflandırılmasında belirttiği “Analiz”, “Yorumlama”, “Öz Düzenleme”, “Çıkarımda Bulunma”, “Açıklama Yapma” ve “Değerlendirme” ana temalar olarak belirlenmiş ve betimsel analiz bu temalar altında gerçekleştirilmiştir. Son bölüm olan beşinci bölümde ise tartışma, sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, benden desteklerini ve yardımlarını esirgemeyen, değerli bilgi ve birikimini benimle paylaşan, saygıdeğer danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI'ya sonsuz teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca benden maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, hayatta her zaman bana destek olan, iyi bir eğitim almam için bütün olanaklarını sonuna kadar kullanan ve bütün zor zamanlarımda yanımda olan sevgili aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Buket ÖZALTIN İNCE

Kasım 2019, KAYSERİ

ELEŞTİREL DÜŞÜNME UNSURLARINI İÇERMESİ BAKIMINDAN ZEYNEP CEMALİ’NİN ÇOCUK ROMANLARININ İNCELENMESİ

Buket ÖZALTIN İNCE

**Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Yüksek Lisans Tezi, Kasım 2019
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Gürkan MORALI**

ÖZET

Yazınsal nitelikli yapıtlar kurgu içinde eleştirel düşünme becerisini çocuk okuyucuya duyumsatmaktır. Bu yüzden özellikle okuyucu kitlesi çocuk olan edebî eserlerin titizlikle incelenmesi gerekmektedir. Çocuğa hitap eden eserlerden, çocuk okuyucunun düşünce ve davranışlarını olumlu yönde değiştirmesi beklenir. Eleştirel düşünme unsurları içeren edebî eserler, bireylerin eleştirel düşünebilmesine olanak sağlayabilmektedir.

Bu araştırmada, Zeynep Cemali’nin çocuklar için yazmış olduğu dört roman, eleştirel düşünme unsurları içermesi açısından incelenmiştir. Doküman incelemesi yoluyla gerçekleştirilen araştırmanın amacı, okuyucusu çocuk olan Zeynep Cemali’nin romanlarının eleştirel düşünme unsurlarını içerip içermediğini tespit etmek ve aynı zamanda incelenen bu eserlerde eleştirel düşünme unsurlarının dağılımını da tespit etmektir.

Araştırmanın çalışma dokümanları tümdengelimsel (betimsel) analiz tekniği ile çözümlenmiştir. İncelenen çalışma dokümanlarının tümünde eleştirel düşünme unsurlarına yer verildiği, ancak kitapların bölümleri göz önünde bulundurulduğunda tüm kitaplardaki eleştirel düşünme unsurlarının oranının ortalama %65,64 olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen sonuçlara göre; incelenen çalışma dokümanlarındaki eleştirel düşünme becerisi unsurlarının alt boyutlarının yoğunluk puanları sıralaması bakımından “Ballı Çörek Kafeteryası”, “Güzelce’de Bir Kaçak, Memo” “Ankaralı” ve “Patentli Kız” şeklinde olduğu saptanmıştır. Buna göre, incelenen Zeynep Cemali’nin kitaplarının, çocuk ve genç okurlara eleştirel düşünme unsurlarını sunması bakımından uygun olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel Düşünme, Eleştirel Düşünme Unsurları, Çocuk Kitabı, Çocuk Yazını

INVESTIGATION OF THE CHILDREN'S NOVELS OF ZEYNEP CEMALI IN TERMS OF THEIR CRITICAL THINKING ELEMENTS

Buket ÖZALTIN İNCE

**Erciyes University, Institute of Educational Sciences
Master Thesis, November 2019
Supervisor: Asst. Prof. Dr. Gürkan MORALI**

ABSTRACT

Literary works sense critical thinking in fiction. Especially literary works whose readership is children need to be carefully examined. The child reader is expected to change his / her thoughts and behavior in a positive way. Literary works containing critical thinking elements help individuals to think critically. In this research, four novels written by Zeynep Cemali for children were evaluated to contain critical thinking elements.

The aim of the research carried out through document review is to examine whether the works of Zeynep Cemali, whose reader is a child, contain the elements of critical thinking, while at the same time the distribution of the elements of critical thinking was examined.

The study documents of the research were analyzed by deductive analysis technique. It was found that critical thinking elements were included in all of the study documents examined, but the ratio of critical thinking elements in all books was 65.64% on average, considering the sections of the books. According to the results obtained within the scope of the research; the lower dimensions of the critical thinking skill elements in the study documents examined were found to be “Ballı Çörek Kafeteryası”, “Güzelce’de Bir Kaçak, Memo” “Ankaralı” and “Patenli Kız” terms of density scores. Accordingly, Zeynep Cemali's books are considered to be important in providing critical thinking elements to children and young readers.

Key Words: Critical Thinking, Critical Thinking Elements, Children's Book, Children's Literature

İÇİNDEKİLER

ELEŞTİREL DÜŞÜNME UNSURLARINI İÇERMESİ BAKIMINDAN ZEYNEP CEMALİ'NİN ÇOCUK ROMANLARININ İNCELENMESİ	
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK	ii
KABUL VE ONAY	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR ve SİMGELER	xi
TABLolar LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.5. Sınırlılıklar	6
GENEL BİLGİLER	7
2.1. Düşünme	7
2.2. Eleştirel Düşünme	9
2.3. Eleştirel Düşünmenin Boyutları	11
2.4. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri	15
2.5. Eleştirel Düşünmenin Türkçe Eğitimi Açısından Önemi	19
2.6. Çocuk Edebiyatı	24

2.6.1. Çocuk Edebiyatının Nitelikleri.....	26
2.6.2. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Bağlamında Dayanması Gereken Temel İlkeler.....	29
2.7. Çocuk Edebiyatı ve Zeynep Cemali.....	32
2.7.1. Zeynep Cemali'nin Hayatı.....	32
YÖNTEM.....	37
3.1.Araştırma Modeli.....	37
3.2.Çalışma Dokümanı.....	37
3.3. Verilerin Toplanması.....	38
3.4.Verilerin Analizi.....	38
3.4.1. Verilerin İnanırcılığı.....	40
3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	40
BULGULAR.....	42
4.1. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Yorumlama Becerilerine Ait Bulgular ..	42
4.2. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Analiz Becerilerine Ait Bulgular	47
4.3. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Değerlendirme Becerilerine Ait Bulgular	52
4.4. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Çıkarım Yapma Becerilerine Ait Bulgular	55
4.5. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Açıklama Becerilerine Ait Bulgular.....	61
4.6. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Öz Düzenleme Becerilerine Ait Bulgular	67
TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER.....	72
5.1. Tartışma- Sonuç	72
5.2. Öneriler	75
KAYNAKÇA.....	78
EKLER.....	82

EK 1. ZEYNEP CEMALİ’NİN “GÜZELCE’DE BİR KAÇAK, MEMO” ADLI KİTABI.....	82
EK 2. ZEYNEP CEMALİ’NİN “PATENLİ KIZ” ADLI KİTABI	83
EK 3. ZEYNEP CEMALİ’NİN “BALLI ÇÖREK KAFETERYASI” ADLI KİTABI.....	84
EK 4. ZEYNEP CEMALİ’NİN “ANKARALI” ADLI KİTABI.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	85

KISALTMALAR ve SİMGELER

akt : aktaran

bs. : basım

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

vd. : ve diğerleri

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Eleştirel Düşünmenin Kapsadığı Bilişsel Beceriler ve Alt Beceriler	14
Tablo 2. Çalışma Dokümanlarına Ait Bilgiler	38
Tablo 3. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Yorumlama Becerilerine Ait Bulgular	42
Tablo 4. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Analiz Becerilerine Ait Bulgular	47
Tablo 5. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Değerlendirme Becerilerine Ait Bulgular	52
Tablo 6. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Çıkarım Yapma Becerilerine Ait Bulgular	55
Tablo 7. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Açıklama Becerilerine Ait Bulgular	61
Tablo 8. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Öz Düzenleme Becerilerine Ait Bulgular	67

ŞEKİLLER LİSTESİ

<i>Şekil 1.</i> Düşünme becerileri.....	9
---	---

BÖLÜM I

GİRİŞ

Son yıllarda teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgiye ulaşmak kolay hâle gelmiştir. Bununla birlikte bilgiye ulaşan bireyden beklenen davranışlarda farklılıklar gözlenmiştir. Önceden sadece bilgiye ulaşmak kısmen yeterli olarak görünse de günümüzde bilgiye ulaşan bireyin, bilgiyi kullanmasına dikkat edilmektedir.

Bilgi toplumunda etkili düşünen, durumları analiz eden, değerlendiren, yorumlayan, açıklayan, çıkarımda bulunan en önemlisi de aldığı bilgiyi kendine göre düzenleyen bireylere ihtiyaç vardır. Artık sadece bilgiye ulaşmak değil, bilgiyi kendine göre düzenlemek de önemli hâle gelmiştir.

Yeni yetişen neslin eleştirel düşünen bireyler olabilmesinde edebiyatın rolü de bulunmaktadır. Okul öncesi dönemden itibaren çocuklar nitelikli edebî eserlerle karşılaşmalıdır. Yaş grubuna göre uygun ve nitelikli eserlerle karşılaşan çocuklarda zamanla okuma sevgisi ve alışkanlığı da oluşmaktadır. Bunun yollarından birisi de çocuk edebiyatından faydalanmaktır. Çünkü “çocuğun yaşadığı çağa ve içinde bulunduğu topluma uyum sağlaması ve orada bir yere sahip olması eğitimin, içinde barındırdığı edebiyat anlayışıyla gerçekleşmektedir. Bu nedenle çocuk edebiyatı, çocuğun eğitiminin işlevi açısından önemli bir bölümünü üstlenmiştir.” (Yalçın ve Aytaş, 2005, s. 17).

Çocuk edebiyatı, çocuğu sadece ahlaki yönden eğiten değil, düşünme açısından da geliştiren eserlerden oluşmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2005). Eleştirel bakışı kazandıran, saplantılardan kurtaran, hayal gücünü geliştiren eserler olmalıdır. “Çocuk kitaplarının konuları çocuğun güncel hayatı ile doğrudan ilgili olmalı ve gerçeğe uygun düşmelidir. Sağlam konuların işlenmesiyle meydana getirilmiş eserler sayesinde çocuklar, üstün değerlere ulaşırlar, içleri yurt ve insan sevgisi, çalışma azmi, dayanışma duygusu ile dolar.” (Yalçın ve Aytaş, 2005, s. 32). Çocuktan istenilen üstün değerlere ulaşma seviyesi tabii ki karşılaştığı olay ve durumlara yeni bakış açısı kazanarak ve okuduklarını eleştirerek mümkün olabilmektedir.

Edebî eserlerdeki karakterler, çocuk okuyucuda eleştirel bakışı uyandıracak aynı zamanda çok yönlü düşünmesine katkı sağlayacak nitelikte olmalıdır. Adalı'ya (2004) göre, “metni okuyan ya da dinleyen kişi eserde yer alan gereçleri düşünme becerilerini kullanarak tanımaya, sorgulamaya, nasıl bir araya getirildiklerini anlamaya çalışır. Eserde var olan kurgusal dünyayla kendi gerçekliği arasında ilişkiler kurarak anlamlar elde eder. Böyle bir sürecin varlığı, eleştirel düşünmenin gelişmesini destekler.” (s. 223). Nitelikli çocuk edebiyatı eserleri çocuğu hayata hazırlarken çocuğun düş gücünü geliştirerek okuduğu kitapta karşılaşılan sorunlara eleştirel bakış açısıyla bakıp kendine göre öz düzenleme yapmasını desteklemektedir.

Çocuklar için yazılmış eserlerde eleştirel düşünme becerisi edindirmedeki yeterliklerin üzerinde durulması gerekmektedir. Çünkü birey hayatta karşısına çıkabilecek durumları okuduğu kitaplarda görürse içinde bulunduğu topluma daha kolay ayak uydururken sorgulamayı, analiz etmeyi ve yorumlamayı da öğrenir.

Çocukların değişimi ve gelişimi için eser veren çocuk edebiyatı yazarlarından birisi de Zeynep Cemali'dir. Zeynep Cemali'nin romanları incelenerek romanlarda eleştirel düşünme unsurlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu çalışma eleştirel düşünme unsurları bağlamında çocuklara, ailelere ve eğitimcilere Zeynep Cemali'nin incelenen romanlarını tercih edebilmeleri açısından öneme sahiptir.

1.1. Problem Durumu

Toplumun temelini birey oluşturur. Öz güveni yerinde, kendini tanıyabilen, insanlarla iletişim kurabilen, düşünen, araştıran ve karşısına çıkan bilgiyi eleştirel düşünme süzgeçlerinden geçirerek kendine uygun hâle getiren bireyler toplumu ileri seviyelere götürebilir. Bireyin bu yönde eğitilmesi için önce aile onunla birlikte okul, sosyal çevre ve okuduğu eserler önem arz etmektedir.

Türkiye'de, ilk kez 2005 yılında “düşünme” ve “eleştirel düşünme” kavramları ilköğretim programlarında temel hedefler içinde yer almıştır. Öğrencilere kazandırılması hedeflenen bu beceriler bütün derslerin temelini oluşturmaktadır. Söz

konusu programla ulaşılması beklenen temel beceriler şu şekilde sıralanmıştır (MEB, 2006):

- ✓ “Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma
- ✓ Eleřtirel dűřünme
- ✓ Yaratıcı dűřünme
- ✓ İletişim kurma
- ✓ Problem çözme
- ✓ Araştırma
- ✓ Karar verme
- ✓ Bilgi teknolojilerini kullanma
- ✓ Girişimcilik” (s. 5).

Sadece Türkiye’de değil dünyada eleştirel dűřünebilen, belli kalıpların dışına çıkabilen, araştıran, sorgulayan ve yorumlayan bireylere gereksinim vardır. Bu nedenle eğitim sistemleri buna göre ayarlanmaktadır. Eleřtirel dűřünme, bireyin olaylar ve durumlar karşısında akıl ve mantık yürüterek hareket etmesini gerektirir. Bireylerden neden-sonuç ilişkisi kurma, fikirleri gerekçeleriyle açıklayabilme, birden çok bakış açısıyla değerlendirme ve kalıpların dışına çıkararak dűřünebilmeleri istenmektedir.

Bir ocuğun hayatı ve hayatta karşısına çıkabilecek gerçekleri anlamasını sağlayan önemli bir etken de çocuklar için yazılmış nitelikli kitaplardır. Bu ocuk kitapları okuyucusuna okuma sevgisi kazandırdıktan sonra onların hayatlarına katkılar sağlamalı ve gerçek hayatta karşılaşabilecekleri problemleri göz önüne sererek onları yaşama hazırlamalıdır.

Nitelikli olarak adlandırdıđımız ocuk kitaplarında aranacak özelliklerden en önemlisi okuyucusunu hayata hazırlamaktır. ocuk, okuduđu kitapta karřılařılan sorunlara çözüm üretmek için eleřtirel bir gözle bakmalıdır. Bu yüzden kitaptaki kahramanların dűřünen, arařtıran, çıkarımında bulunan, deđerlendiren ve eleřtiren karakterlerden olması gerekir. Sever’e (2015) göre “yazılı kűltür ürünlerinin bireye sunduđu iletileri paylařma, sınaama, sorgulama yeterliđine ulařmıř bireyler okuma kűltürüne sahiptir. Dűřünen ve duyarlı bireylerin kazanması gereken en temel becerilerden biridir okuma kűltürü.” (s.9-10).

Sever'in (2015) de dediği gibi çocukluk yıllarında temeli atılan kitap sevgisi sayesinde okuyan, okuduğunu, duyduğunu düşünene, değerlendiren ve eleştiren bireylerin yetişmesi kolaylaşabilmektedir. Alanında iyi bir çocuk edebiyatı yazarı, çocuğun kendi iç dünyasına girerek orada çocukların yaşantılarını zenginleştirmelidir. Ayrıca çocuklar için yazılmış eserler çocuğun karşılaşılabileceği problemlere eleştirel düşünerek yaklaşmasını sağlamalıdır. Çocuk edebiyatı yazarlarından Zeynep Cemali, yapıtlarında düşünene, yorum yapan, sorunlar karşısında çözüm üreten, öz düzenleme yapan kahramanlar yaratmıştır. Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazdığı romanların, eleştirel düşünme unsurlarını içerip içermediği bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.1.1. Problem Cümlesi

Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazdığı romanlar, eleştirel düşünme unsurlarını ne sıklıkla içermektedir?

1.1.2. Alt Problemler

Araştırmanın alt problemleri ise aşağıda sıralanmaktadır:

1. Zeynep Cemali'nin çocuk romanları hangi eleştirel düşünme unsurlarını içermektedir?
2. Zeynep Cemali'nin çocuk romanlarında eleştirel düşünme unsurlarının dağılımı nasıldır?

1.2. Araştırmanın Amacı

Geleceğin toplumunu oluşturan çocukların eğitilmeleri her toplum için büyük önem arz etmektedir. Çocuk eğitiminde aile, öğretim programları, sosyal çevre önemliyken çocuğun eğitiminde çocuk edebiyatının da yeri yadsınamaz. Çocuk okuyucu için yazılmış eserlerde üst düzey düşünme unsurlarının bulunması önemlidir. Üst düzey düşünme becerisini kazanan çocuk, bilgiyi yorumlar, analiz eder, değerlendirir, varsayımlar ve hipotezler oluşturarak çıkarımlar yapar ve bilgiyi kendine göre düzenler. Eleştirel düşünme becerisine sahip olan çocuk, toplum içinde kendini ifade etme, iletişim kurma, farklı fikirlere karşı açık olma bakımından daha saygılı olur.

Çocuklar için yazılmış edebî eserlerde, eleştirel düşünme unsurlarının bulunması önemlidir. Çocuk, kitapta karşılaştığı karakterlerden doğru iletileri alırsa yaşamında önemli kazanımlar sağlamış olur. Çocuk kitapları bu özelliklere sahip olmalıdır. Tozduman Yaralı ve Didin (2017) “eleştirel düşünme konusunda yapılmış olan çalışmaların daha çok eleştirel düşünmenin önemi üzerinde durduğu, ancak eleştirel düşünmenin nasıl geliştirilebileceğine yönelik vurgu yapmadıkları görülmektedir.” (s.208). Bu yüzden araştırmada, Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazdığı romanları eleştirel düşünme unsurları içermesi bakımından incelemek amaçlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Üst düzey düşünme becerilerinden biri olan eleştirel düşünme son yıllarda oldukça önem kazanmıştır. Sorgulayan, sorunlara çözümler üreten bireylerden oluşan bir topluluk ileri seviyelere sağlam adımlarla ilerler. Okuma kültürü gelişmiş toplumlarda bireyler bu düşünme becerilerini kullanmaktadır. Çünkü edebiyat, bireye sunduğu olay ve durumlarla bireyi hayata hazırlar. Kavcar'a (1999) göre, “edebiyat toplumsal bir kurumdur ve toplumun yapısındaki değişime bağlı olarak da değişir. Çünkü edebiyat ürünleri yalnızca yaşamı yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda yaşamı biçimlendirir. Böylece okuyucuları dolayısıyla toplumu da derinden etkiler.” (s. 4).

Çocuklar için yazılmış olan edebî eserler, onların kişilik gelişimine katkıda bulunurken üst düzey düşüncelerinde de büyük öneme sahiptir. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserleri onların yaşamına katkıda bulunurken düşünme becerilerini geliştirebilecek özelliğe sahip olmalıdır.

Bu araştırmanın çocuk edebiyatı, hedef kitle ve bilimsel çalışma açısından önem taşıdığı düşünülmektedir. 21. yüzyılın gereksinimleri, bireylerin düşünme becerilerine sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu çağda yetişen bir bireyin eleştirel düşünen, bilgiyi sorgulayan, yeniliklere karşı açık ve istekli aynı zamanda öz düzenleme becerisine sahip olması gerekmektedir.

Bireylere eleştirel düşünme becerisi kazandırmada etkili olan unsurlardan biri edebî eserlerdir. Çocuk okuduğu eserdeki kahramanın yerine kendisini koymaktadır. Yazarların yarattığı karakterler düşünen, sorgulayan, yorumlayan, çıkarımda bulunan,

değerlendiren kişilerden oluşmaktadır. Çocuk edebiyatı yapıtlarının okuyucusunun üst düzey düşünme becerilerini geliştirmesinde katkıda bulunması gerekmektedir.

Hedef kitlesi çocuk olan edebî eserlerin eleştirel düşünme unsurları bakımından betimlenmesi, çocuk kitaplarının eleştirel düşünme boyutunu yansıtması açısından değerlidir. Ebeveynlere ve öğretmenlere çocuklar için uygun olan edebî eserlerin seçiminde üst düzey düşünme becerisini kazandıracak yapıtların seçimine kolaylık sağlayacağı düşünülmektedir. Çocuk edebiyatı yapıtlarının eleştirel düşünme becerisi kazandırmadaki etkisini düşünme ve yeni araştırma olanakları yaratacağı da düşünülmektedir.

Araştırma, çocuk kitaplarında dikkat edilmesi gereken unsurlar, çocukları eleştirel düşünmeye yönlendiren olay ve durumların ortaya konması açısından önemlidir. Bu bağlamda Zeynep Cemali'nin çocuk romanlarının aranan özelliklere ne denli sahip olduğunu belirleme açısından da önem taşımaktadır.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları aşağıda sıralanmaktadır:

- Zeynep Cemali'nin “Güzelce’de Bir Kaçak: Memo”, “Patentli Kız”, “Ballı Çörek Kafeteryası” ve “Ankaralı” isimlerinde 4 romanı, “Ben, Çınarağacı ve Pufböreği”, “Gül Sokağı'nın Dikenleri”, “Çılgın Babam” ve “Öykü Öykü Gezen Kedi” isimlerinde 4 öyküsü bulunmaktadır. Bu araştırma, yazarın dört romanı i sınırlandırılmıştır.
- Bu çalışmada seçilen romanlar Facione'nin (2018, s. 5-7) eleştirel düşünme becerisi sınıflandırılmasına göre çözümlenmiştir. Buna göre eleştirel düşünme becerisinin “Analiz”, “Yorumlama”, “Öz Düzenleme”, “Çıkarımda Bulunma” “Açıklama Yapma” ve “Değerlendirme” olmak üzere altı basamağı bulunmaktadır.

BÖLÜM II

GENEL BİLGİLER

Bu bölümde, araştırmanın amacı kapsamında; düşünme, eleştirel düşünme, eleştirel düşünmenin boyutları, eleştirel düşünen bireylerin özellikleri, eleştirel düşünmenin Türkçe eğitimi açısından önemi, çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının nitelikleri, çocuk edebiyatı ürünlerinin eleştirel düşünme becerisi bağlamında dayanması gereken temel ilkeler, çocuk edebiyatı ve Zeynep Cemali'nin hayatına yer verilmiştir.

2.1. Düşünme

21. yüzyıl, bilim ve teknolojinin ilerlediği, bilgi kaynaklarına ulaşmanın kolay olduğu bir dönemdir. Bilim ve teknoloji alanındaki gelişmeler toplumların yaşam kalitesini ve ihtiyaçlarını değiştirmektedir. Bu alandaki gelişmeler toplumu oluşturan bireyleri olumlu ya da olumsuz etkilemektedir. Bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma yöntemi birey için önemli olmalıdır. Bilgi kaynaklarına kolay ulaşan birey ulaştığı bilgiyi doğrudan kabul edip kullanmamalıdır. Birey ulaştığı bilginin doğru ya da yanlış olduğunu merak etmeli, ulaştığı bilgiyi nasıl kullanması gerektiği ve o bilgiyi işleme önemli bir noktadır.

Düşünme, insanı diğer canlılardan ayıran en önemli özelliktir. İnsana özgü olan bu özellik kişiyle birlikte gelişir. Rene Descartes'in "Düşünüyorum öyleyse varım!" sözünden de anlaşılacağı üzere insan düşündüğü sürece yaşamında var olmaktadır. Birey karşılaştığı bilgilerden şüphe etmek ve bu sayede var olmasının sebebi olan düşünme becerisini kullanmış olmaktadır.

Düşünme kavramının birçok tanımı vardır. Farklı araştırmacıların farklı tanımları bulunmaktadır. Özden'e (2008) göre, "düşünme, gözlem, tecrübe, sezgi, akıl yürütme ve diğer kanallarda elde edilen bilgiyi kuramsallaştırma, uygulama, analiz ve değerlendirmenin disipline edilmiş şeklidir." (s. 139). Saban'a (2005) göre de "düşünme, bireylerin kişisel gözlem, deneyim ve duyularla ulaştıkları bilgileri kavramsallaştırmaları, analiz etmeleri, değerlendirmeleri ve farklı durumlara uygulamaları için gerçekleştirdikleri zihinsel bir etkinliktir." (s. 159). Düşünmek doğuştan gelen bir yetenektir. Birey sadece bir sorunla karşılaştığında düşünmez. Her

davranış ve kararını kendi gözlem ve tecrübelerinin süzgecinden geçirir. “Düşünme, insanın sahip olduğu en önemli kaynaktır ve bu kaynağı kullanmanın en temel zorluğu karışıklıktır. Bu karışıklığın sebebi birçok şeyi aynı anda yapmak isteğimizden kaynaklanır. Duygular, bilgiler, mantık, umut ve yaratıcılık hepsi içimizde birbirine karışır.” (De Bono, 2006, s. 8).

Hayat insanları bazı mecburiyetlere yöneltirken, birey karar ve hareketlerinde ezbere davranışlar sergilemektedir. Bunun nedeni ise birden fazla şeyi aynı anda yapmak zorunda olmasıdır. Düşünmek, sorgulamak, analiz etmek insanoğlunun en temel özelliğiysen insanoğlu hayatın sunduğu karmaşıklıklar içinden çıkamadığı için çoğu zaman hayatı olduğu gibi kabullenmeyi yeğlemektedir. “Düşünme işlevi, anlam yaratmaktır: Hayatlarımızdaki olaylardan anlam çıkarmak, olayları isimlendirilmiş sınıflara ayırmak, şablonlar bulmaktır. Devamlı olarak bize şunları anlatır: Bunlar oluyor, bunlar gerçekleşiyor, bunu ve şunu fark et. Bu zihnin olayları anlayan kısmıdır.” (Paul ve Elder, 2016, s. 48).

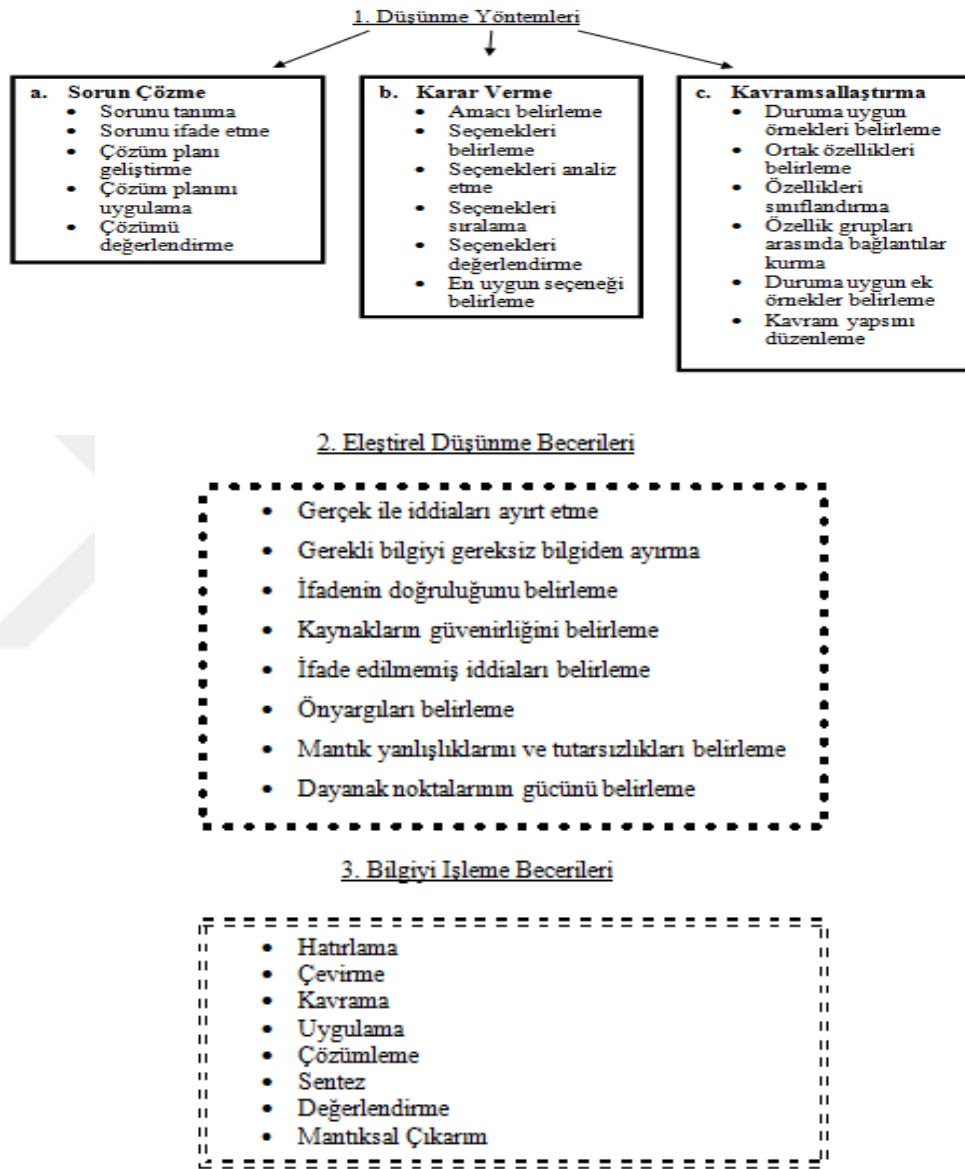
Araştırmalardan da anlaşılacağı üzere düşünmenin önemi üzerinde durulmuş ve birçok tanım yapılmıştır. Bu tanımların her biri farklı olsa da ortak yönleri vardır. Günümüze kadar araştırılmasının ve tartışılmasının sebebi düşünmenin ne denli önemli olduğunu bizlere göstermektedir.

Yapılan tanımlarda genellikle düşünmenin bir süreç olduğuna vurgu yapılmıştır. Düşünmenin yöntemleri ve adımları olduğuna değinilmiştir. Düşünen birey karşılaştığı duruma göre düşünme becerisini harekete geçirip adım adım sonuca ulaşabilir. Düşünen kişilerin oluşturduğu toplum, demokrasi ve çağdaşlık açısından daha başarılı olabilmektedir.

Düşünme, bilgiyi kullanırken bazı süreçlerden geçme işidir. İnsan düşünme yeteneği sayesinde karşılaştığı durumlara tecrübeleriyle farklı çözüm önerilerini net bir şekilde sunmalı ve iddia etmeden farklı fikirlere de açık olabilmelidir. Bu sayede insan yeni bilgiler edinebilmektedir. Kişide bilgiler çoğaldıkça düşünme zamanla artmakta bu sayede insan düşünerek yeni bilgiler de üretmektedir.

Düşünmenin tanımlarına bakıldığında mantık çerçevesinde sorgulama yapma, analiz etme, yaratıcılık, eleştirel bakış açısı gibi alt basamaklara ayrıldığını görülmektedir.

Düşünme becerilerinin Beyler'e (1988)'e sınıflandırılması Şekil 1'de sunulmaktadır.

Şekil 1. Düşünme becerileri (akt. Başçam Çelik, 2011, s. 32)

2.2. Eleştirel Düşünme

Bilgi çağı olarak nitelendirilen 21. yüzyılda teknolojinin gelişmesiyle insanoğlu kendini geliştirmek zorunda kalmıştır. Birey sadece düşünmekle kalamamakta kendisini üst

düzy düşünmeye mecbur hissetmektedir. Hızla gelişen ve değışen dünyada problem çözebilen, soru sorabilen, mantıklı davranabilen, çevresine hoşgörü ve saygıyla yaklaşabilen en önemlisi olaylara ve durumlara karşı eleştirel düşünebilen insanlara ihtiyaç vardır.

Düşünmede olduğu gibi eleştirel düşünmenin de birden fazla tanımı yapılmıştır. “Çoğumuz, bilgilerimizi etkin bir şekilde yaşama aktaramayız. Halbuki bilgi çağında, bilgili olmanın anlamı bilgiyi kullanabilmek, yani beceri sahibi olmak ve bunu sürekli davranış biçimi hâline getirmektir.” (Yıldırım, 2004, s. 6). Kişi bu bilgi çağında bilgiyi doğrudan kullanmak yerine bunu ayırıştırarak seçimler yapmalıdır. Bu beceriyi alışkanlık hâline getirmelidir.

Matthew Lipman’a (2018) göre “eleştirel düşünme, iyi bir yargıya götüren becerili ve sorumlu düşünmedir çünkü içinde bulunduğu bağlama duyarlıdır, kriterler üzerine kurulur ve kendini düzenleyici bir yapıya sahiptir.” (akt. Nosich, 2018, s. 2). Eleştirel düşünme, düşünmenin üst düzeyidir. Her insan düşünme yetisiyle doğmuştur fakat kişi bunu yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi üst düzey düşünme becerisine çıkarabilmektedir. Üst düzey düşünme becerisine sahip olan kimse tecrübelerinden yararlanarak sunulan bilginin altında yatan örtük anlamların farkına varabilmekte ve bilgiyi değerlendirdikten sonra kullanabilmektedir.

Şahinel (2002) eleştirel düşünmeyi “özel bir düşünce alanına ya da biçimine ilişkin kusursuz düşünceyi ortaya çıkaran disiplinli ve öz denetimli düşünme biçimi.” olarak tanımlamaktadır (s. 110). Şahinel’in tanımında “disiplinli” ve “öz denetimli” düşünmeden kasıt, kişi düşüncesini kontrol altında tutmalı, eleştirel düşünme kurallarına göre düzenlemeli aynı zamanda kişinin düşüncesi katı ve değişmez olmamalıdır. Çünkü birey teknoloji sayesinde kolaylıkla ulaşabildiği yoğun bilgiyi nasıl kullanacağını bilememektedir. Elde ettiği bilgiyi eleştirel düşünmenin adımlarına göre düzenlerse hem bilgiyi doğrudan kabul etmemiş olur hem de kendine göre düzenleyebilir. Bu yüzden bireyden beklenen sadece bilgiye ulaşmak değil düşünme becerilerini kullanarak ulaştığı bilgiyi sorgulamak, değerlendirmek, yorum yapmak ve kendine göre bir karara varmaktır. Bunu yapabilen birey ise eleştirel düşünme becerisine sahiptir demektir. Eleştirel düşünme becerisine sahip olan birey iyi bir dinleyici, iyi bir konuşmacı olacağı için insan ilişkileri de olumlu yönde etkilenir.

Her insan düşünür, bu insanlığın özünde vardır. Fakat düşünme kendi hâline bırakılırsa benmerkezciliğin ön planda olduğu, önyargılı, nesnellikten uzak bir düşünme olarak kalır. “Kendi kendini yönlendiren, öz disiplinli, kendi kendini gözleyen ve kendini doğrulayan düşünmedir.”(Paul ve Elder, 2016, s. 449). Birey düşünürken öz disiplinini sağlayabilir ve objektif olarak olayları değerlendirebilirse ben merkezci olmaktan uzaklaşmakta ve insan ilişkileri de sağlıklı şekilde devam etmektedir.

“Eleştirel düşünme insanın, verilen bilgileri olduğu gibi kabul etmeyip neden-sonuç ilişkisi sürecine sokarak işlemesine dayanan, muhakeme ve sorun çözme odaklı, ödülü kişinin seçenek yaratması ve sorun çözmesi olan bir öğrenme-bilme-davranma modelidir.” (Atabek, 2000, s. 16). Bu bağlamda eleştirel düşünme çok yönlü ve derin düşünme gerektiren bilgiyi doğrudan almayıp düşünme süzgeçlerinden geçirerek edindiği bilgiyi öğrenerek ve içselleştirerek davranış hâline getirmedir.

Günümüze kadar gelen tanımlara bakıldığında çoğunun ortak noktası akıl yürütmeye disiplinle edilen düşünme biçimi olduğudur. Eleştirel düşünmenin, düşünmeden farkı belli basamaklardan geçerek sistematik ve mantıklı bir şekilde sonuca ulaşmasıdır. Eleştirel düşünme, düşünceyi değerlendirme, analiz etme hatta düşüncenin üzerine düşünmedir. Eleştirel düşünme, özetle bireyin karşılaştığı bilgi, olay ve durum karşısında bir amaca doğru sorgulama yaparak, gözlem yaparak, akıl ve mantık yürüterek bilgiyi kullanmak için gereken üst düzey düşünme becerilerinden biridir.

2.3. Eleştirel Düşünmenin Boyutları

Geleceğin bireyleri için üst düşünme becerilerine sahip olmaları bu bilgi çağında zorunluluk hâline gelmiştir. Kişi karşılaştığı durum ve olayları kendine göre yorumlayıp, değerlendirdikten sonra bir sonuca varabilirse eleştirel düşünmeyi öğrenmiş demektir. Eleştirel düşünmeyi uygulayabilmek için belli adımlar ve stratejileri kullanmak gerekmektedir. Birey, eleştirel düşünme becerisine ulaşmak istiyorsa düşünme adımlarını uygulamalı ve sonuca ulaşmalıdır. Eleştirel düşünmede zihinsel işlem basamakları şu şekilde sıralanmıştır:

“1. **Değişkenlerin ayırt edilmesi ve denetimi:** Problem çözerken problemi oluşturan farklı değişken ve unsurları ayırt edebilmek, bunları denetleyebilmek ve her birine farklı ağırlıklar vermek, eleştirel düşünebilmenin önemli unsurları arasındadır.

2. Bilgideki eksiklikleri fark etmek: Bazı durumlarda sunulan bilgi yetersizdir ya da kişinin bilgisi sunulanı anlamlandırmakta yetersiz kalır.

3. Açık seçik tanımların gerekliliğini görmek: Kullanılan terim ve sözcükler kimi zaman altlarında yatan anlamları gölgelemektedir.

4. Belirli bir sonucu desteklemekte kullanılan gerekçelerin ne denli güçlü olduklarını değerlendirebilmek: Genelde birtakım varsayımlar, çıkarımlar, savlar, karşı savlar ve gerekçelerden hareketle sonuçlara varılmaktadır.

5. Verilerden ve bulgulardan çıkarımlar yapabilmek: Bilginin oluşturulması eldeki verilerden ve bulgulardan, doğru çıkarımların yapılmasıyla mümkün olur.

6. Karar verirken akılcı kıstaslar kullanmak: Karar verme sürecinde farklı alternatifleri değerlendirmenin ve tartmanın yanı sıra, akılcı kıstaslara ağırlık vermek de önemlidir.

7. Anlamak için okumak: Okuma sürecinde anlamı zihinde oluşacak bir biçimde okumak ve zihinsel süreçlerin farkında olmak, özellikle okunan materyaldeki içeriğin doğru kavranmasını sağlayacak ve eleştirel bir bakışı olası kılacaktır.

8. Problem çözmeye planlı yaklaşım: Problem çözmeye için çeşitli stratejilerin oluşturulması ve bu stratejilerin sistemli biçimde uygulanması önemlidir.”(Halpern, 1996’dan akt. Gürkaynak vd., 2008, s. 2-3).

Elbette eleştirel düşünme, keskin ve adım adım uygulanacak kuralları olan bir düşünme biçimi değildir. Olay ve durumlara göre eleştirel düşünmede bireyi sonuca vardırان adımlar değişebilir. Tıpkı eleştirel düşünmenin tek bir tanımı olmadığı gibi boyutlarının yani eleştirel düşünme sürecinin de tek bir formülü yoktur.

Facione (2018) ise, eleştirel düşünme becerisini farklı sınıflandırmıştır. Buna göre eleştirel düşünme becerisinin “Analiz”, “Yorumlama”, “Öz düzenleme”, “Çıkarımda bulunma” “Açıklama yapma” ve “Değerlendirme” olmak üzere altı basamağı bulunmaktadır:

- **“Yorumlama:** Kriterler, prosedürler, kurallar, inanışlar, konvansiyonlar, yargılar, olaylar, veriler, durumlar ve deneyimler çeşitliğinin önemini ya da anlamını ifade edebilmek ve kavramaktır.

• **Analiz:** İnanışlar, yargılar, sebepler, deneyimler, bilgiler ya da fikirleri ifade etmeye niyetli diğer temsil formları, tasvirler, konseptler, sorular ve ifadeler arasındaki gerçek çıkarımsal ilişkileri ve istenileni tanımlayabilmektir.

• **Değerlendirme:** Bir kişinin algısı, deneyimi, durumu, yargısı, inancı ya da fikrinin tasvirleri mahiyetindeki ifadelerin ya da diğer temsillerin inanılabilirliğini ve ifadeler, tasvirler, sorular ya da diğer temsil çeşitleri arasındaki gerçek ya da istenilen çıkarımsal ilişkilerin mantıksal gücünü değerlendirmektir.

• **Çıkarım yapma:** Mantıklı sonuçlar çıkarabilmek adına ihtiyaç duyulan elementleri adlandırarak güvenceye almak; varsayımlar ve hipotezler oluşturmak; ilgili bilgileri düşünerekten verilerden, ifadelerden, ilkelerden kanıtlardan, yargılardan, inanışlardan, düşüncelerden, kavramlardan, tasvirlerden, sorulardan ve diğer temsil şekillerinden çıkan sonuçları çıkarabilmektir

• **Açıklama:** Bir şeyin sorgulanmasının sonuçlarını tutarlı ve inandırıcı bir şekilde sunabilmek olarak tanımlamaktadır ki bu da birisine büyük resmin tam bir görünüşünü verebilmek ile aynı anlama gelmektedir; hem bir şeyin sonuçlarının dayandırıldığı kriterli, metotsal, kavramsal, kanıtsal ve bağlamsal düşünceler açısından muhakeme edebilmeyi belirtebilmek hem de inandırıcı argümanlar şeklinde birinin düşüncesini sunabilmek olarak tanımlanabilir.

• **Öz düzenleme:** Birinin bilişsel aktivitelerini, o aktivitelerde kullanılan elementleri ve çıkarım yapılan sonuçları kısmen analizdeki becerileri uygulayarak öz bilinçli bir şekilde takip etmek ve bir şeyin sebep ya da sonucunu düzeltmek, geçerli kılmak, onaylamak adına bir bakış açısıyla kişinin kendi çıkarımsal yargılarını değerlendirebilmektir” (Facione, 2018, s. 5-7).

Eleştirel düşünmenin kapsadığı bilişsel beceriler ve alt beceriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Eleştirel Düşünmenin Kapsadığı Bilişsel Beceriler ve Alt Beceriler

Beceriler	Alt Beceriler
Yorumlama	Kategorileştirme/Sınıflandırma Önem Biçme/ Çözme Anlamını Aydınlatma/Netleştirme Fikirleri Gözden Geçirme/İnceleme
Analiz	Argümanları Ortaya Çıkarma Argümanları Analiz Etme
Değerlendirme	İddiaları Değerlendirme Argümanları Değerlendirme
Çıkarım Yapma	Kanıttan Kuşkulama/ Sorgulama Alternatifleri Tahmin Etme Sonuçlar Çıkarma Sonuçları İfade Etme
Açıklama	Prosedürleri Doğrulama Argümanları Sunma
Öz Düzenleme	Öz İnceleme/ Kendini Gözden Geçirme Öz/ Kendini Düzeltme

(Kaynak: Facione, 2018, s. 9-10)

Facione’nin eleştirel düşünme becerisinin boyutlarına bakıldığında, kişi karşılaştığı bilgiyi veya soruyu önce tanımlamalı, çözüme ulaşabilmesi için uygun bilgi ve veri toplamalı, elde ettiği verileri değerlendirdikten sonra bir sonuca ulaşmalı bu sonucu açıklamalı ve tartışmalıdır. Nosich (2018) de gerçek eleştirel düşünmenin üç parçası olduğunu belirtmiştir:

- “1. Eleştirel düşünme soru sormayı içerir.
2. Eleştirel düşünme sorulan soruların mantığını kavrayarak çözmeye çalışmayı içerir.
3. Eleştirel düşünme, mantığımızın sonuçlarına inanmayı içerir.” (akt. Aybek, 2018, s. 5-6). Birey bir konu üzerinde eleştirel düşünecekse önce konunun aslını anlayabilmek için sorular sormalıdır. Sorduğu sorularda bulduğu cevapları çözümlmelidir. Birey bu sayede vardığı sonuca inanmalı ve içselleştirmelidir.

Watson ve Glaser (1964) ise eleştirel düşünmeyi bir beceri ve aynı zamanda tutum olarak değerlendirip beş boyutta incelemektedir:

- “1. Sorunu tanıma
2. Sorunun çözümü için uygun bilgileri toplama ve seçme,
3. Yapılandırılmış ve yapılandırılmamış varsayımları tanıma,
4. İlgili ve sonuca götürücü varsayımları seçme ve formüle etme,
5. Geçerli sonuçları çıkarma ve sonuçların geçerliğini tartışma.” (akt. Kurnaz 2019, s. 26).

Watson ve Glaser’ın belirlediği boyutlara bakıldığında eleştirel düşünen kişi problem çözme yetisine sahip olmalı, bilgileri sorgulamalı ve doğrudan kabul etmeyip araştırma yaparak sonuca ulaşmalıdır. Eleştirel düşünmenin sıradan ve gelişigüzel bir düşünme biçimi olmadığı tanımlardan ve eleştirel düşünme boyutlarından anlaşılabilir. Bilgiyi kontrol altına alabilmek için uzmanlar, bu bölümde belirtilen adımları öne sürmüşlerdir. Tüm bu adımlar göz önüne alındığında eleştirel düşünmede temel olarak birey sürecin içinde aktif olmalı, sonuca ulaştıracak zihinsel süreçleri titizlikle kullanmalıdır.

2.4. Eleştirel Düşünen Bireyin Özellikleri

Eleştirel düşünmeyi içselleştirmeyi öğrenmiş kişiler, benmerkezcilikten uzaklaşmış, olay ve durumlara karşı mantıklı akıl yürüterek, tarafsızca düşünebilen, analiz edebilen, problem çözebilen, çıkarımlarda bulunup kendine göre düzenleyip değerlendiren kişilerdir.

Eleştirel düşünen birey sağlıklı bir düşünürdür. Sağlıklı düşünürü çok olan toplumlar demokrasi, ekonomi gibi her alanda ilerde olabilme ihtimaline sahiptir. Karşısına çıkan bilgiden şüphe etmeyip doğrudan kabul eden, sorgulamayan, kaynağına inmeyen bireylerin oluşturduğu topluluklarda ise şiddet, dolandırıcılık gibi suç unsurlarının sıklıkla görülmesi muhtemeldir. Bilgi teknolojisinin dur durak bilmeyen hızına eleştirel düşünebilen bireyler daha hızlı yetişebilecek ve teknolojiyi olumlu yönde

kullanabileceklerdir. Şahinel (2002)'ye göre, eleştirel düşünen bir bireyin özellikleri aşağıda verilmiştir:

- “Bir sorunun, problemin veya iddianın açık bir biçimde ifade edilmesi,
- Diğer bireylerin kesin bir dil kullanmasını isteme,
- Düşünmeden hareket etmeme,
- Çalışmalarını kontrol etme,
- Bir düşünceyi oluşturmada azimli olma,
- Öne sürülen iddiaları destekleyen nedenleri ve kanıtları araştırma ve sunma,
- Daha çok dogma ve özlem duyulan düşünceler yardımıyla değil, sorunlar, amaçlar ve sonuçlar yardımıyla yargılama,
- Ön bilgileri kullanma,
- Yeterli kanıt bulana kadar yargıdan şüphe duyma eğilimi içindedir.” (s. 20).

Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler, karşısına çıkan her yeni durumu ve bilgiyi doğrudan yanlış veya doğru olarak kabul etmeden, araştıran, bilgileri yorumlayan, analiz eden, sonuca ulaşmak için çıkarımlarda bulunan ve kesin sonuca ulaşana kadar bilgiye şüpheyle yaklaşan kişilerdir. Demirel'e (2012) göre ise eleştirel düşünen bireylerin özellikleri şunlardır:

- **“Tutarlılık:** Eleştirel düşünen birey, düşüncedeki çelişkileri fark etmeli, bunları ortadan kaldırabilmelidir.
- **Birleştirme:** Eleştirel düşünen birey, düşüncenin bütün boyutları arasındaki ilişkiyi kurabilmelidir.
- **Uygulanabilme:** Eleştirel düşünen birey, düşüncelerini bir model üzerinde uygulayabilmelidir.
- **Yeterlilik:** Eleştirel düşünen birey, deneyimlerini ve ulaştığı sonuçları gerçekçi bir temele dayandırabilmelidir.
- **İletişim Kurabilme:** Eleştirel düşünen birey, düşünceleri arasındaki ilişkiyi etkili bir iletişimle, anlaşılır bir biçimde paylaşabilmelidir” (s. 216).

Eleştirel düşünür, ön yargısız davranarak etrafında olanları fark eder ve kanıt bulmaya çalışarak doğru sonuca varmayı hedeflemektedir. Eleştirel düşünürler asla uç fikirleri savunmazlar, her zaman dengeli davranmaya çalışır ve çevresiyle o yönde iletişim kurar.

Eleştirel düşünmenin temelinde bir plan yani sistematiklik bulunmaktadır. Eğer birey eleştirel düşünmeye istekliyse bazı davranışları yapmaya da hazır demektir. Eleştirel düşünen birey hoşgörülü olarak karşı tarafın fikrini ön yargılardan arındırılmış bir biçimde açık görüşlülükle, alçak gönüllükle sabırla dinlemeli daha sonra mantıklı sorular sorarak, fikirleri karşılaştırıp değerlendirerek, çözüm üretip yorum yaparak, sistematik bir biçimde açıklama yapmalıdır. Nosich'e (2018) göre, iyi gelişmiş bir eleştirel düşünürün sahip olması gereken özellikler:

- “İyi bir dinleyici,
- Düşünceli konuşan birisi,
- Açıklamaları arayan birisi,
- Gözlemci bir insan,
- Önemli kararlar alırken güvenilir bilgi arayan bir insan,
- Ortada duran ılıman bir insan,
- İnatçı dar görüşlü değil yeni fikirlere açık bir insan.,
- Gerçeği arayan bir insan,
- Eleştirel bir okur ve yazar,
- Diğer insanları anlamaya çalışan bir insan,
- Kendinin farkında olan bir insan.” (akt. Aybek, 2018, s. 181).

Bu özelliklere sahip olan bireyler bunlara dikkat ederek düşünmeye başladığında ilk başta zorlanabilmekte fakat daha sonra beceri haline dönüştürmektedir. Birey zamanla bu özelliklere uygun davranışlar sergileyebilir. Böylelikle eleştirel düşünen bireyin özelliklerine sahip olabilmektedir. Eleştirel düşünürler eleştirel düşünme basamaklarını sebatla ve sabırla uyguladıkça kendine düzenleyip genişletecek ve bir tutum haline dönüştürebilmektedir.

Paul ve Elder (2016) ise eleştirel düşünen bireylerin özelliklerini aşama aşama açıklamıştır. Bu aşamalar:

“Birinci Aşama: **Yansıtıcı Olmayan Düşünür**: Bu aşamadaki düşünürler, düşüncelerindeki önemli sorunların farkında değildirler. İnançlarını ve kararlarını sorgulamazlar. Bu düşünürler, yaşamdaki kimi insanları “iyi” kimilerini ise “kötü” olarak yargırlar, benmerkezci eğilimleri düşüncelerinde önemli bir rol üstlenir. (s. 28-29).

İkinci Aşama: **Meydan Okunan Düşünür**: Bu aşamadaki düşünürler, düşüncelerindeki önemli sorunların farkına varır. Kendilerini sık sık düşüncelerini incelerken bulurlar; ancak çoğu kişi zihinsel alçakgönüllülüğün eksikliğinden dolayı meydan okumaya karşı direnç gösterir ve yansıtıcı olmayan düşünür aşamasına geri döner. (s. 31-32).

Üçüncü Aşama: **Acemi Düşünür**: Bu aşamadaki düşünürler, düşünür olarak gelişmeye karar verir ve “açıklık, doğruluk, görecelik, kesinlik, mantıklılık, haklı çıkarılabilirlik, genişlik, derinlik ve adillik” bağlamında kendi düşüncelerini takdir etmeye başlarlar; ama bu becerilerde hala düşük bir uzmanlık seviyesindedirler; çünkü yeterince alıştırmayı yapmazlar. (s. 32-33).

Dördüncü Aşama: **Alıştırma Yapan Düşünür**: Bu aşamadaki düşünür kendine iyi bir plan yaparak günlük düşünme alıştırmaları yapar. Bu plan kişide tükenmişlik ve yük oluşturmamalı. Bu her yeni yapılan planda alıştırmalar, yoğun ve yorucu olmamalı, düzenli ve sürekli olmalıdır. (s. 36- 37).

Beşinci Aşama: **Gelişmiş Düşünür**: Bu aşamadaki düşünürler yaşam boyu uygulama yapar ve entelektüel erdemleri içselleştirmeye başlar. (s. 28). Duygu, düşünce ve isteklerini düzenli olarak izlerler, kendilerini başkalarının yerine koymak için gereken zihinsel eşduyuma ulaşmışlardır, duyumsadıkları olumsuz duygularına yönelik düşünceleriyle yüzleşmeye yönelik zihinsel yüreklilikleri vardır. (s. 402).

Altıncı Aşama: **Başarılı/Usta Düşünür**: Usta düşünürler, sistemli bir biçimde kendi düşüncelerinin sorumluluğunu üstlenirler, temel düşünme becerilerini derinlemesine içselleştirirler, tarafsız düşünmeye derinden bağlıdır, sürekli düşüncelerini sistematik

bir biçimde izler ve gözlemlerler ayrıca düşüncelerindeki güçlü olmayan yönleri düzenli olarak dile getirirler” (s. 405-406).

Her insan altıncı aşamaya kadar çıkamayabilir. Entelektüel olmayı, sürekli kendini geliştirmeyi ve değiştirmeyi davranış biçimi hâline getirmesi gerekmektedir. Bilgi eksikliği, peşin hükümlü olma, benmerkezci veya yaşadığı toplum merkezci olma, sınırlı algılamalar kişinin eleştirel düşünür olmasını engellemektedir.

Eleştirel düşünürler, karşılaştığı olay ve durumlara yönelik çoklu bakış açısıyla derinlemesine sorular sorar, her bir soruda karşısına çıkan cevabı düşünür, derin bir şekilde anlamaya anlamlandırmaya çalışır, dinler, konuşur ve okumanın sonucunda bazı çıkarımlarda bulunur ayrıca ulaştığı sonuca güvenir ve içselleştirir.

2.5. Eleştirel Düşünmenin Türkçe Eğitimi Açısından Önemi

İnsanlar düşündükleriyle yaşamlarını anlamlandırmaktadır. Birey eleştirel düşünme basamaklarını doğru bir şekilde kullanmazsa yaşamında aldığı kararlarda veya yaşadığı olayları değerlendirmede kişi kendi duyguları ile hareket etme potansiyeline sahiptir. Duygu ve isteklerine göre hareket eden bireyler bencil olarak değerlendirilebilmektedir. Olay ve durumlara benmerkezci yaklaşan bireyler toplumda çoğunluktaysa o toplumun adalet ve güven gibi temel sorunlarının olması muhtemeldir. Bu yüzden ki, eleştirel düşünme eğitim ve öğretim yoluyla bireylere kazandırılabilir.

Küreselleşen dünyada öğrenciler birden fazla uyarıcıyla karşılaşmaktadır. Karşısına çıkan uyarıcıyı hızlı bir biçimde anlama, düşünme süzgeçlerinden geçirme, kendine göre yapılandırıp tepki verme mecburiyetindedir. Bu yüzden sadece düşünür değil üst düzey düşünür olmak gerekmektedir.

Meyers’e (1988) göre “eğitim programları, bilimsel alandaki gelişmelere ve aynı zamanda eğitimin amaçlarındaki değişikliklere dayalı olarak, erken dönemlerin geleneksel bilgiyi aktarıcı anlayışından hızla uzaklaşarak, bilgiyi kullanma ve değişik alanlara transfer etmeye doğru bir gelişim göstermiştir.” (akt. Kurnaz, 2019, s. 18).

Günümüzde bireyin fazla bilgiye ulaşmasından dolayı kullanacağı bilgiyi işleyerek ve bunun doğrultusunda yeni bilgiler üreterek farklı alanlara transfer etmesi gerekmektedir.

Yeni eğitim öğretim programları çocuğa bu becerileri kazandırmak için elverişli olmalıdır.

“Günümüz eğitim kurumlarının önemi eğitimin yaşam boyunca devam etmeye başlamasıyla birlikte artmaya başlamıştır. Öte yandan çağdaş dünyanın gereksinimleri günümüz bireylerinin düşünme becerilerine sahip olmalarını bir zorunluluk hâline getirmiştir. Öğretimde bilgi alıp verme yerine düşünmeyi öğrenme önem kazanmıştır” (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006, s. 193). Bu yüzden yeni geliştirilen eğitim programlarında düşünebilen, eleştirebilen, bilgiye ulaşip yeni bilgiler üretebilen bireyler yetiştirmek amaçlanmaktadır.

Eleştirel düşünme becerilerinin öğretilmesi için pek çok neden vardır. Demirel ve Şahinel’e (2005) göre,

- “Vatandaşların demokrasi aracılığıyla yönetime katılmalarında anlamlı ve mantıklı kararlar verecek şekilde yetiştirilebilmeleri için,
- Sosyal olayları sağlıklı bir şekilde değerlendirirken eleştirel düşünmeyi bilen ve bütünü gören bir kamuoyu oluşturmak için,
- Bireyde kalıplaşmış davranış, ezbere dayalı ve dayatılmış bilgiler yerine yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerine dayalı öğrenmelere olanak veren öğrendiklerini yorumlayabilen ve düşüncelerinde tarafsız olabilen bireyler yetiştiren eğitim programları geliştirebilmek için,
- Bilgi patlaması yaşanan günümüzde ihtiyaç duyduğu bilgiyi sağlıklı şekilde kullanarak sağlıklı yeni bilgiler üretebilen bireyler yetiştirebilmek için,
- Medya, reklam, propaganda ve değişik yönlendirme merkezlerinden yürütülen maksatlı ve olumsuz kampanyalar karşısında sağlıklı karar verebilen bireyler yetiştirebilmek için,
- Gerçekçi, tarafsız bir dünya görüşü için gerekli olan zihinsel beceriler ve karmaşık görüşlerin öğrenilmesindeki bireysel farklılıklar ve sorunların çözümündeki çoklu görüşler geliştirebilen bireyler yetiştirebilmek için eleştirel düşünme becerileri öğretilmelidir.” (Akt. Kurnaz, 2019, s. 20).

Eleştirel düşünme öğrenilebilir ve öğretilbilir bir davranış biçimidir. Bu üst düzey düşünme öğrenim biçiminin öğretiminde eski yöntemleri terk edip öğrenci merkezli aktif katılımlı yöntemler tercih edilmelidir.

Özden'e (2005) göre "bilginin geçici ve bireye göre anlam kazandığı, öğrenmenin bir etkileşim süreci olduğu, ansiklopedik bilgi yerine konuları derinliğine öğrenmenin anlam kazandığı, öğrencilerin, öğrenmeyi öğrenme becerilerine sahip olmaları gerektiği, zekâ gelişiminin çok yönlü olması gerekir" (s. 15).

Eleştirel düşünmeyi öğretmek ve öğrenmek istiyorsak bunun birçok değişkeni vardır. Bunlar sınıf ortamı, öğretmenin yaklaşımı, öğrenci tutumu ve öğrencilere sunulan olay, durumlardır. Elbette öğretmenlere büyük bir iş düşmektedir. Yapılandırmacı eğitim sisteminin de gereği olarak sadece bilgi aktarma amacı taşımayan, öğrenciye rehber olabilen ve onlara günlük yaşamlarında karşılaşılabilecekleri sorunları ortaya koyabilen öğretmenlere ihtiyaç vardır.

"Eleştirel düşünmenin geliştirilmesinde öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu süreçte, öğretmenler öğrencilerin varsayımlarını açıkça ifade etmelerine fırsat oluşturmaları ve öğrenci ifadelerindeki çıkarımları, dolaylı öğeleri irdeleyen sorular sormalıdır. Öğrenciler, şüphelendikleri, sorgulama gereksinimi duydukları veya yanlış olan varsayımları tartışma konusunda cesaretlendirilmelidir" (Şahinel, 2002, s. 97).

Öğretmen sınıfta anlatma yöntemini kullanmak yerine öğrencileri sürece dâhil ederek tartışma ve araştırma yöntemlerini kullanmalıdır. Öğrencilerine günlük hayattan sorunlar sunan, bu sorunları araştırmasına izin veren ve açık uçlu sorularla öğrenciyi problemin içine çeken, farklı çözüm yolları bulmasında rehber olan ve öğrencilerin birbirleriyle düşüncelerini paylaşmasına izin veren ve sonuca öğrencinin kendisinin ulaşmasını sağlayan öğretmen tutumu öğrenciye eleştirel düşünmeyi öğretmede başarılı olabilir.

Öğrenci merkezli yaklaşımlarda sınıf düzeni de oldukça önem taşımaktadır. Öğrencinin kendini rahat ve güvende hissedeceği bir ortam bunun ilk adımı olabilir. "Eleştirel düşünmeye elverişli sınıf ortamları, öğrencilerin birbirinin yüzünü görebileceği U biçiminde tasarlanmalıdır. Ancak öğretmen, U'nun merkezine oturup yetke konumunda olmamalı, öğrencilerin bilgi alışverişi yapmasına olanak tanınmalıdır." (Gürkaynak vd., 2008, s. 26). Buna göre öğrenciyi merkeze alan öğrencinin kendi öğrenmesine izin

verilerek bilgiyi üretecek ve paylaşabilecek öğrencilerin birbiriyle etkileşim içinde olabileceği bir sınıf ortamı düzenlenmelidir. Rogers’a göre “düşünsel becerileri destekleyen bir sınıf ortamında ruhsal güvenlik ve özgürlük sağlanmalı, öğrenciler düşüncelerinden dolayı yargılanmayacaklarını bilmelilerdir.” (akt. Doğanay, 2015, s. 309). Milli eğitimin yeni eğitim-öğretim programlarında, yapılandırıcı yaklaşımın sayesinde eleştirel düşünmeye verilen önemin arttığı görülmektedir.

“Temel beceriler, öğrencilerin dil becerilerindeki gelişimleriyle bağlantılı, yatay olarak bir yılın sonunda, dikey olarak da sekizinci sınıfın sonunda kazanacakları ve hayat boyu kullanacakları temel becerilerdir. Türkçe Öğretim Programı, içerdiği kazanımlarla bu temel becerilerin gelişmesini sağlayacaktır. Programla ulaşılması beklenen temel beceriler şunlardır: Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, iletişim kurma, problem çözme ve araştırma, karar verme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik” (MEB, 2006, s. 5).

Birey okuma yazma öğrendiği andan itibaren ona sunulan metinlerle eleştirel düşünme becerisi öğretilir. Çocuğa sunulan metinlerin nitelikleri büyük önem taşımaktadır. Didaktik yani öğretici metin yerine metinde sunulan düşünce, olay öğrenciyi sorgulamaya düşünmeye yönleltmelidir. Direk’e (2011) göre, “öğretmenler, elverişli metinlerle çocuğun, kendi yaşamına ilişkin başat soruları sormasını; bu metinler aracılığıyla kendini ve dünyayı tanımasını sağlamalıdır” (s. 11).

Türkçe Dersi Öğretim Programıyla dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır (MEB, 2006. s. 55).

Türkçe eğitiminin temelinde dört temel dil becerisi vardır. Bunlar; okuma, dinleme, konuşma ve yazmadır. Öğrenci okuma ve dinleme becerisiyle bilgi elde eder ve elde ettiği bilgiyi sorgularken; konuşma ve yazma becerisiyle de düşüncesini karşı tarafa aktarabilmektedir. Bu dört temel beceri sayesinde birey, eleştirel düşünme yetisine sahip olabilmektedir. “Söylenenleri eleştirel bir bakış açısıyla dinleyen, okuduklarını eleştirel tutumla okuyan, yazı yazarken eleştirel olan ve konuşurken kelimeleri seçerek

konuşup eleştiri yapma yetisine kavuşan bireyler için “eleştirel düşünür” terimi kullanmak yerinde olacaktır.” (Başaoğlu ve Mutlu, 2012. s. 986).

Türkçe öğretiminde kullanılan okuma metinleri öğrenciyi kendisine çekmeli, onun çevresinden ve yaşamından çok farklı olmamalıdır. Öğrencide merak uyandırmalı, yorum yapmaya, değerlendirmeye yönlendirmelidir. Bu yüzden Türkçe ders kitaplarında bulunan metinler dikkatle seçilmelidir. Bu metinler öğrenciyi bir fikre yönlendirmemeli, ön yargıdan uzak, öğrencide öğrenme isteği uyandırmalı, farklı bakış açılarına kapılar açmalıdır.

“Okunanları anlamının yollarından birisi de karşılaştırma ve kıyaslama yapmaktır. Karşılaştırmalarda olaylar, insanlar, nesnelere, fikirler vb. unsurların benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulurken; kıyaslamalarda adı geçen unsurların sadece farklılıklarına bakılır. Benzerlikleri tespit etmek zıtlıkları tespit etmekten daha kolaydır. Bundan dolayı önce benzerlikler, daha sonra zıtlıklar üzerinde durulmalıdır” (Akyol, 2007, s. 40).

Öğrenciye okuduğu metinlerde tek bir doğruyu buldurmak yerine onu bağımsız düşünmeye yönlendirerek özgün düşünceye ulaştırılmalıdır. Öğrenci hayatındakilerle okuduklarını karşılaştırmalı ve kendisi bir sonuca varmalıdır. Bu da tek doğrunun olmadığını çok yönlü düşünmeyle farklı sonuçlar elde edilebileceğini göstermektedir.

Yalçın’a (2002) göre “dinleme ve karşılaştırma sürecinde dinleyici, şu tür sorular da sorabilir: Konuşmacının ileri sürdüğü düşüncelerle vardığı sonuç birbiriyle bağlantılı mı? Konuşmacının ortaya koyduğu düşüncelerle benim birikimim arasında ne tür benzerlikler vardır?” (s. 113). Yalçın’ın da ifade ettiği gibi aslında eleştirel düşünme sürekli sorular sorarak çok yönlü düşünmeyi sağlamaktadır.

Birey okuyarak ve dinleyerek günlük hayatında etrafında gerçekleşenleri anlamaya çalışırken düşünme becerilerini de kullanmaktadır. Çünkü birey çevresini gözlemler ve bunları kendi eleştirel düşünme süzgeçlerinden geçirerek içselleştirir. Bunu yaparken başkalarının hayatı ile kendi hayatını da karşılaştırır yani kıyaslar. Dolayısıyla Türkçe dersinde metinler aracılığıyla öğrenciye birden fazla yaşam örneği sunulmaktadır. Eğer metinler eleştirel düşünme becerilerini aktarma yönünden özenle seçilirse bu beceriyi öğrenciye kazandırmak için büyük bir avantaj sağlamaktadır. Çünkü öğrenci okuduğu metin sayesinde düşünecek, sorgulayacak ve kendine göre yorumlayarak yeni anlamlar çıkarmasında etkin bir role sahip olacaktır.

“Sınıf ortamında, 4N1K (Ne? Niçin?, Nerede? Ne zaman? Kim?) tekniğiyle sorulara cevaplar aranabilir. Konuşucunun iletlediği bilginin kendisine mi ait olduğu, gözlemleriyle mi elde ettiği ya da belirli başlıktan mı alındığı belirlenmelidir. Bu üç durumda da konuşucunun iletlediği bilgilerin inanılrlığı ve güvenilirliği değeriendirilebilir.” (Yıldız vd., 2006, s. 185).

Yaparak yaşayarak öğrenmenin, hem öğrenci hem de öğretmen için en kalıcı öğrenme şekli olduğu kanıtlanmıştır. Öğrenciler bu süreçte uygulamalarda buldukları öğretmenler de uygulamalarda karşılaştıkları sorunları fark edip kendilerini de geliştirebilmektedirler.

Eleştirel düşünme öğretiminde öğrencileri soru sormaya teşvik etme, sorulara buldukları cevapları değerlendirme ve tespitleri, elde ettiği verileri farklı bakış açılarıyla karşılaştırma ve gözden geçirme öğrencinin derse aktif katılımıyla eleştirel düşünme davranışı geliştirebilmektedir. Eleştirel düşünme öğretiminde, öğrenci merkezli yöntemler kullanılırken burada öğretmen öğrenciyi yönlendirecek rehber görevindedir. Öğrenciyi açık uçlu sorularla derse katmaya çalışan öğretmen, öğrencisinin kendini güvende hissedebileceği bir ortam da yaratmalıdır.

2.6. Çocuk Edebiyatı

Geleceğin aydınları olan çocukların eğitime verilen önem gittikçe artmaktadır ve eğitim programları üzerinde çalışmaların artması da gelecek nesle verilen önemi göstermektedir. Çocuğun gelişimi için de en önemli unsur iyi bir okur olmasıdır. Bu yüzden çocuk edebiyatına verilen değerin de önem kazandığı görülmektedir.

“Çocuk edebiyatı kavramını açıklayabilmek için, bu söz öbeğini meydana getiren “çocuk” ve “edebiyat” kavramlarının anlamlarına bakmak gerekir. Türkçe Sözlükte “çocuk”, bebeklik çağı ile erginlik çağı arasındaki gelişme döneminde bulunan insan; “edebiyat” ise, olay, düşünce, duygu ve imajların dil aracılığıyla biçimlendirilmesi sanatı olarak tanımlanmaktadır. Tamlamayı oluşturan sözcüklerden de anlaşılacağı üzere, “çocuk edebiyatı” deyişimiyle, 2–14 yaşları arasındaki kimselerin ihtiyacını karşılayan bir edebiyat alanı anlatılmak istenmektedir.”(Güleç ve Geçgel, 2005, s. 9).

Çocuk edebiyatı, belli bir yaş aralığındaki bireylere okuma sevgisi, estetik bir duygu kazandırmak, duygu, düşünce ve hayallerini geliştirmek için yazılan edebî türdür. Çocuğun gelişimini her yönden destekleyen edebiyattır.

Oğuzkan'a (2001) göre "edebî metinler, yapısı gereği okurda duygusal çağrışımlar uyandırır; okuru yeni bir arayışa yöneltir. Kelimelerle kurulan yeni anlam örüntüleri, okuru da duymaya, düşünmeye çağırır. Okuma zevki kazanması istenen bir insana iyi kitapların verilmesi, onun bu eserler hakkında eleştirel bir görüşe sahip olabilmesi ve okudukları üzerinde düşünme alışkanlığı kazanması için gereklidir. Bu doğrultuda büyükler ve küçüklerin okuyacakları eserlerin değerlendirilmesinde kullanılacak ölçütler birbirinden farklı değildir. Çocuk edebiyatı eserleriyle diğer eserler arasında bir ayrılık yoktur; çünkü her eserin de edebiyat ürünü olması gerekir. Çocuk edebiyatı deyimiyle, 2-14 yaşları arasındaki kişilerin ihtiyaçlarını karşılayan bir edebiyat alanı anlatılmaktadır. Çocuk edebiyatı deyimi, çocukluk çağında bulunan kimselerin hayal, duygu ve düşüncelerine yönelik sözlü ya da yazılı bütün eserleri kapsar." (s. 3).

Çocuk edebiyatının 2-14 yaş arası çocuklara hitap ettiği anlaşılmaktadır. Edebiyattan bir farkının olmadığı sadece hitap ettiği yaş aralığından dolayı çocuk edebiyatı yani çocuklar için yazılan edebiyat olarak tanımlanabilir.

Civaroğlu'na (1999) göre, "çocuk edebiyatı, edebiyatının bütün alanlarının niteliklerini içinde barındıran ancak kendisine seçtiği hedef kitlenin özelliklerini göz önünde bulunduran bir alandır. Hayata, ahlâka, çocuğun gelişimine ait değerlere daha çok önem vererek bunların öne çıkmasına dayanan bir edebiyattır. Bu edebiyat, çocukluğun ilk dönemlerinden başlayarak bütün çocukluk dönemini irdeler. Duyarlılıklarını ve deneyimlerini tartışarak, çocuğu bir bütün hâlinde kucaklar. Dolayısıyla çocuk edebiyatı yazarın; "Neleri yazmalıyım?" yerine "Nasıl, ne kadar ve niçin yazmalıyım?" diye düşündüğü ve kendisini sorguladığı bir yazma sürecinin adıdır." (s. 9).

Hedef kitlesi çocuk olan bir yazar, yazma sürecinde ne yazacağından ziyade nasıl yazacağına yani diline üslubuna dikkat etmeli ayrıca yazdıklarının okuyucunun gelişimine katkı sağlamasına da özenle dikkat etmelidir.

"Çocuk edebiyatı, çocukların keşfettiği bir edebiyattır. Çocuk kalbinin duyarlılıkları ve çocuksu bakış açısı, çocuk edebiyatına yön verir, çocuk dünyasının bütün zenginliklerini yansıtır. Öncelikle çocuğa göre yapılması gereken bir edebiyat türüdür. Çocuğu göre anlatımı, çocuksu fantezileri içinde taşır. Çocuğun eğilimlerinin anlatıma yansıdığı oranda çocukların ihtiyacını karşılayan bir edebiyat oluşur." (Şirin, 2000, s. 13).

Bugünün çocukları yarının büyükleri olacağı için toplumun geleceğe dair umutları da çocuklardan geçer. Okumayı, yazmayı, düşünmeyi öğrenen aynı zamanda estetik anlayışı ve ahlaki olarak da olumlu yönde gelişime katkı sağlayan çocuk edebiyatı oldukça değerlidir.

Hedef kitlesi çocuk olan edebî eserler, çocuğun gelişim özelliklerine dikkat ederek kaleme alınan eserlerdir. Çocuğun yaş seviyesini göz önünde tutarak çocuğun duygu, düşünce ve hayallerine seslenerek iç dünyasına girebilen eserler olmalıdır. Çocuk edebiyatında çocuğu eğlendirmenin yanı sıra onu hayata hazırlamak ve geliştirmek de önemlidir.

2.6.1. Çocuk Edebiyatının Nitelikleri

Hayatı ve insanı okuyucusuna anlatan edebî eser, kullandığı dille, konusuyla, düşsel öğeleriyle nitelikli bir ürün olması gerekmektedir. Özellikle okuyucu kitlesi çocuk olan edebî eserler bazı niteliklere sahip olmalıdır.

Aytaş'a (2003) göre "öğrencinin çeşitli konularda okuma ve çeşitli fikirlerle karşılaşma yolu ile kültürünü artırmak, onları özel ve objektif bir hayat görüşüne küçük yaştan hazırlamak bakımından gereklidir. Bu da ancak çocuklar için seçilen edebî eserlerin niteliği ile doğru orantılıdır." (s.156). Çocukta okuma alışkanlığı kazandırılmak isteniyorsa ona zevk alacağı nitelikli kitaplar sunulmalıdır. Bu sayede okuma davranışını kazanan çocuk okuduklarıyla hayatını ve çevresini gözlemler ve karşılaştırmalar yapar. Burada önemli olan çocuk için seçilen eserin niteliğidir.

Sever'e (2015) göre "Çocuk edebiyatı ürünleri; sorgulayan, tartışan, bilim ve sanata saygı duyan, bilişsel ve duyuşsal boyutlarıyla dengeli, duyarlı bireylerin yetiştirilmesi sürecinde önemli bir işlevi yerine getirmelidir. Çocukların, okuma kültür edinebilmeleri için de etkileyici birer uyarıcı olmalıdır. Kitaplarda, çocuğun kendine özgü içtenliğiyle anlatım dilinin doğallığı buluşturulmalıdır. Yazar, anlattığı ve kurguladığı olaylarda çocuklarla arkadaşlık-dostluk kurabilmeyi başarabilmelidir. Kitaplar, çocuklara anlamlandıramayacağı ya da yaşama geçiremeyeceği sorumluluklar yüklememelidir. Kitaplarda çocukların kavramsal gelişimlerine katkı sağlayacak bir anlatım yeğlenmeli, çocuklara Türkçemizin anlatım olanakları ve kuralları sezdirilmelidir. Kitaplar, çocukların anlam evrenini

beslemeli, her şeyden önemlisi de çocuk ile yaşam arasında güçlü bir bağ oluşturmalıdır.”
(s. 88-89).

Nitelikli çocuk edebiyatı eserlerinde, çocuğa güzeli, doğruyu öğretmek en önemli amaçtır. Bunu amaç edinen edebiyat, estetik özelliklere sahip olmalıdır. Çocuk elinde tuttuğu eseri kolaylıkla anlamalı ve kendi dünyasından uzak hissetmemelidir. Kendi çevresi ve yaşamında olanları fark ettirmeli, hayata geçirebileceği sorumluluklar elde etmelidir.

Yalçın ve Aytaş (2005) ise çocuk edebiyatı niteliklerinden şu şekilde söz etmektedir:

- “Edebiyatın bütün değer yargıları çocuk edebiyatı içinde geçerlidir. İyi bir çocuk edebiyatının yalnızca eğitici ve öğretici olması, ahlâki değer yargılarını içermesi yetmez. Aynı zamanda onun edebi değer taşımasına, estetik zevk ve düşünce içerisinde kaleme alınmasına da ihtiyaç vardır.
- Çocuk edebiyatı, çocuğun kendini ve etrafında olup bitenleri fark etmesini sağlar. Karşılıklı anlaşma aracımız olan dilin çocukluk dönemlerinde daha çok geliştiği ve kökleştiği dikkate alınacak olursa, çocuk edebiyatının, çocukta dil gelişimini sağlayan en önemli unsurlardan biri olduğu unutulmamalıdır.
- Çocuk edebiyatını yalnızca yazılı metinler olarak kabul edersek, bu metinlerde çocuğun kendisini ve yaşadığı dünyayı bulması, çocuğun ihtiyaçlarına yönelik bilgi ve deneyimler özenle değerlendirilerek düzenlenmesi gerekir. Özellikle günümüzde çocukların televizyon ve bilgisayar karşısında harcadığı süre göz önünde bulundurulacak olursa, çocuk edebiyatının hayata ilgili doğru bilgileri, büyük bir ustalıklı ve sanatsal estetikle vermesi gerekmektedir” (s. 16-17).

Çağımızın getirdiği teknolojik yenilikler ve bilimsel gelişmeler, çocukların her yaşta ve her seviyeden çıkarlarının, algı kapasitelerinin değiştiğini ortaya koymuştur. Bu yüzden edebî eserlere daha zor bir görev yüklenmiştir. Çocuğu teknoloji bağımlılığından kurtarmak çocuk edebiyatının görevi olmuştur. Bilgisayar ve oyunlar yüzünden çocukların dil gelişiminde de zayıflamalar olduğu anne babalar arasında ittifak olmuş durumdadır. Çocuk edebiyatı, çocuğun dil gelişimini de sağlayan en önemli araçlardan biridir. Çocuk okuduğu eserde yaşadığı dünyayı bulacak, gerçek hayatta edinemeyeceği deneyimleri kitaptan edinebilecektir. Sever’e (2010) göre yazınsal çocuk kitaplarında “çocuk, insanların kafalarından kahramanlar aracılığıyla geçebilecek olayları tanır. Sorunlar karşısında alacağı tutum veya geliştirebileceği

davranış hakkında ipuçları alır. İnsan ve toplum yaşamını belirleyen kuralları ve değerleri tanıyabilir ve anlayabilir. İnsan hayatını anlamlı kılan erdemleri hissetmeye başlar” (s. 76).

Çocuklar için yazılmış edebî eserlerde kahramanlar büyük önem taşır. Kahramanlar sayesinde çocuk, hayatı ve insanı tanır. Bu sayede çocuğu hayata hazırlar ve çocuğu tüm yönden geliştirir. Çocuk günlük yaşamında her zaman olumlu olay ve davranışlarla karşılaşmamaktadır. Bu yüzden edebî eserin ona sunduğu olumlu davranışlar sayesinde çocuk doğruya yönlendirilmiş olacaktır. Mübeccel Gönen’e göre çocuk edebiyatının sahip olması gereken hedefler şunlardır:

- “Çocukların ruhsal ihtiyaçlarını (güven duygusu, başarıma ve başarılı olma, bir gruba kabul edilme, sevme ve sevilme, öğrenme, oyun ve değişiklik, estetik duygusu) karşılamak,
- Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak,
- Çocuğun dil gelişimine özen göstermek,
- Çocuğun algısal gelişimine yardımcı olmak,
- Sosyal- duygusal gelişimi göz önünde bulundurmak,
- Zihinsel gelişimi desteklemek,
- Çocuğa ilk kitap sevgisini aşlamak, ilk edebi ve estetik değerleri vermek,
- Olumlu kişilik gelişimine ortam hazırlamak,
- Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek,
- Çocukların yaratıcı hayal güçlerini uyandırmak,
- Çocukların dinleme yeteneğini geliştirmek,
- Kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmek,
- Çocuklara çeşitli konu ve kavramları yansıtan kitaplar sunmak...

Bu özelliklere sahip olan çocuk kitapları çocuğa hem yardımcı olacak hem de çocukta okuma ilgi ve alışkanlığının gelişmesini sağlayacaktır. Nitelikli çocuk edebiyatı ve yayınların çocuğa sunulmasında yazar, çocuk edebiyatı çizeri ve yayıncıların önemli sorumlulukları vardır” (Akt. Şirin, 2000, s. 43-44).

Çocuk edebiyatı çocuğun dış dünyasının gelişimini sağlar. Çocuk okuduğu edebî eser sayesinde farklı kişi, olay ve durumlarla karşılaşmaktadır; bu unsurları kendi hayatıyla karşılaştırır ve değerlendirmelerde bulunur. Bu sayede çocuk üst düzey düşünme becerilerini de kullanmayı öğrenecektir. O yaşlardaki bir çocuk öğrenmeye ve almaya daha açık bir durumdadır. Kendi hayatından farklı hayatlar sunan edebî eserler çocuk için daha dikkat çekici bir hâl alır. Çocuk etkilendiği, heyecan duyduğu eserleri istekle okuyacak ve zevk alacaktır.

“Çocuk edebiyatının en temel işlevlerinden biri çocuklara okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir.” (Sever, 2010, s. 19).

Çocuk edebiyatı ürünleri çocukta olumlu davranış, düşünce ve duygu gelişimine katkı sağlamalıdır. Bunu yaparken net söylemlerden ziyade örtük olarak verdiği mesajlarla bu amaca ulaşmalıdır. Çocuk içinde yaşadığı toplumun kültürünü, o kültürün gerekliliklerini de nitelikli eserlerden öğrenebilir. Olumlu kişilik özelliklerinin oluşmasına, dil gelişimine katkı sağlamalıdır. Küçük yaşta nitelikli edebî eserlerle karşılaşan çocukların okuma, konuşma, dinleme, anlama, okuduklarını değerlendirip yorumlamada daha başarılı olduğu görülmektedir. Okuduğu eserler sayesinde dış dünyayı daha iyi anlayabilen çocuk, zamanla kendisini de tanıyıp gerçekleştirebilir. Küçük yaşta okuma sevgisini kazanmış çocuk okudukları sayesinde farklı deneyimler kazanarak hayata daha iyi hazırlanacaktır.

2.6.2. Çocuk Edebiyatı Ürünlerinin Eleştirel Düşünme Becerisi Bağlamında Dayanması Gereken Temel İlkeler

Teknolojinin gelişmesiyle ortaya çıkan bilgilerin sayısal olarak çokluğu bireyde kafa karışıklığına yol açabilmektedir. Nicel olarak bilgiler çok olsa da bilgilerin niteliğine dikkat çekmek için eleştirel bir gözle bakılması gerekmektedir. Çocukların bu anlamda gelişmesine yardımcı olacak en önemli unsurlardan biri nitelikli çocuk edebiyatı ürünleridir. Çocuk okuyucu, eser sayesinde soru sormayı, düş kurmayı, kendi yaşamını, çevresini sorgulamayı ve çıkardığı sonuçları kendine göre düzenlemeyi öğrenebilir. Bu bağlamda Çevik’e (2018) göre, “insan edebiyat sayesinde kabuklarını kırmanın, kendine verili olanın dışına çıkmanın yani eleştirel düşünmenin olanaklarıyla karşılaşır” (s.57).

Edebi metinlerde çocuğa tek bir doğrunun olmadığı çocuk kendi düş gücünden yola çıkarak verilmek istenen gizli mesajlara ulaşmalıdır. Aslan'a (2006) göre "okuyucu, anlam boşluklarını doldurmaya, kendi hayal gücüyle söylenenleri çıkarmaya çalışırken yalnız değildir. Kısacası soyut somutlaştırma girişiminde yalnız değildir, yazar tarafından verilen ipuçlarından yararlanır." (s. 17).

Edebî metinlerin okuyucusuna vermek istediği mesaj doğrudan değil dolaylı olarak sunulmaktadır. Okuyucu bu mesajları kendi iç dünyasına, tecrübelerine ve eleştirel düşünme becerisine bağlı olarak algılamaktadır. Aslan'a (2013) göre "kitaplardaki karakterlerin yorumları, değerlendirmeleri, açıklamaları, eleştirel bakışları çocuklara model oluşturarak onların düşünce becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunur" (s. 9)

Çocuk nitelikli eserlerde karşılaştığı karakterler sayesinde duyuşsal anlamda gelişmesine katkı sağlayacağı gibi bilişsel alanda da önemli katkılar sağlayacaktır. Okuduğu eserdeki kahramanın karşılaştığı durumlar karşısında kullandığı eleştirel düşünme becerilerini gören çocuk okur, bunu kendi hayatında da uygulamaya istekli hâle gelecektir. Birey, küçük yaşlarda okuduğu edebî eserler sayesinde eleştirel düşünmeyi beceri hâline getirirse ileriki hayatında da bunu alışkanlığa yani davranış hâline dönüştürecektir. "Çocukluktan itibaren çok ve düzenli kitap okuyarak değişik insan tiplerini, davranışlarını, düşüncelerini tanıyan kişi, insanları tanıyacak olgunluğa erecektir. Ön yargılardan uzaklaşacaktır. Değerlendirmelerini sağlıklı yapacaktır." (Dayıoğlu, 2000, s. 530). Bu sayede çocuk çevresine karşı daha duyarlı olacak ve hayata daha güvenli hazırlanacaktır.

Eleştirel düşünmenin en büyük engellerinden biri ön yargıdır. Çocuk çevresinden öğrendiği ön yargılı davranışları okuyarak aşabilir. Günlük yaşamda insanlar dış görünüşü farklı olanları ön yargılı yaklaşıyor değerlendirilmektedir. Küçük yaşta bunu böyle öğrenen çocuk kendini geliştirmese önyargılı davranışlarda bulunacaktır. Fakat küçük yaşta nitelikli eserler sayesinde farklı insan tipleriyle karşılaşan çocuk ön yargılı olmaz, karşılaştığı kişileri ve olayları değerlendirirken daha sağlıklı düşünecektir. "Çocuklara okunan/okutulan metinlerin; onların sorgulamasına, değişik düşünceler arasında kendi düşüncelerini oluşturmasına, kendi doğrusunu kendisinin bulmasına elverişli olması büyük önem taşımaktadır." (Aslan, 2013, s.11-18). Çocuk, okudukları

sayesinde önce kendisini tanıyacaktır. Kendi kişiliğini tanıyan çocuk okurun yaşama bakışı da farklı olacaktır.

İnsan günlük hayatta dünyada yaşanan her olayı deneyimleyemez fakat nitelikli edebî eserler sayesinde birçok hayatın içine girerek tecrübeler kazanabilir. Çocuk, okuduklarından hayata dair önemli sorunların farkına varabilir. Okuma sevgisi oluşan birey okuduklarıyla birlikte olumlu yönde değişir. Kişi okuduğu nitelikli eserler sayesinde günlük hayatında karşılaştığı sorunları sorgulayabilir ve değerlendirebilir. Ön yargılı bakış açısından uzaklaşır ve benmerkezciliğini terk eder. Çocuklar kurgudaki olay, durum ve kişileri kendi düşüncelerine göre inceler ve değerlendirmeye çalışır.

Çocuk yaşta genellikle ebeveynler doğru kararlar alabilmeleri için çocuklarına fırsatlar sunar. Fakat sunulan bu fırsatlarda genellikle toplum merkezci fırsatlarla sınırlıdır. Çocuk edebiyatı yapıtları bütün kalıp yargılardan uzak okuyucusunu düşünmeye, sorgulamaya, değerlendirmeye, çıkarımlarda bulunmaya ve kendine göre düzenlemeye yönlendirmelidir.

Çocuk yaşta okuma alışkanlığı edinmiş birey dünyayı kendine hizmet eden bir yer olarak görmez, diğer insanların haklarını ve ihtiyaçlarını kendi çıkarına göre gözetmez, düşüncenin katı bir şey değil değişebilen bir şey olduğunun farkına vararak karar verir ve problemini çözer. Eleştirel düşünen bir toplum yaratmak için çocuklara önerilen edebî eserlerin örtük mesajları oldukça önemlidir. Çocuğa kazandırılmak istenen düşünce doğrudan verilirse bu onun eleştirel düşünmesine engel olacaktır. Okuyucusuna katkı sağlamak isteyen aynı zamanda okurken zevk almasını isteyen çocuk edebiyatı yazarı iletilerini örtük olarak vermelidir. Böylelikle örtük mesajlar çocuk okuyucunun hem edebî zevkine hem de bilişsel gelişimine katkı sağlayacaktır.

Sever ve Aslan'ın (2009) yaptığı bir çalışmanın sonuçlarına göre, yazınsal niteliğe sahip çocuk kitaplarında eleştirel düşünme becerisinin alt boyutları olan “yorumlama”, “çıkarmada bulunma”, “açıklama”, “çözümleme”, “değerlendirme” ve “öz düzenleme” sıklıkla varlık göstermektedir. Bu çalışmadan da çıkarılan bir sonuç doğrultusunda çocuklara erken yaşlarda özgür olabilecekleri ortamlar sağlanırken çocuklar nitelikli görsel ve dilsel uyaranlar rehberliğinde düş ve düşünce üretmeye yönlendirilmelidir.

2.7. Çocuk Edebiyatı ve Zeynep Cemali

2.7.1. Zeynep Cemali'nin Hayatı

Zeynep Cemali'nin yaşamı hakkında kaynaklarda bilgi bulunamadığı için kendisine ait kitaplarında verilen yaşam hikâyesi alınmıştır.

“1950’de İstanbul’da doğan Zeynep Cemali, el sanatları, halı ve kilim ticareti yapan babasıyla birlikte Anadolu’yu dolaştı. Babasının sık sık yinelediği “yaşamak öğrenmektir” deyişi yaşamını büyük ölçüde yönlendirdi. Yazmak ve okumak giderek tutkuya dönüştüğünde çocuklar için yazmaya karar veren Cemali’nin çocuk öyküleri 1991’den bu yana, Kumbara (İş Bankası Yayınları), Türkiye Çocuk ve Buğday gibi dergilerde ve Almanya’da dağıtılan Vitamin Çocuk gazetesinde yayımlandı. İlk kitabı Günüşiği Kitaplığı tarafından 1999 yılında yayımlanan “Ben, Çınar Ağacı ve Pufböreği’yle güçlü bir öykü anlatıcısı olduğunu kanıtlayan yazar, kendine özgü öyküsel dilini romanlarında da başarıyla kullanıyor” (Günüşiği Kitaplığı, 2006, s. 3).

Zeynep Cemali, 26 Kasım 2009 tarihinde hayatını kaybetmiştir. Günüşiği yayın evinin kurucularından Hande Demirtaş, Zeynep Cemali’yi şu sözlerle anlatmıştır:

“Öykülerinde dillendirdiği abartısız ve gerçek karakterler, yargılanmadan ve sorgulanmadan, bazen iki sokak ötedeki mahallede, bazen bir bakkalda, bazen bir okulda, ama hep hayatın içinde canlandı; çocuklar kadar yetişkinlerin de yaşamına sızdı. Kalemindeki sihir; engellilik, kan davası, yalnızlık, ölüm gibi zor konuları yumuşacık bir doğallıkla anlattı. Çocuklar ve gençler için yazmayı keskin bir bıçağın üstünde yürümeye benzeten Zeynep Cemali, bir söyleşisinde şöyle demişti: **“Annenin ve babanın, her koşulda, çocuğunun bir birey olduğunu kabul etmesi gerekiyor. O, çocuk değil; o, insan. Her şeyden önce, insan.”** Yazarlık verimini bu evrensel temel üzerine oturtan Cemali’nin öyküleri Türkiye’nin sınırlarını aştı, İtalyan ve Bulgar okurla buluştu.” (www.gunisigikitapligi.com) (erişim tarihi: 29.10.2019)

Zeynep Cemali’nin yakın arkadaşı aynı zamanda meslektaşı olan Mine SOYSAL, Zeynep Cemali’yi şu sözlerle anmıştır: “ O sadece dünyayı, insanları, edebiyatı, çocukları düşündü ve en çok da çocukları düşündü. O gerçek bir yazardı. Neşelenen, yaşamdaki o umudu yakalamayı bilen bir insandı. Tanıklık etmekten mutluluk duyduğum yazarlık hayatında çevresi güneşli, bahar kokusu hâkimdi.” (akt. İleri, 2010, s. 324).

2.7.2. Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitapları

Çocuk Romanları

- Güzelce'de Bir Kaçak: Memo (1. Baskı: 2001, 6. baskı: 2010)
- Patenli Kız (1. Baskı: 2003, 21. baskı: 2012)
- Ballı Çörek Kafeteryası (1. Baskı: 2005, 19. baskı: 2012)
- Ankaralı (1. Baskı: 2010, 4. baskı: 2012)

Öyküler

- Ben, Çınarağacı ve Pufböreği (1. Baskı: 1999, 17. baskı: 2012)
- Gül Sokağı'nın Dikenleri (1. Baskı: 2000, 11. baskı: 2012)
- Çılgın Babam (1. Baskı: 2004, 15. baskı: 2012)
- Öykü Öykü Gezen Kedi (1. Baskı: 2007, 7. baskı: 2012)

Zeynep Cemali'nin çalışma dokümanı olarak da ele alınan romanlarına ait detaylı bilgiler aşağıda verilmiştir.

Araştırma kapsamında ele alınan kitaplara ait tanımlayıcı bilgiler:

- **Güzelce'de Bir Kaçak: Memo (1. Baskı: 2001, 10. baskı: 2018):** Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazdığı ilk romandır, yirmi bir bölümden ve 236 sayfadan oluşmaktadır. Yazar, bu kitabında bilgi çağı olarak adlandırılan 21. Yüzyılda töre denilen kan davası üzerine bir umut ve sevgi öyküsü yaratmaya çalışmaktadır. Çocuk yaşta kan davasıyla karşı karşıya kalan Memo'nun yaşamını anlatmaktadır. Başkarakter Memo ölmek ve öldürmemek için kendi köyünden kaçıp Güzelce Köyü'nde kaçak olarak yaşamaktadır. Memo'yu saklandığı yerde fark eden sevgi dolu çocuklarla serüven başlar.
- **Patenli Kız (1. Baskı: 2003, 28. baskı: 2015):** Zeynep Cemali'nin ikinci romanı olan "Patenli Kız", on dokuz bölümden ve 200 sayfadan oluşmaktadır.

Bölümlerin altısı romanın aslını oluşturan anılardır. Kitabın başkarakteri Şerare duyma özürlü bir genç kızdır. Dudak okumayı ve işaret dilini küçük yasta öğrenmiş bundan dolayı iletişim becerisi gelişmiştir. Şerare, yaz tatilini geçirmek için Yeşilbağlar Köyü'ndeki altı farklı karakterin çocukluk anılarını birleştirerek bir kitap haline getirmiştir. Meraklı bir postacının dağıttığı birbirinin aynı altı gizemli zarfla serüven baslar.

- **Ballı Çörek Kafeteryası (1. Baskı: 2005, 48. baskı: 2018):** Zeynep Cemali'nin roman türündeki üçüncü eseri dokuz bölümden ve 238 sayfadan oluşmaktadır. Olaylar başkarakter olan Sıla'nın etrafında gelişmekte ve Ballı Çörek Kafeteryası'nda geçmektedir.
- **Ankaralı (1. Baskı: 2010, 11. baskı: 2018):** Zeynep Cemali'nin 2009 yılında vefatının ardından bizlere bıraktığı son eseri on üç bölümden ve 197 sayfadan oluşmaktadır. Eserin başkarakteri Doğa'nın anne ve babasının işlettiği botanik bahçesine yaşlı bir kadının ziyaretiyle aile geçmişiyle yüzleşir. Meraklı bir karakter olan Doğa'nın gözünden aile sırları ortaya çıkar.

2.7.3. Zeynep Cemali ile İlgili Araştırmalar

Zeynep Cemali üzerine 3 yüksek lisans tezi, 1 makale ve 1 doktora tezi çalışmaları olduğu görülmektedir.

Erdoğan (2008), “Zeynep Cemali'nin Öykü ve Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması” adlı yüksek lisans tezinde Zeynep Cemali'nin üç öykü kitabı ve üç romanında çocuk ve eğitim temasının ne boyutlarda ele alındığını, yazarın çocuk ve eğitim kavramların konusundaki düşüncelerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Ayrıca incelenen kitapların sözcük açısından zengin olduğu ve çocuğun anlam evrenine uygun olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak, incelenen eserlerde çocuklara paylaşım, arkadaşlık, birlik beraberlik, yaşama sevinci ve kültürünü tanıma gibi; ebeveynlere ise çocuğa verilecek eğitim gibi konularda birçok davranış kazandırmada ve okuma zevk ve alışkanlıklarını geliştirmede faydalı olacağı belirtilmiştir. Çocuğa güzel alışkanlıkları kazandırırken öğretici olmanın dışında davranışı sezdirerek kazandırmaya çalıştığı vurgulanmıştır.

Çalışmanın önerisine bakıldığında Zeynep Cemali'nin ilköğretim okullarında okutulması ve ebeveynlere tavsiye edilmesi açısından önemi üzerinde durulmuştur.

Balta (2013), "Toplumsal Cinsiyet ve Cinsiyet Ayrımcılığı Bağlamında Zeynep Cemali'nin Eserlerinin İncelenmesi" adlı makalesinde, farklı insan hâllerini yansıtan eserleri, toplumsal cinsiyet rolleri açısından incelenmiş ve cinsiyet ayrımcılığı üzerinde durulmuştur. Çalışmanın sonucunda, eserlerde genel olarak rol modelin erkek olduğu ve aile reisinin de erkek olduğu vurgulanmıştır. Cinsiyet ayrımcılığının fark edildiği, erkek kardeş veya ağabeyin kız kardeşten üstün görüldüğü, erkek cinsiyetinin güçlü fakat kadın cinsiyetinin olumsuz özelliklere sahip olduğu çalışmadan çıkarılan sonuçtur.

Horasan'ın (2015) "Zeynep Cemali'nin Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından İncelenmesi" adlı doktora tezinde, yazarın dört çocuk romanı ve dört çocuk öyküsü incelenmiştir. Bu çalışma, Zeynep Cemali'nin çocuk romanı ve öykülerinin biçim ve içerik, dil ve anlatım ve iletiler yönünden değerlendirilmesini kapsamaktadır. Bu incelemeler sonucunda roman ve öykülerin biçim, içerik, iletiler, dil ve anlatım yönünden çocuk okuyucuların seviyesine uygunluğu değerlendirilmiştir. Yazarın eserlerine biçim olarak bakıldığında kapakları renkli ve görsel öğeler içerdiği için çocuk okuyucu için uygun olduğu vurgulanmıştır. Zeynep Cemali'nin eserlerinin içeriğini de değerlendiren çalışmada, eserlerde bölümlenme yapıldığı görülmüştür ayrıca güçlü aile insan ilişkileri sayesinde zorlukların üzerinden kolayca gelineceği sonucuna varılırken çocuk okuyucu, günlük hayatta karşılaşabilecekleri olaylarla karşı karşıya gelmiştir. Son olarak dil ve anlatım yönünden de değerlendirilen eserlerde birçok atasözü, deyim, ikileme ve benzetmelere yer verildiği görülmüştür. Bu kullanımın hem öykü ve romanların anlatım gücünü zenginleştirmekte hem de okurun dil gelişimine katkı sağladığı sonucuna varılmıştır.

Özbaşı (2016), "Zeynep Cemali'nin Çocuk Edebiyatı Yapıtlarının Sözvarlığı Öğeleri Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinde Zeynep Cemali'nin çocuk edebiyatı eserlerindeki sözvarlığı öğelerini belirlemiş ve bu öğelerin yazınsal metne sağladığı anlamsal katkıları değerlendirilmiştir. Çalışmada, yazarın yapıtlarının Türkçenin sözvarlığı ve anlatım olanaklarını yansıttığı; bu öğelerle anlatıma birçok yönden katkı sağlandığı; yapıtların, çocuk okurun söz evrenini geliştirebilecek nitelikte olduğu sonucuna varılmıştır.

Ağdağ (2019), “Zeynep Cemali’nin Çocuk Kitaplarının “Konu, İleti, Karakter” Bağlamında İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, Zeynep Cemali’nin çocuklar için yazdığı dört öykü kitabı ve dört romanı konu, ileti ve karakter bakımından incelemiş ve Türkçe ders kitaplarına seçilecek metin olarak uygunluğunu belirlemeyi amaçlamıştır. Sonuç olarak, incelenen Zeynep Cemali’nin eserleri konu-ileti-karakter bağlamında çocuk okuyucunun özellikleri göz önünde bulundurularak kurgulandığı, çalışmanın yönergesindeki maddelere çoğunlukla uygun olduğu, Türkçe ders kitaplarına metin olarak kullanımının uygun olduğu ve çocuk okurda edebî zevk oluşturabileceği vurgulanmıştır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın amacı kapsamında araştırma modeli olarak nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi, çalışma dokümanı ve verilerin analizine ait bilgiler ele alınmıştır.

3.1.Araştırma Modeli

Araştırmamız bir nitel araştırma örneğidir. Yıldırım ve Şimşek'e (2013) göre nitel araştırma; "gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (s. 45).

Araştırma, nitel araştırma yöntemleri içerisinde yer alan doküman incelemesi modelinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada doküman incelemesi modelinin seçilmesinin nedeni, incelenecek romanların, fiziksel olarak birer doküman olmasından ve incelenmek istenen olgunun doküman incelemesine elverişli olmasından kaynaklanmaktadır. Yıldırım ve Şimşek (2013)'e göre "doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar." (s. 217).

Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazmış olduğu "*Güzelce'de Bir Kaçak Memo, Patenli Kız, Ballı Çörek Kafeteryası, Ankaralı*" isimli 4 romanındaki eleştirel düşünme unsurlarının belirlenmesi ve bu eleştirel düşünme unsurlarının eserlerde yer aldığı bölümlerin saptanması için doküman incelemesi yapılmıştır.

3.2.Çalışma Dokümanı

Zeynep Cemali'nin şu ana kadar yayınlamış dört tane romanı ve dört tane de öykü kitabı vardır. Bu tezde Zeynep Cemali'nin yayınladığı dört romanı, çalışma dokümanları olarak incelenmiştir. Çalışma dokümanlarının yazarın yayınladığı romanlar olarak belirlenmesinin temel sebebi, öykülerde tek bir tema varken romanlarda ana temanın etrafında birden fazla temanın olmasıdır. Bu sayede, yazarın çocuklara

yönelik romanlarında yer alan eleştirel düşünme unsurları bütüncül bir şekilde bakılmaya çalışılmıştır. Zeynep Cemali'nin çalışma dokümanı olarak ele alınan romanlarına ait detaylı bilgiler şu şekildedir:

Tablo 2. Çalışma Dokümanlarına Ait Bilgiler

Roman İsmi	İlk Baskı Yılı	İncelenen Baskı ve Yılı	Sayfa Sayısı
Güzelce'de Bir Kaçak	2001	6. Baskı – 2010	234
Patenli Kız	2003	14. Baskı – 2009	200
Ballı Çörek Kafeteryası	2005	15. Baskı – 2011	238
Ankaralı	2010	2. Baskı – 2010	197

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanmak amacıyla örnekleme oluşturan Zeynep Cemali'nin dört romanı incelenmiştir. Araştırmanın verileri, doküman incelemesi yoluyla elde edilmiştir. Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazmış olduğu romanlar temin edilmiştir. Ayrıca, bazı kaynaklara erişim için çeşitli kütüphaneler ve internet sitelerinden yararlanılmıştır. Düşünme ve eleştirel düşünme becerileri ile ilgili alan yazın taranmıştır. Facione'nin (2018), eleştirel düşünme boyutlarıyla ilgili belirlemelerinden yararlanılmıştır. Verilerin toplanmasında çalışmanın amacı ve sınırlılıkları göz önünde tutulmuştur.

İncelenen romanların çözümlenmesinde, eleştirel düşünme unsurları dikkate alınmıştır. Romanlarda yer alan eleştirel düşünme unsurları ayrı ayrı tespit edilmiş ve bu unsurların eserlerde yer aldığı bölümler örneklendirilerek gösterilmiştir. Yapılan çözümlemenin ardından, elde edilen bulgular yorumlanarak sonuçlara ulaşılmıştır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmanın amacına yönelik olarak, elde edilen verilerin analizinde tümdengelimsel nitel analiz tekniklerinden olan “betimsel analizi” kullanılmıştır. Bu yaklaşıma göre; “Elde edilen veriler önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Bu

analizin amacı, bulguları okuyucuya organize ve yorumlanmış bir şekilde sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler ilk önce sistematik ve net bir şekilde tanımlanmıştır. Daha sonra, bu açıklamalar açıklayarak yorumlanır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.254).

Çalışmanın veri analizi sürecinde ilk olarak araştırmanın kaynağını oluşturan Zeynep Cemali'nin 4 romanı taranmış, bu tarama neticesinde her bir romanda yer alan eleştirel düşünme unsurlarını barındıran bölümler belirlenerek eserlerden alıntılar yapılmıştır. Facione'nin (2018) eleştirel düşünme boyutlarına göre betimsel analiz yapılmıştır. Betimsel analiz eleştirel düşünme becerisinin “çözümleme”, “yorumlama”, “öz düzenleme”, “çıkarımda bulunma”, “açıklama yapma” ve “değerlendirme” olmak üzere altı boyutuna aynı zamanda “sınıflandırma”, önemini çözmeye”, “anlamını aydınlatma”, “fikirleri gözden geçirme”, “argümanları ortaya çıkarma”, “argümanları analiz etme”, “iddiaları değerlendirme”, “argümanları değerlendirme”, “sorgulama”, “alternatifleri tahmin etme”, “sonuçları çıkarma”, “sonuçları ifade etme”, “prosedürleri doğrulama”, “argümanları sunma”, “kendini gözden geçirme”, “öz düzenleme” alt becerilerine göre gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada önce düşünme ve eleştirel düşünme kavramları açıklanmış, eleştirel düşünmenin boyutları ve eleştirel düşünen bireyin özellikleri üzerinde durulmuştur. Eleştirel düşünme ve Türkçe dersi açısından önemi vurgulanmıştır. Araştırmada çocuklar için yazılmış eserler incelendiği için çocuk edebiyatı ve çocuk edebiyatının nitelikleri üzerinde durulmuştur. Çocuk edebiyatı ile eleştirel düşünme becerileri arasında bağ kurulmuştur. Çocuk edebiyatı eserlerinde eleştirel düşünme becerisi kazandırmada kitapların işlevi üzerinde durulmuştur. Çocuk edebiyatı yazarlarından araştırmaya değer bulunan Zeynep Cemali'nin yaşamı ve kitapları gibi konularda bilgi verilerek yazar tanıtılmıştır. İncelenen romanlar özetlenerek, eleştirel düşünme becerilerinin farkına varılması amaçlanan sorunlar tespit edilmiş ve romanlardan doğrudan alıntılar yapılmıştır. Sonuç bölümünde, Zeynep Cemali'nin çocuklar için yazdığı dört romanında tespit edilen eleştirel düşünme unsurları sıralanmış ve yorumlanmıştır. Öneriler kısmında, araştırmanın sonuçları doğrultusunda birtakım öneriler sunulmuştur.

3.4.1. Verilerin İnanırlılığı

Bu çalışmada öncelikle araştırmamanın asıl uygulayıcısı dışında yüksek lisans yapan ve bir özel okulda Türkçe öğretmeni olarak çalışan bağımsız bir kodlayıcı belirlenmiştir. Belirlenen kodlayıcıya öncelikle çalışmanın amacına, yöntemine ve çözümlemesine ilişkin ayrıntılı bilgi verilmiş; kodlama yaparken kullanması gereken ölçütler ve izleyeceği adımlar ile ilgili kapsamlı bir görüşme yapılmıştır. Miles ve Huberman (1994) güvenilirlik formülünden faydalanılmıştır. “Bu araştırmalarda güvenilir ve nesnel veri elde etmek için ise incelemeye ilişkin bağımsız alt başlıkların belirlenip bunların açık bir biçimde tanımlanması en önemli aşama olarak görülmektedir. Alan uzmanlarının, içerik çözümlemesinin kullanıldığı çalışmalarda yapılan uygulamanın güvenilirliğine ilişkin nesnel ve güvenilir veri elde etmek için iki farklı yol önerdikleri görülmektedir.” (Miles ve Huberman, 1994’ten Akt.: Tavşancıl ve Aslan, 2001, s.80-81). Formül aşağıda verilmiştir:

$$\text{Güvenirlik} = \text{Görüş Birliği} / [(\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}) \times 100]$$

$$\text{Güvenirlik} = 322 / [(322+79) \times 100] = 80,29$$

Miles ve Huberman (1994)’ın güvenilirlik formülü sonucunda %80 çıkmıştır. Miles ve Huberman (1994)’a göre %70 ve yukarısında çıkan araştırma sonuçlarının güvenilirliğinin yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

3.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın risk ve sınırlılıkları şu şekilde belirlenmiştir.

- Zeynep Cemali’nin “Güzelce’de Bir Kaçak: Memo”, “Patenli Kız”, “Ballı Çörek Kafeteryası” ve “Ankaralı” isimlerinde 4 romanı, “Ben, Çınarağacı ve Pufböreği”, “Gül Sokağı’nın Dikenleri”, “Çılgın Babam” ve “Öykü Öykü Gezen Kedi” isimlerinde 4 öyküsü bulunmaktadır. Bu araştırma, yazarın dört romanı ile sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda, araştırma kapsamında incelenen Zeynep Cemali romanlarının eleştirel düşünme becerisi unsurları yönünden potansiyeli olduğu varsayılmıştır.

- Arařtırmada Facinoe'in (2018) eleřtirel dűřűnme becerisi sınıflandırmasına gűre çűzűmlenmiřtir. Buna gűre eleřtirel dűřűnme becerisinin "çűzűmleme", "yorumlama", "űz dűzenleme", "çıkarımda bulunma", "açıklama yapma" ve "deęerlendirme" olmak űzere altı basamaęına gűre incelenmiřtir.
- Araştırma veri analizi bakımından "betimsel analiz" ile sınırlandırılmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, çocuklarda eleştirel düşünme unsurlarını içermesi bağlamında incelenen kitaplarda, Facione (2018)'nin eleştirel düşünme becerisi sınıflandırılmasında belirttiği “Analiz”, “Yorumlama”, “Öz Düzenleme”, “Çıkarımda Bulunma”, “Açıklama Yapma” ve “Değerlendirme” ana temalar olarak belirlenmiş ve betimsel analiz bu temalar altında gerçekleştirilmiştir.

4.1. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Yorumlama Becerilerine Ait Bulgular

Araştırmanın çalışma dokümanında yer alan eleştirel düşünme unsurlarından yorumlama becerilerinin sınıflandırma, önemini çözme, anlamını aydınlatma ve fikirleri gözden geçirme alt becerine ait bulgular Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Yorumlama Becerilerine Ait Bulgular

Eleştirel Düşünme Unsurlarından Yorumlama Becerilerinin Alt Becerileri	Kitap İsmi	Bölüm İsmi	Sayfa Numarası	Sunum
Sınıflandırma	Ankaralı	Yeşil Göl	s.26	Doğrudan
		Cin Çarpması	s.52	Doğrudan
		Biri Bey Oğlu		
		Öbürü Ağa Oğlu	s.85	Doğrudan
		Sarı Zarf	s.96	Doğrudan
		Sarı Zarf	s.98-99	Doğrudan
		Yerkazık'ın Cinleri	s.78	Doğrudan
		Sallabaş Sami	s.99	Doğrudan
		Sultan Falcısı	s.137-138	Doğrudan
		Bilge		
Önemini Çözme	Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	-	-	-
	Patenli Kız	-	-	-
	Ankaralı	Yeşil Göl	s.9	Dolaylı

	Yeşil Göl	s.22	Dolaylı
	Eskici Dede	s.44	Dolaylı
	Sürpriz Konuk	s.76	Doğrudan
	Sıradışı Bir Sabah	s.117	Doğrudan
	Adaşım Mahire	s.20	Doğrudan
	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.36	Doğrudan
Ballı Çörek Kafeteryası	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.38	Doğrudan
	Yer Kazık'ın Cinleri	s.79	Dolaylı
	Bir Gazete Haberi	s.16	Doğrudan
	Kaç, Memo! Kaç!	s.18	Doğrudan
Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Sihirli Kaval	s.47	Doğrudan
	Viraneye Baskın	s.58	Doğrudan
	Yolun Sonu	s.134	Doğrudan
	Azdı Yine Karadeniz	s.189	Dolaylı
	Hanımnine'nin Masalları	s.42	Dolaylı
Patenli Kız	Karamelalar'ın Konukları	s.194	Doğrudan
	Yeşil Göl	s.9	Dolaylı
	Yeşil Göl	s.11	Dolaylı
	Eskici Dede	s.44	Doğrudan
	Eskici Dede	s.44	Dolaylı
	Cin Çarpması	s.51	Dolaylı
Ankaralı	Biri Bey Oğlu		
	Öbürü Ağa Oğlu	s.85	Doğrudan
	Biri Bey Oğlu		
Anlamını Aydınlatma	Öbürü Ağa Oğlu	s.85	Dolaylı
	Yüzleşme	s.133-134	Doğrudan
	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.38-39	Doğrudan
Ballı Çörek Kafeteryası	Sallabaş Sami	s.95	Doğrudan
	Sulu Sulu		
	Ankara Armutları	s.115	Doğrudan
	Sulu Sulu	s.120	Dolaylı

	Ankara Armutları		
	Ya Hepimiz	s.168	Dolaylı
	Ya Hiçbirimiz		
	Şehirli Gelin	s.182	Dolaylı
	Şehirli Gelin	s.202	Dolaylı
	Düğün	s.217	Doğrudan
	Düğün	s.232	Doğrudan
	Bir Gazete Haberi	s.10	Doğrudan
	Bir Gazete Haberi	s.14	Dolaylı
	Viraneye Baskın	s.55	Doğrudan
Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Güzelce'de Bir Kaçak	s.72	Doğrudan
	Can Memo	s.94	Doğrudan
	Özlem'in Özlemi	s.107	Dolaylı
	Yolun Sonu	s.136	Doğrudan
	Kavuşma	s.213	Dolaylı
	Meraklı Postacı	s.10	Doğrudan
	Gizemli Sarı Zarflar	s.17	Dolaylı
	Postacının Hayreti	s.32	Doğrudan-Dolaylı
	Kargabaş Ömer	s.59	Dolaylı
Patenli Kız	Kuzgun	s.74	Doğrudan
	Tık Tık Yaşar	s.90	Dolaylı
	Gezgin Neşe	s.142	Dolaylı
	Ak Tenli	s.156	Dolaylı
	Güzel Kızlar		
	Dürbün Nimet	s.173	Doğrudan
	Karamelalar'ın Konukları	s.193	Doğrudan

Tablo 3'e göre, "Ankaralı" kitabında, yer alan yorumlama becerilerinin sınıflandırma alt becerilerine 5 bölümde (f:5); önemini çözme alt becerisine 4 bölümde (f:5); anlamını aydınlatma alt becerisine 5 bölümde (f:8) rastlanmıştır. "Ankaralı" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Babaannemin elleri göbeğinde birleşik, başı da hafif sağa kaymışsa radarları açık demektir. Susar, yalnızca dinler; sohbetin tadı kaçmışsa, bir punduna getirir, araya giriverir." (s.52) (Yorumlama [Sınıflandırma])

“Bostancının yüzü ay gibi ışıdı. Biri bey oğlu, öbürü gaddar ağa oğlu! diye geçirdi içinden.” (s.85) **(Yorumlama [Sınıflandırma])**

“Bugün on beş yaşındayım ve bana göre, unutulup giden o yaşam, gizlendiği, üstü örtüldüğü için uzak yakın ilgisi olan herkese, ama az ama çok acı çektirmekten başka işe yaramamış. Kanıt mı? Bugün, büyükbabam Aktar Ahmet Efendi’ye inat, iki babaannemin karşılıklı höpürdettikleri kahveler!” (s.9) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“Aile nedir? Binlerinin, akıllarınca köklerini tırpanladığı, dalını sürgününü budadığı, ulu bir ağaç mı? Yoksa aynı soyadını taşıyan bacı, kardeş, amca, yeğen bolluğu mu? Öyleyse, amcamla babamı kurumlandırın. İşte, bizim koca ailemiz! dedikleri, sürekli birbirleriyle didişen on Pehlivanoğlu nasıl koca: oluyor?” (s.44) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“Bu kısa girişi yapmamın nedeni, babaannemin eski Türk filmlerinden ezberlediği kader ağlarını örmüş bir kere deyimi...” (s.9) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

“Aile, ana yüreğidir. Baba, kanıyla canıyla o yüreği besler. Ama ana yüreği her atışında çocuklarını, torunlarını, gelinlerini, dünürlerini, hatta marabalarını bile toplar, kendine çeker sarıp sarmalar. Onun için aile, ana yüreğidir.” (s.44) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

Tablo 3’e göre, “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabında, yer alan yorumlama becerilerinin sınıflandırma alt becerilerine 3 bölümde (f:3); önemini çözme alt becerisine 3 bölümde (f:4); anlamını aydınlatma alt becerisine 6 bölümde (f:9) rastlanmıştır. “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklerle aşağıda yer verilmiştir:

“Baltayı da kaptığı gibi, orman yolunu tuttu. Bunun odunu iyi olmaz, şu henüz fidan sayılır, onun gövdesi pek kalın diye diye ormanın içlerine doğru ilerledi. Sonunda kesim zamanı gelmiş bir kestanenin önünde durdu.” (s.78) **(Yorumlama [Sınıflandırma])**

“Kızı Bilge de annesinin kopyasıydı. Gerçi o, ne fal bakmış ne baktırmıştı ama, fal bakanları da baktıranları da iyi tanırdı. Bakanlar; çoğunlukla aksi, kibirli, biraz da şeşbeş gözlü, hafif kayık insanlardı. Baktıranların arasındaysa, sıkı bir dayanışma vardı. Bir yerlerde bir falcı olduğunu duymasınlar, anında gözleri ışıldar, çeneleri işler, kulaktan kulağa yayarlardı keramet sahibi hocayı, medyumu...”(s.137-138) **(Yorumlama [Sınıflandırma])**

“Anasımını da sayarsak, dört yıldır evle okul arasında aynı güzergâhta gidip geliyordu. Her sokağı, köşeyi, bankayı, marketi ezberlemişti. Yine de, bugünün önemi, ufacık ayrıntılara bile dikkat etmesini gerektiriyordu. ” (s.20) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“Zeynel içinden tam, Oh olsun! diyecekti ki, birden kafasında şimşek çaktı. Bedeninden bin volt elektrik geçmiş gibi titredi. Yüzüne çarpık ama kocaman bir gülücük yayıldı, kara gözlerinde şeytansı pırıltılar belirdi. Zeynel’in gözlerinde o anda beliren pırıltılar, bir daha da hiç ama hiç inmedi. Yıllar sonra bile...” (s.79) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“Annem, üniversite harcını ödemek için kafeteryanın birinde garsonluk yapmış. Kıvrıcık kızıl saçlarını düzeltmek isterken ütüyle yakmış. Okulun önünde mendil satan çocuklara, ders aralarında kazak örmüş. Teyzemi, arkadaş hışmından korumak için karakolluk olmuş. Avare kardeşi liseyi bitirdiğinde, tablolarını satarak ona gece elbisesi

almış... Annemle ilgili bilmediğim ne çok şey varmış.” (s.38-39) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

“Bana bak, kırmızı kafa. Bunlar gelini kaldıracak! Ne eliyorsun sen? Ne kaldırması?” Âdetleriymiş. Gelini kaçırıp, damattan kurtarmalık alırlarmış; Vermezse... Damat aramak zorunda kalırmış. Çok hoşuma gitmişti. İyi öyleyse. Gelini biz kaldıralım, Zeynel de bulamasın, dedim gülerken. Gözlerini koca koca açarak kedi gibi yalandı. Kurtarmalık ne olacak peki? Damat ne isterse vermek zorundaymış.” (s.232) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

Tablo 3’e göre, “Güzelce’de Bir Kaçak, Memo” kitabında, yer alan yorumlama becerilerinin sınıflandırma alt becerisine hiçbir bölümde (f:0); önemini çözme alt becerisine 6 bölümde (f:6); anlamını aydınlatma alt becerisine 7 bölümde (f:8) rastlanmıştır. “Güzelce’de Bir Kaçak, Memo” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Yeşilhisar’dan kaçmak zorunda kalışıyla başlayan serüveni, Güzelce’ye gelişle değişen yaşamı, acıları, sevdaları, sevinçleri, hepsi sanki elindeki zembilin içindeydi.” (s.16) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“-İbrahim geldi mi?- diye sordu yaşlı kadın, onu duymadan. -Söyle ona, gelsin, beni eve götürsün. Hadi, git ona söyle. Biz denizci ailesiyiz.- yutkundu. -Böyle anlarda aileler kenetlenir. Karadeniz kocamı aldığımda oğlum yanımdaydı. -Şimdi de...- Sustu, dili varmadı söylemeye.-Eve yalnız dönmek istemiyorum-, diye fısıldadı.” (s.189) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“...Avluda iki cenaze, töre ardına harcanan yaşamların simgesi gibi, sessiz, yan yana duruyordu.” (s.10) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

“Yarıyıl tatili gelip de, okulların zili on beş gün susmak üzere son kez çaldığında, tüm çocukları bir coşku kaplar. Karneleri iyi olanların keyfine diyecek yoktur. Kötü olanlar içinse, önlerinde koca bir tatil ve notlarını düzeltebilecekleri uzun bir dönem daha vardır.” (s.213) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

Tablo 3’e göre, “Patenli Kız” kitabında, yer alan yorumlama becerilerinin sınıflandırma alt becerisine hiçbir bölümde (f:0); önemini çözme alt becerisine 2 bölümde (f:2); anlamını aydınlatma alt becerisine 10 bölümde (f:10) rastlanmıştır. “Patenli Kız” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Dışarda yeme alışkanlığı olmadığından mı bilmem, eve sık sık konukları gelirdi babamın. Geç saatlere kadar oturup söyleşirlerdi. Bana çok sıkıcı gelen bu sohbetler ağabeylerime göre pek keyifliydi. Hele konuklar, Mahdum beyler, diye açılış yaparak onlara da söz hakkı tanıdıklarında, hindi gibi kabarırlardı.” (s.42) **(Yorumlama [Önemini Çözme])**

“Elbette. Okul bize öğrenimin yanı sıra yeteneklerimizi keşfetmeyi de öğretiyor. Yeteneklerimizi geliştirir ve yaşamımızda nasıl kullanacağımızı öğreniriz. Kendini kanıtlayan hangi gençle ailesi kıvanç duymaz ya da toplum onu dışlar ki?” (s.194)

(Yorumlama [Önemini Çözme])

“Hih! Anlamıyordu veletler! Televizyona da karşıydı o. Teknoloji geliştikçe, insancıl duygular azalıyordu. Nerede o eski komşu ziyaretleri? Sohbet edilir, mısır patlatılır, kestane kebabı yapılırdı. Şimdi insanlar ziyaretlerini televizyon dizilerine göre ayarlıyor. Aman, bugün olmaz; ancak yarın!” (s.10) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

“Oysa, bizler hatalı ya da suçlu değiliz. Aksine, çok kararlıyız, çok azimliyiz. Bizim için engeller, aşıldıkça geride kalır. Bunu en başta ailelerimiz kabul etmeliler ki, topluma da kabul ettirebilsinler. işte o zaman, dünyada hiç zavallı sakat kalmaz.” (s.193) **(Yorumlama [Anlamını Aydınlatma])**

4.2. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Analiz Becerilerine Ait Bulgular

Araştırmanın çalışma dokümanında yer alan eleştirel düşünme unsurlarından analiz becerilerinin fikirleri gözden geçirme, argümanları ortaya çıkarma ve argümanları analiz etme alt becerine ait bulgular Tablo 4’te verilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Analiz Becerilerine Ait Bulgular

Eleştirel Düşünme Unsurlarından Analiz Becerilerinin Alt Becerileri	Kitap İsmi	Bölüm İsmi	Sayfa Numarası	Sunum	
Fikirleri Gözden Geçirme	Ankaralı	Eskici Dede	s.40	Doğrudan	
		Eskici Dede	s.43	Doğrudan	
		Sürpriz Konuk	s.68	Doğrudan	
		Sürpriz Konuk	s.68	Doğrudan	
		Sürpriz Konuk	s.73	Doğrudan	
		Sürpriz Konuk	s.79	Doğrudan	
		Adaşım Mahire	s.18	Doğrudan	
	Ballı Çörek Kafeteryası	Adaşım Mahire	s.19	Doğrudan	
		Adaşım Mahire	s.21	Doğrudan	
		Vale Kız			
		Papaza Bir Gazoz	s.40	Doğrudan	
		Ya Hepimiz Ya Hiçbirimiz	s.158	Dolaylı	
		Güzelce’de Bir Kaçak, Memo	-	-	-
		Patenli Kız	Gizemli Sarı	s.13	Dolaylı

		Zarflar		
Argümanları Ortaya Çıkarma	Ankaralı	Postacının Hayreti	s.27	Dolaylı
		Mırmır Nine Karamelalar'ın Konukları	s.112	Dolaylı
		Eskici Dede	s.193	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.35	Doğrudan
		Yerkazık'ın Cinleri	s.17	Dolaylı
		Yerkazık'ın Cinleri	s.77	Doğrudan
		Yerkazık'ın Cinleri	s.80	Doğrudan
		Yerkazık'ın Cinleri	s.80	Dolaylı
		Viraneye Baskın	s.61	Doğrudan
		-	-	-
		Biri Bey Oğlu Öbürü Ağa Oğlu	s.28	Doğrudan
		Biri Bey Oğlu Öbürü Ağa Oğlu	s.84	Dolaylı
		Sarı Zarf	s.92	Dolaylı
		Sarı Zarf	s.102	Doğrudan
Argümanları Analiz Etme	Ankaralı	Sıradışı Bir Sabah	s.116	Dolaylı
		Sıradışı Bir Sabah	s.117-118	Doğrudan
		Yüzleşme	s.120	Doğrudan
		Yüzleşme	s.128	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.13	Dolaylı
		Adaşım Mahire	s.15	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.23	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.24	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.29	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.30-31	Dolaylı
		Vale Kız		
		Papaza Bir Gazoz	s.46	Doğrudan
		Sallabaş Sami	s.102	Doğrudan

	Sulu Sulu		
	Ankara	s.119	Dolaylı
	Armutları		
	Sultan Falcısı	s.135	Doğrudan
	Bilge		
	Ya Hepimiz	s.159	Doğrudan
	Ya Hiçbirimiz		
	Ya Hepimiz	s.161	Doğrudan
	Ya Hiçbirimiz		
	Kaç, Memo!	s.20	Doğrudan
	Kaç!		
	İspiyoncu	s.26	Doğrudan
	Fitne Pembe		
	Sihirli Kaval	s.46	Dolaylı
	Viraneye	s.61	Doğrudan
	Baskın		
	Güzelce'de	s.74	Doğrudan
	Bir Kaçak		
Güzelce'de	Uğursuz	s.126	Doğrudan
Bir Kaçak,	Atmaca		
Memo	Uğursuz	s.129	Dolaylı
	Atmaca		
	Uğursuz	s.131	Dolaylı
	Atmaca		
	Kansız Hüsnü	s.150	Dolaylı
	Hoşça Kal,	s.208	Doğrudan
	Zeliş!		
	Hoşça Kal,	s.209	Doğrudan
	Zeliş!		
	Kavuşma!	s.215	Dolaylı
	Meraklı	s.11	Doğrudan
	Postacı		
Patenli Kız	Meraklı	s.12	Dolaylı
	Postacı		
	Gezgin Neşe	s.140	Dolaylı

Tablo 4'e göre, "Ankaralı" kitabında, yer alan analiz becerilerinin fikirleri gözden geçirme alt becerisine 2 bölümde (f:6); argümanları ortaya çıkarma alt becerisine 1 bölümde (f:1); argümanları analiz etme alt becerisine 4 bölümde (f:8) rastlanmıştır. "Ankaralı" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Bre Allahsız! Hasibe on yedisinde, sen otuz bir. Utanmıyor musun be! Baban, Torunlarımın anası diye diye gitti." (s.40) (Analiz [Fikirleri Gözden Geçirme])

"Şu son günlerde, Giriş paralı olsun, diye tutturan amcama neredeyse hak vereceğim. Başımız piknikçilerle dertte. Sorun, yanlarında getirdikleri yiyecekler değil, arkalarında

biraktıkları pislik. Onlar için kapıya görevli dikmek zorunda kaldık. Gelenleri ya geri çeviriyor ya da sepetlerine el koyuyorlar. Babam bu durumun geçici olduğunu söylese de, annem girişe bekçi kulübesi diye tutturdu. Bana kalsa, salarım bizim üç ahbab çavuşu. Bakalım, bir tane piknikçi kalır mı? Kangallarım kimseye kuyruk sallamaz, ama iyi niyetlilere de dış göstermezler.” (s.68) **(Analiz [Fikirleri Gözden Geçirme])**

“Hadi kuzum, hadi torunum. Sen abisin, bilirsin; anan kim, nerede?” (s.35) **(Analiz [Argümanları Ortaya Çıkarma])**

“Gün gelecek de zanaatı, ithal ürünlerle, fabrikasyon üretimiyle küçülecek, hatta yok olacak deseler güler geçerdi.” (s.28) **(Analiz [Argümanları Analiz Etme])**

“Tersyüz olan koyu kahverengi toprağı gösterdi: Hele bak, dayı! Yaşam devam ediyor...” (s.84) **(Analiz [Argümanları Analiz Etme])**

Tablo 4’e göre, “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabında, yer alan analiz becerilerinin fikirleri gözden geçirme alt becerisine 3 bölümde (f:5); argümanları ortaya çıkarma alt becerisine 2 bölümde (f:4); argümanları analiz etme alt becerisine 6 bölümde (f:12) rastlanmıştır. “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Aslında, adımı söylemedikleri için ablalarına kızmıyordu. Mahire çirkin bir isimdi. Onu çileden çıkararak, dokuz yaşında olmasına rağmen dokuz aylık bebek gibi davranmalarınıydı.” (s.18) **(Analiz [Fikirleri Gözden Geçirme])**

“Derdi buymuş! Babamın bana açamadığı derdi buymuş! Yüreğim kararmadı desem, yalan olur. Öte yandan, En büyük erdem dürüstlüktür derdi annem. Bundan sonra Lale Abla’yı daha dikkatli izleyeceğim. Kuşkusuz, Rana’yı da konuşturmanın yolunu bulacağım. Onunki de, bununkine benzer bir şeydir.” (s.158) **(Analiz [Fikirleri Gözden Geçirme])**

“Başımı çevirdim. Onun kaygılı yüzüne bakarak, Bir şeyim yok, baba, dedim. Körlerle sağırılar birbirini ağırlar. İkiniz de denginizi bulmuşsunuz.” (s.17) **(Analiz [Argümanları Ortaya Çıkarma])**

“Muhtarın dili damağı kurudu. Kuşkusuz bunların hepsi safsataydı; ancak köyde tuhaf şeylerin olduğu da gerçekti. Derin bir soluk aldı:- Tamam bacı, dedi, ikindiden sonra caminin avlusunda konuşuruz. Politikacı ağzıyla eklemeyi de unutmadı: Bu beladan sıyrılmanın yolunu bulacağız elbette.” (s.84) **(Analiz [Argümanları Ortaya Çıkarma])**

“Ne yalan söylemeli, gençlerin takıldığı, müzik sesinin dışarıya taşıdığı, arı kovanı gibi vızır vızır kaynayan kafelere bakıp, kafeteryamı sessiz ve ruhsuz bulduğum günler olmuyor değil. Yine de hemen toparlanıyor, Nankörlük etme, Sıla, diyorum kendi kendime. Ballı Çörek Kafeteryası’nı sıradanlıktan çıkararak, müşterilerimizle aramızdaki güvenilir, sıcak ve içten bağı kuran da o sessizlik değil mi zaten?..” (s.13) **(Analiz [Argümanları Analiz Etme])**

“Geniş hole çıktı ve sürgülü cam kapının gerisinde yemek yiyen çocuklara baktı. Ne yüzlerindeki neşe, ne önlerindeki yemek, gözlerindeki hüznü silmeye yetiyordu.” (s.161) **(Analiz [Argümanları Analiz Etme])**

Tablo 4'e göre, "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabında, yer alan analiz becerilerinin fikirleri gözden geçirme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0); argümanları ortaya çıkarma alt becerisine 1 bölümde (f:2); argümanları analiz etme alt becerisine 9 bölümde (f:10) rastlanmıştır. "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Adamlar kana kan diyor. Memo'nun ağabeyinin hapiste ölmesi bile bunu değiştirmez." (s.61) (**Analiz [Argümanları Ortaya Çıkarma]**)

"Kulübesinde onarılacak yalnızca üç küçük tabure kalmıştı. Onların da hasırları lime lime olmuştu. Saza ihtiyacı vardı. Dereyi sahile doğru izlerse, istediği gibi bir şeyler bulacağından emindi, Memo." (s.20) (**Analiz [Argümanları Analiz Etme]**)

"Ramazan'ın arabası çok kişi alamazdı. Ayrıca, dönüşte Selvi, Özlem, belki Cennet Ana ve elbette, Ulaş'la Sultan Yenge de olacaktı. Bu durumda ancak aralarından ikisi gidebilirdi. Sonunda kura çekmeye karar verdiler." (s.215) (**Analiz [Argümanları Analiz Etme]**)

Tablo 4'e göre, "Patenli Kız" kitabında, yer alan analiz becerilerinin fikirleri gözden geçirme alt becerisine 4 bölümde (f:4); argümanları ortaya çıkarma alt becerisine hiçbir bölümde (f:0); argümanları analiz etme alt becerisine 2 bölümde (f:3) rastlanmıştır. "Patenli Kız" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Zarflardan birinin Leyla Hanım'a gönderilmesi olağandı. Ne de olsa kadıncağız emekli öğretmendi. Abonesi olduğu dergiler, yazıştığı dostları, hâlâ ders verdiği öğrencileri vardı. Eh, onun kapı komşusu Gezgin Neşe'nin zilini de sık sık çalardı. Gerçi ona, turizm şirketlerinin broşürlerinden, tur programlarından başka bir şey götürmezdi ya, neyse. Ama, diğerlerini hiç mi hiç anlamıyordu. Bu altı kişinin arasında nasıl bir bağlantı kurulabilirdi, bilmiyordu." (s.13) (**Analiz [Fikirleri Gözden Geçirme]**)

"Yaşama bağlılık. Şerare bir an duraksadı, sonra kararlılıkla devam etti. Yüzü, önemli şeyler söyleyecekmişçesine ciddileşti. Biz engelliler için yaşamı çekilmez kılanlar, çevremizdeki insanlar, hatta en yakınımız olan ailelerimizdir. Engelli olduğumuzu biz kabul etsek bile, onlar kabul etmezler. Öncelikle bizi özürlü görenler onlar..." (s.193) (**Analiz[Fikirleri Gözden Geçirme]**)

"Hayda! Zarfların altısı da, köyün altı pinponuna gelmişti. Şerare Aydoğdu tarafından Suadiye'den postalanmıştı. Kimdi bu, Şerare Aydoğdu? Yakınlıkları selamlaşmaktan öteye geçmeyen altı kişiyle ne ilgisi vardı? Yoksa, şu palavra şans oyunlarından ya da tanıtım kampanyalarından biri miydi?" (s.11) (**Analiz [Argümanları Analiz Etme]**)

"Gerçekten de tıpkı çocuk gibiydi Gezgin Neşe. Kolay incinir, çabuk unuttur, dünyayı bir oyun alanı gibi görür, olmadık şeylere tutkuyla bağlanır, aklına eseni anında yapar, çabuk bıkar, vara yoğa gülerdi. Çevresindekiler az buçuk kaçık gözüyle baksalar da, onu çok severlerdi." (s.140) (**Analiz [Argümanları Analiz Etme]**)

4.3. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Değerlendirme Becerilerine Ait Bulgular

Araştırmanın çalışma dokümanında yer alan eleştirel düşünme unsurlarından değerlendirme becerilerinin iddaları değerlendirme ve argümanları değerlendirme alt becerine ait bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Değerlendirme Becerilerine Ait Bulgular

Eleştirel Düşünme Unsurlarından Değerlendirme Becerilerinin Alt Becerileri	Kitap İsmi	Bölüm İsmi	Sayfa Numarası	Sunum		
İddaları Değerlendirme	Ankaralı	Yeşil Göl	s.18	Doğrudan		
		Eskici Dede	s.38	Doğrudan		
		Cin Çarpması	s.47	Doğrudan		
		Cin Çarpması	s.50	Doğrudan		
		Korkunç Gözdağı	s.63	Doğrudan		
		Korkunç Gözdağı	s.63	Doğrudan		
		Sürpriz Konuk	s.72	Doğrudan		
		Sürpriz Konuk	s.75	Doğrudan		
		Sürpriz Konuk	s.76	Dolaylı		
		Sürpriz Konuk	s.76	Dolaylı		
		Sarı Zarf	s.97	Doğrudan		
		Karayelin Ardı Sütliman	s.186	Doğrudan		
		Karayelin Ardı Sütliman	s.197	Dolaylı		
		Yer Kazık’ın Cinleri	s.81	Dolaylı		
		Şehirli Gelin	s.192	Dolaylı		
Argümanları Değerlendirme	Ankaralı	Güzelce’de Bir Kaçak, Memo	Kaç, Memo! Kaç	s.17	Dolaylı	
			Gizemli Sarı Zarflar	s.21	Doğrudan	
			Patenli Kız	Postacının Hayreti	s.26	Doğrudan
			Öğretmen Leyla	s.26	Doğrudan	
		Yeşil Göl	s.16	Doğrudan		
		Yeşil Göl	s.21	Doğrudan		

	Biri Bey Oğlu		
	Öbürü Ağa	s.82	Doğrudan
	Oğlu		
	Sarı Zarf	s.101	Doğrudan
	Adaşım		
	Mahire	s.12-13	Dolaylı
	Yer Kazık'ın		
	Cinleri	s.68	Doğrudan
	Yer Kazık'ın		
	Cinleri	s.82	Doğrudan
Ballı Çörek	Sallabaş Sami	s.97	Doğrudan
Kafeteryası	Ya Hepimiz	s.161	Doğrudan
	Ya Hiçbirimiz		
	Ya Hepimiz	s.166	Doğrudan
	Ya Hiçbirimiz		
	Şehirli Gelin	s.191	Dolaylı
	Şehirli Gelin	s.194	Doğrudan
	Düğün	s.230	Doğrudan
Güzelce'de	Hoşça Kal,		
Bir Kaçak,	Zeliş!	s.197	Doğrudan
Memo			
	Meraklı	s.9-10	Dolaylı
Patenli Kız	Postacı		
	Kuzgun	s.6-7	Doğrudan

Tablo 5'e göre, "Ankaralı" kitabında, yer alan değerlendirme becerilerinin iddiaları değerlendirme alt becerisine 7 bölümde (f:13); argümanları değerlendirme alt becerisine 3 bölümde (f:4) rastlanmıştır. "Ankaralı" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Konuğuma, Pehlivanoğlu Botanik Bahçesi' nin tarihçesini anlatırken, içimden de anneme hak verdim. Çoğunu tanımadığım üniformalı gençlerin bir bölümü el arabalarında saksıları, fidanları, sepetler içindeki meyve sebzeleri mini markete taşıyor; bir bölümü de seralardan getirdikleri, kokuları birbirine karışan, bin bir renkteki çiçeği yol yolak kenarlarına diziyordu. Saksıların çoğu daha yerine yerleşmeden kapılıyordu." (s.18) **(Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])**

"Buse'nin deyimiyle üç beş inek dışında yüzü gülen yoktu. Galiba okullu olmak, biz çocukların isteği değil de, binlerinin buyruğu. Ailelerimiz de bu buyruğu sevinçle, gururla, umutla benimsiyor. Aldığım armağanlar da bunun göstergesi değil mi?" (s.186) **(Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])**

"Çaresiz onlara doğru ilerledim. Babamın ağzı kulaklarındaydı. Gördün mü, bak! İşte, aile budur! Hızır gibi yetiştiler" (s.16) **(Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])**

"Televizyonun sesini yükselttim. Normal koşullarda babamın, Doğa, şunun sesini kıs! diye seslenmesi gerekir. Çıt yok." (s.101) **(Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])**

Tablo 5'e göre, "Ballı Çörek Kafeteryası" kitabında, yer alan değerlendirme becerilerinin iddaları değerlendirme alt becerisine 2 bölümde (f:2); argümanları değerlendirme alt becerisine 6 bölümde (f:9) rastlanmıştır. "Ballı Çörek Kafeteryası" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Zeynel içinden, Sadece anıramayacak kadar yaşlıydı, derken, gözlerini araba tekeri kadar açarak, Desene çatladı!, dedi. Ne çatlaması be? Aaa, duymadın mı, Hıdır Emmi? Ayşe Nine'nin tavukları da çatlamış. Duyulmasını istemiyormuş gibi yaparak, kısık sesle sürdürdü. Yani telef olmuş!" (s.81) **(Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])**

"Bizim saf çobanın aklını başından almış besbelli. Çöreklerinin ununu mu okuyor, yoksa suyunu mu efsunluyor acaba?" (s.192) **(Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])**

"Aslına bakarsanız, iş yelkovanın peşine takılmakta değil, yelkovanın attığı turu iyi değerlendirmekte. Hamurun dinlenme süresi ve fırına girdikten kokusu tütene kadar geçen yirmi beş dakika ev ödevlerine göz atmak, eksikleri tamamlamak için en uygun zamandır. Elbette, o uyarıcı ve uyandırıcı kokuyu birileri alana dek..."(s.12-13) **(Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])**

"İnanılır gibi değil! Babam, biricik baldızının düğününe kot pantolon ve bir düğmesi kopuk gömlekle katılmaya karar verdi. Eve gidip üstünü değiştirecek zamanı kalmamış. Umarım bu saygısızlığı, çoğunluğu zaten kravatsız olan konuklarımıza, karşı yapılmış bir iyi niyet gösterisi olarak kabul edilir." (s.230) **(Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])**

Tablo 5'e göre, "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabında, yer alan değerlendirme becerilerinin iddaları değerlendirme alt becerisine 1 bölümde (f:1); argümanları değerlendirme alt becerisine 1 bölümde (f:1) rastlanmıştır. "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"İstanbul'da Harem otogarında, kendini İnebolu'ya giden otobüse attığında, yüreği ağzından fırlayacakmışçasına çarpıyordu Memo'nun. Neyse ki, o daha yerine oturmadan otobüs hareket etti. Derin bir oh çekerek, pencereden dışarı baktı. Hüsnü Dayı, Halil ve İbrahim, insanları ite kaka otobüs bürolarına doğru koşuyorlardı. Keyifle gülümsedi. Üsküdar pazarında iki kasa limonu, kırk bağ maydanozu kalmıştı, ama olsun. Bu kez izini bulmaları uzun zaman alacaktı." (s.17) **(Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])**

"Yeşilhisar'da Çoban Dursun'un davarını satışı çıkardığı duyulduğunda en çok sevinen Sultandı kuşkusuz. Garip çobanın bir deri bir kemik kalmış, yorgun bedeni sonunda Toroslar'ın ayazından, buzundan kurtulacaktı." (s.197) **(Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])**

Tablo 5'e göre, "Patenli Kız" kitabında, yer alan değerlendirme becerilerinin iddaları değerlendirme alt becerisine 3 bölümde (f:3); argümanları değerlendirme alt becerisine

2 bölümde (f:2) rastlanmıştır. “Patenli Kız” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Hayda!.. Biri olağanüstü der, diğeri yalancı der! Çıldıracağım ya! Kim bu kadın?!”
(s.21) (Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])

“Ah, bir hatırlasa! Başına ağrılar giriyordu. Yok yok, kahveye gidemezdi. Hepsi birlik olur, makaraya alırlardı onu.” (s.26) (Değerlendirme [İddaları Değerlendirme])

“Aslında Postacı Erkan, gün boyu taban tepmekten yorulmuyordu. Onu yoran, güzelim işinin teknolojiye yenik düşmesiydi. Fakslar, cep telefonları, elektronik postalar derken, işi anlamını yitirmişti. Artık, onu görünce el çırparak şarkı söyleyen çocuklar yoktu. Yolunu gözleyen yavukluların sayısı azalmıştı. Yüreklere pıt pıt, sıla kokulu mektupları bekleyen üç beş ana baba dışında yolunu gözleyen pek kimse kalmamıştı.” (s.9-10) (Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])

“Babam defalarca, kuşlarımın kafeslerinde mutlu olacaklarını söylediye de, hiç inanmadım ona. Kuş dediğin özgür olmalıydı. Dilediğince kanat çırpmalı, bir daldan diğerine konmalı, pamuk gibi bulutlara uçmalıydı. Ben kanaryalarımın dostuydum, düşmanı değil.” (s.67) (Değerlendirme [Argümanları Değerlendirme])

4.4. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Çıkarım Yapma Becerilerine Ait Bulgular

Araştırmanın çalışma dokümanında yer alan eleştirel düşünme unsurlarından değerlendirme becerilerinin iddaları değerlendirme ve argümanları değerlendirme alt becerilerine ait bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Çıkarım Yapma Becerilerine Ait Bulgular

Eleştirel Düşünme Unsurlarından Çıkarım Yapma Becerilerinin Alt Becerileri	Kitap İsmi	Bölüm İsmi	Sayfa Numarası	Sunum	
Kanıttan Kuşkulanma	Ankaralı	Eskici Dede	s.34	Doğrudan	
		Sarı Zarf	s.102	Doğrudan	
	Ballı Çörek Kafeteryası	Adaşım	s.30	Doğrudan	
		Mahire			
		Haklısın,	s.83	Dolaylı	
		Dursun Emmi!			
		Haklısın,	s.84	Dolaylı	
		Dursun Emmi!			
		Güzelce’de Bir Kaçak, Memo	Uğursuz	s.127	Dolaylı
			Atmaca	s.128	Dolaylı
		Uğursuz	s.128	Dolaylı	
		Atmaca	s.128	Dolaylı	
		Kansız Hüsnü	s.150	Dolaylı	

		Güzelce'ye Düşen Yıldız	s.160	Doğrudan
	Patenli Kız	Meraklı, Üstüne Üstlük Kuruntulu	s.136	Dolaylı
	Ankaralı	Postacı Erkan Korkunç Gözdağı	s.57	Doğrudan
		Bakımevi ve Kız Yurdu	s.149-150	Dolaylı
		Adaşım Mahire	s.14	Dolaylı
		Adaşım Mahire	s.31	Doğrudan
	Ballı Çörek Kafeteryası	Vale Kız Papaza Bir Gazoz	s.48	Doğrudan
Alternatifleri Tahmin Etme		Vale Kız Papaza Bir Gazoz	s.60	Doğrudan
		Şehirli Gelin	s.202	Dolaylı
		Düğün	s.219	Doğrudan
		Viraneye Baskın	s.49	Dolaylı
		Ulaş İsyanda	s.66	Dolaylı
	Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Ulaş İsyanda Haklısın, Dursun Emmi!	s.67 s.87	Dolaylı Doğrudan
		Can Memo	s.92	Dolaylı
		Can Memo	s.99	Dolaylı
		Özlem'in Özlemi	s.101	Dolaylı
	Patenli Kız	Gizemli Sarı Zarflar	s.23	Dolaylı
		Yeşil Göl	s.11-12	Doğrudan
		Yeşil Göl	s.22	Doğrudan
		Eskici Dede	s.40	Doğrudan
		Cin Çarpması	s.53	Dolaylı
		Korkunç Gözdağı	s.57	Doğrudan
Sonuçlar Çıkarma	Ankaralı	Korkunç Gözdağı	s.64	Dolaylı
		Sarı Zarf	s.99	Doğrudan
		Sıradışı Bir Sabah	s.110	Doğrudan
		Sıradışı Bir Sabah	s.111	Dolaylı
		Sıradışı Bir Sabah	s.115	Dolaylı

	Sıradışı Bir Sabah	s.119	Dolaylı
	Adaşım Mahire	s.25	Doğrudan
	Adaşım Mahire	s.28	Doğrudan
	Adaşım Mahire	s.34	Doğrudan
	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.39	Dolaylı
	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.48	Doğrudan
	Sallabaş Sami Sulu Sulu	s.103	Doğrudan
	Ankara Armutları	s.116	Doğrudan
Ballı Çörek Kafeteryası	Sultan Falcısı Bilge	s.133	Dolaylı
	Sultan Falcısı Bilge	s.145	Dolaylı
	Sultan Falcısı Bilge	s.145	Dolaylı
	Sultan Falcısı Bilge	s.149	Dolaylı
	Sultan Falcısı Bilge	s.149	Dolaylı
	Sultan Falcısı Bilge	s.150	Dolaylı
	Ya Hepimiz Ya Hiçbirimiz	s.154	Doğrudan
	Ya Hepimiz Ya Hiçbirimiz	s.162	Doğrudan
	Bir Gazete Haberi	s.16	Doğrudan
	İspiyoncu Fitne Pembe	s.27	Dolaylı
	Kodaman Rıza'nın Viranesi	s.38	Dolaylı
Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Kodaman Rıza'nın Viranesi	s.41	Dolaylı
	Sihirli Kaval	s.44	Doğrudan
	Ulaş İsyanda	s.65	Doğrudan
	Ulaş İsyanda	s.69	Doğrudan
	Güzelce'de Bir Kaçak	s.77	Doğrudan

	Haklısın, Dursun Emmi!	s.83	Doğrudan
	Haklısın, Dursun Emmi!	s.87	Doğrudan
	Can Memo	s.95	Doğrudan
	Özlem'in Özlemi	s.105	Doğrudan
	Özlem'in Özlemi	s.107	Doğrudan
	Özlem'in Özlemi	s.107	Doğrudan
	Hasır Ustası mı? O da Kim	s.124	Doğrudan
	Kansız Hüsnü	s.152	Dolaylı
	Bağa Kar Yağıyor	s.172	Doğrudan
	Azdı Yine Karadeniz	s.194	Doğrudan
	Hoşça Kal, Zeliş!	s.210	Dolaylı
	Kavuşma!	s.214	Dolaylı
	Gizemli Sarı Zarflar	s.25	Dolaylı
	Postacının Hayreti	s.30	Dolaylı
	Öğretmen Leyla	s.37	Dolaylı
	Kuzgun	s.65	Dolaylı
	İki Kocamış Adam	s.81	Doğrudan
Patenli Kız	İki Kocamış Adam	s.83	Dolaylı
	Gezgin Neşe	s.142	Doğrudan
	Gezgin Neşe	s.144	Doğrudan
	Kırmızı Fiyonklu Rugan	s.178	Dolaylı
	Pabuçlar Karamelalar'ın Konukları	s.194	Doğrudan

Tablo 6'ya göre, "Ankaralı" kitabında, yer alan çıkarım yapma becerilerinin kanıttan kuşkulama alt becerisine 2 bölümde (f:2); alternatifleri tahmin etme alt becerisine 2 bölümde (f:2); sonuçlar çıkarma alt becerisine 6 bölümde (f:11) rastlanmıştır. "Ankaralı" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Evladım, doğruyu söyle. Bak, sen anasız büyüdün. Bu yavrucaklar da anasız mı büyüsün?" (s.34) (Çıkarım Yapma [Kanıttan Kuşkulama])

“Cavit, ben senin abinim. Şafak vakti, Bahçe’ye gidiyormuşsun. Sonra da sessiz sedasız kimselere görünmeden kaçıyormuşsun. Bir daha da görünmüyormuşsun. Sen eşelenmeye başladın mı, başın belada demektir. Jale’nin ağzını aradım. Uyanık, renk vermedi. Bak, oğlum; elâlem, karın değil. İnsanların ağzı torba değil, büzemezsin.” (s.102) **(Çıkarım Yapma [Kanıttan Kuşkulanma])**

“Para, mal mülk çocukların eline geçti tabii, batma Hanım şimdi arar da, sorar da.” (s.57) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

“O daha sonra, ağam! Kadının sesi saygılı, ama bakışları korkusuzdu. Yeniyetmeyi yüreklendiren de buydu herhal. Bu kadın hiç mi gözünü kırpmaz ya?” (s.149-150) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

“İlçede herkesin bildiği, ama meraklı bir iki öğrenci grubunun dışında kimsenin uğramadığı cennetim, kırk dakikalık yayın sayesinde ünlenivermişti. Ertesi gün, üşengeç ilçe halkı bile yollardaydı. Çevre ilçelerden gelenler, yakın illerdeki turizm firmalarının düzenledikleri turlar derken, bahçem daha da renklendi. Bu ilgiden tüm aile hoşnuttuk. O pazar sabahına dek...” (s.11-12) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

“Yetişkinler, çocukların unutkan olduklarını sanır. Doğrudur. Günlük yaşamları dinginse, devasa olayları bile kafalarına takmaya gerek duymazlar. Çünkü onlar kayıt yapan video kameralara benzer. Gün içinde binlerce film çeker, belleklerine kaydederler. Zaman içinde bir ses, bir hareket ya da nesne, o filmi belleklerinden çeker çıkarır; kendilerince kurgular ve ebeveynlerine gösteririrler. Bence çocukluklarını unutan de arada sırada kendilerini ararlarsa, mutlu ya da mutsuz şok geçirmezler...” (s.119) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

Tablo 6’ya göre, “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabında, yer alan çıkarım yapma becerilerinin kanıttan kuşkulanma alt becerisine 1 bölümde (f:1); alternatifleri tahmin etme alt becerisine 4 bölümde (f:6); sonuçlar çıkarma alt becerisine 6 bölümde (f:15) rastlanmıştır. “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“...Her gün Kordonboyu’nda yürüyüş yaparım ben. Ama bugün tersim döndü, güzel adaşım. Ağlamaklı bir sesle ekledi. Burası Kordonboyu mu, Karşıyaka mı ?” (s.30) **(Çıkarım Yapma [Kanıttan Kuşkulanma])**

“Sana söylüyorum! Şu saçlarını kısacık kestirirsen iki fırça darbesiyle işi bitirirsin. Kafan bedeninden büyük...” (s.14) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

“Biliyorum, Rana da Yerkazık’ta yapacaktı aynısını. Köyün gençlerine takı tasarlamayı, yapmayı ve satmayı öğretecekti. Kim bilir, sahilde onlar için bir tezgâh bile açacaktı belki!” (s.219) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

“Servis arabasıyla her gün, her sabah akşam bu caddeden geçmişti. Kim bilir kaç kez, annesi, babası ve ablalarıyla şu kaldırımı arşınlamıştı. Ama hiç bu denli renkli ve cıvıl cıvıl olduğunu fark etmemişti...”(s.25) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

“Tevzemin Zeynel’iyle arası nane desem, yok öyle bir şey. Maşallah, güne onun sesiyle başlıyor, onun sesiyle bitiriyor. Parasal sıkıntısı var desem, değil. Babam kafeteryanın gelirini ikimizin arasında eşit bölüştürüyor. Benimki bankaya gidiyor onunki cebine iniyor. Dört yıldır burada bunaldı desem, mümkün değil. Aklına estiğinde, istediği yere gidiyor. Kesin bir derdi var, ama ne? Dut yemiş bülbül! Gülümsemesi bile yapmacık.”

(s.154) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

Tablo 6'ya göre, "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabında, yer alan çıkarım yapma becerilerinin kanıttan kuşkulama alt becerisine 4 bölümde (f:6); alternatifleri tahmin etme alt becerisine 5 bölümde (f:7); sonuçlar çıkarma alt becerisine 15 bölümde (f:20) rastlanmıştır. "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"-Bu havada mı?- Ulaş iki adımda mutfak penceresinin önüne giderek camı açtı. İçeri dolan buz gibi dağ havasına aldırmadan, Toroslar'ın tepelerindeki kızılılığı göstererek, - Havada ne var ki? Mis gibi... Güneş de doğmak üzere- dedi. Sultan, Ulaş'ın bir şeyler çevirdiğini düşündüyse de ses etmedi. -Pekâlâ...- dedi ve kuşkuyla baktı." (s.83) **(Çıkarım Yapma [Kanıttan Kuşkulama])**

"-Hemen gevşeme. Onca yıl kinle eslenen sevgi, nefrete dönüşmüş olabilir.-" (s.160) **(Çıkarım Yapma [Kanıttan Kuşkulama])**

"Lacivert gece, dolunayın gümüş ışınlarını azar azar götürüyordu. Onun yerini sondördün alacaktı. Memo birkaç gün sonra onun da gideceğini biliyordu. Gökyüzü kararacaktı. Yalnızca yıldızlar kararacaktı. Tıpkı hiçbir zaman ulaşamayacağı umutları gibi." (s.49) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

"Onun, kadın başına aldığı kararlarla belasını aradığım, çokbilmişliğinin kurbanı olacağını, oğlunun yaşamını bile umursamadığını söylüyorlardı." (s.101) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

"Koca çengeli kaldırırken, -Şunu kilitli tut! Bizim için yap. Başına bir iş gelir diye korkutuyorsun bizi-, deyişlerini hatırladı, içi titredi. Kapıyı itti." (s.16) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

"Güzelce'nin o yıl kasabaya yolladığı öğrenciler arasında notu kötü olan yoktu. Muhtar Recep sonuçtan çok hoşnuttu ve çocukların başarısında Memo'nun payının büyük olduğunu söylüyordu önüne gelene. Genç adam çocuklara iyi örnek olmuş, ödevlerini bitirmeyeni atölyesine sokmamış, üstlendiği her işin en iyisini yaparak onları da etkilemişti. Ayrıca, önlerinde bir örnek de Yıldız Hemşire'ydi. Özellikle kızlar ona hayrandı." (s.214) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

Tablo 6'ya göre, "Patenli Kız" kitabında, yer alan çıkarım yapma becerilerinin kanıttan kuşkulama alt becerisine 1 bölümde (f:1); alternatifleri tahmin etme alt becerisine 1 bölümde (f:1); sonuçlar çıkarma alt becerisine 8 bölümde (f:10) rastlanmıştır. "Patenli Kız" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Sorma!" dedi Postacı Erkan. Aydın Bey in öğleden sonra eczaneyi kapatmasından kuşkulandım. Bilirsin, o pazar günleri bile dükkânını kapatmaz. Derken, Doktor Sinan Bey postaneye geldi ve eczacının ailecek hanımın kardeşine, yani Şerareler'e gittiğini söyledi." (s.136) **(Çıkarım Yapma [Kanıttan Kuşkulama])**

"Postacı Erkan, Piknik Aile Bahçesi'nin kapısından içeri girdi. Sağlı sollu yollarla

bölünmüş bahçeyi yediveren gülleri arasından yürüyerek geçti. Tek katlı binanın kapısına ulaştığında, Belki de, Ege bir şeyler biliyordur, diye düşünüyordu.” (s.23) **(Çıkarım Yapma [Alternatifleri Tahmin Etme])**

“Yüreğini kemiren merak bir yana, Tiryaki Çay Bahçesindeki havası da birkaç saat içinde pis diye sönmüştü. Şimdi başta Musri olmak üzere herkes bir ağızdan başlayacaktı, Sen ne biçim postacısın?.. diye.” (s.25) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

“En kötüsü, engelli çocuğunu gizleyen aileler. Sayıları hiç az değil. Neden gizlediklerini bilmiyorum. Belki korumak için, belki de utanıyorlar...Ama bu çok kötü; böyle bir cezayı kimse hak etmez. Aslında, kendimizi kanıtlamamız için bize güvenilmesi, sevgi ve ilgiyle davranılması yeterli. Elbette, bir de eğitim görmemiz... Eğitim herkes gibi bizlerin de hakkı. Herkesteki yetenekler bizde de var...” (s.194) **(Çıkarım Yapma [Sonuçlar Çıkarma])**

4.5. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Açıklama Becerilerine Ait Bulgular

Araştırmanın çalışma dokümanında yer alan eleştirel düşünme unsurlarından açıklama becerilerinin sonuçları ifade etme, prosedürleri doğrulama ve argümanları sunma alt becerilerine ait bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Açıklama Becerilerine Ait Bulgular

Eleştirel Düşünme Unsurlarından Açıklama Becerilerinin Alt Becerileri	Kitap İsmi	Bölüm İsmi	Sayfa Numarası	Sunum
Sonuçları İfade Etme	Ankaralı	Yeşil Göl	s.23	Dolaylı
		Eskici Dede	s.31	Doğrudan
		Eskici Dede	s.36-37	Doğrudan
		Eskici Dede	s.37	Dolaylı
		Eskici Dede	s.39	Dolaylı
		Korkunç Gözdağı	s.55	Dolaylı
		Korkunç Gözdağı	s.61	Dolaylı
		Sürpriz Konuk	s.78	Dolaylı
		Sıradışı Bir Sabah	s.111	Dolaylı
		Yüzleşme	s.122	Dolaylı
Yüzleşme	s.142	Dolaylı		

	Bakımevi ve Kız Yurdu	s.156-157	Dolaylı
	Karayelin Ardı Sütliman	s.189-190	Doğrudan
	Adaşım Mahire	s.15	Dolaylı
	Adaşım Mahire	s.23	Dolaylı
	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.41	Doğrudan
	Vale Kız		
	Papaza Bir Gazoz	s.59	Doğrudan
	Yerkazık'ın Cinleri	s.77	Dolaylı
	Yerkazık'ın Cinleri	s.88	Doğrudan
	Sulu Sulu		
Ballı Çörek Kafeteryası	Ankara Armutları	s.115	Doğrudan
	Sulu Sulu		
	Ankara Armutları	s.115	Dolaylı
	Sulu Sulu		
	Ankara Armutları	s.117	Doğrudan
	Sulu Sulu		
	Ankara Armutları	s.129	Doğrudan
	Ya Hepimiz		
	Ya Hiçbirimiz	s.158	Doğrudan
	Ya Hepimiz		
	Ya Hiçbirimiz	s.169	Doğrudan
	Ya Hepimiz		
	Ya Hiçbirimiz	s.171	Doğrudan
	Bir Gazete Haberi	s.11	Dolaylı
	Bir Gazete Haberi	s.13	Dolaylı
	İspiyoncu		
Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Fitne Pembe	s.32	Dolaylı
	Kodaman		
	Rıza'nın Viranesi	s.36	Dolaylı
	Kodaman		
	Rıza'nın Viranesi	s.40	Doğrudan

		Sihirli Kaval	s.47	Dolaylı
		Viraneye Baskın	s.53	Dolaylı
		Viraneye Baskın	s.57	Dolaylı
		Viraneye Baskın	s.58	Doğrudan
		Özlem'in Özlemi	s.112	Dolaylı
		Hasır Ustası mı? O da Kim?	s.117	Doğrudan
		Yolun Sonu	s.146	Dolaylı
		Güzelce'ye Düşen Yıldız	s.161	Dolaylı
		Azdı Yine Karadeniz	s.194	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.206	Dolaylı
		Bahara Doğru	s.231	Dolaylı
		Öğretmen Leyla	s.32	Doğrudan
		Hanımnine'nin Masalları	s.50	Doğrudan
		Hanımnine'nin Masalları	s.52	Doğrudan
		Kargabaş Ömer	s.58	Doğrudan
		Kargabaş Ömer	s.58-59	Doğrudan
		Kargabaş Ömer	s.59	Doğrudan
	Patenli Kız	İki Kocamış Adam	s.80	Doğrudan
		Tık Tık Yaşar	s.88-89	Doğrudan
		Mükemmel Efendi	s.94	Doğrudan
		Mırmır Nine	s.114	Doğrudan
		Ak Tenli Güzel Kızlar	s.158	Doğrudan
		Dürbün Nimet	s.173	Doğrudan
		Karamelalar'ın Konukları	s.192	Doğrudan
Prosedürleri Doğrulama	Ankaralı	Cin Çarpması	s.47	Doğrudan

	Ballı Çörek Kafeteryası	-	-	-
	Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Ulaş İsyanda	s.70	Dolaylı
	Patenli Kız	Can Memo	s.96	Doğrudan
		-	-	-
		Yeşil Yol	s.8	Dolaylı
		Yeşil Yol	s.16-17	Doğrudan
		Yeşil Yol	s.24	Dolaylı
		Eskici Dede	s.34	Dolaylı
		Eskici Dede	s.39	Doğrudan
		Eskici Dede	s.40	Doğrudan
	Ankaralı	Korkunç Gözdağı	s.65	Doğrudan
		Bakımevi ve Kız Yurdu	s.154	Doğrudan
		Bakımevi ve Kız Yurdu	s.159	Doğrudan
		Karayelin Ardı Sütliman	s.186-187	Doğrudan
		Adaşım Mahire	s.27	Doğrudan
	Ballı Çörek Kafeteryası	Sallabaş Sami Sulu Sulu	s.110	Doğrudan
Argümanları Sunma		Ankara Armutları	s.121-122	Doğrudan
		Şehirli Gelin	s.173	Dolaylı
		Bir Gazete Haberi	s.14	Dolaylı
		Sihirli Kaval	s.46	Dolaylı
		Ulaş İsyanda	s.70	Dolaylı
	Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Güzelce'de Bir Kaçak	s.78	Dolaylı
		Can Memo	s.95	Dolaylı
		Yolun Sonu	s.135	Dolaylı
		Güzelce'ye Düşen Yıldız	s.160	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.209	Dolaylı
	Patenli Kız	Hanımnine'nin Masalları	s.51	Doğrudan
		İki Kocamış Adam	s.83	Doğrudan

Tablo 7'ye göre, "Ankaralı" kitabında, yer alan açıklama becerilerinin sonuçları ifade etme alt becerisine 8 bölümde (f:13); prosedürleri doğrulama alt becerisine 1 bölümde

(f:1); argümanları sunma alt becerisine 5 bölümde (f:10) rastlanmıştır. “Ankaralı” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Açıkçası, babamın dışında birinin beni böyle ünlemesi hiç hoşuma gitmemişti. Saygısızlık yapmamak için yutkundum.” (s.23) (Açıklama [Sonuçları İfade Etme])

“Ayakkabılarımı da kırmızı seçmişim ya, sözde takım olacak. Tahmin ettiğim gibi annem, Bu okul için uygun değil, demiş, gidip bir çift siyah pabuç almıştı. Kimse anlamıyor! Ben öğrenciliği değil uymak zorunda kaldığım kuralları sevmiyorum.” (s.189-190) (Açıklama [Sonuçları İfade Etme])

“Annem eltisinden yana çıktı. Valla, anne çok leziz. İnsanın yedikçe yiyesi geliyor.” (s.47) (Açıklama [Prosedürleri Doğrulama])

“Öleceksek, vatan yolunda ölüyoruz. Yok, Hak nasip eder de bayrağımızın altına varırsak, ömrümüzün sonuna dek özgür yaşarız, demiş ve düşmüş yollara. Yıl 1940, aylardan şubatmış.” (s.8) (Açıklama [Argümanları Sunma])

“Her biri, bir çiçeğin ilk harfi. Noktaları sen dolduracaksın. Ve yine her bir çiçek için bir öykü uyduracaksın. Bence, senin yeteneğin var. İleride yazar olacaksın” (s.186-187) (Açıklama [Argümanları Sunma])

Tablo 7’ye göre, “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabında, yer alan açıklama becerilerinin sonuçları ifade etme alt becerisine 5 bölümde (f:14); prosedürleri doğrulama alt becerisine hiçbir bölümde (f:0); argümanları sunma alt becerisine 4 bölümde (f:4); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0) rastlanmıştır. “Ballı Çörek Kafeteryası” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Saçımı senin gibi kazıtmak istemiyorum. Kafamın yumurta gibi cascavlak çıkmasını istemiyorum.” (s.15) (Açıklama [Sonuçları İfade Etme])

“Arkadaşlarım... Onlar da benim gibi Marmara depremini yaşadı. Ben sekiz saat göçük altında kaldım. Alish ablasıyla iki gün kalmış göçükte. Musti’ye gelince... Zıp zıp başını önüne eğdi. Musti, 17 Ağustos günü İstanbul’da, amcasının yanındaymış. Korkunç sallandım, der, başka şey demez. Ailesinin sağ olduğuna inanıyor. Para biriktirip, onları bulacakmış. Kaptan Özgür Bey için çekti; Pekâlâ, dedi. Onlara da günlük beş lira vereceğim. Ziyaretlerine gidecek, velileri, vasileri olacağım.” (s.171) (Açıklama [Sonuçları İfade Etme])

“Geçtiği yollardan geri dönmeyi düşünürken, Işıklar beklemek için değil, karşıya geçmek içindir, diyen bir kadın yapıştı eline. Kadın bir yandan peşi sıra Mahire’yi sürüklüyor, bir yandan da konuşuyordu. Yaya geçitlerinden geçersen, kurallara uyarsan, trafikten korkman gerekmez...” (s.27) (Açıklama [Argümanları Sunma])

“Yaşam, çözümü içinde gizli bir bilmecedir. Müzikse, o bilmecenin büyüüdür. Bilmeceni çözerken müziğe kulak verirsen, sana yol gösterir” (s.173) (Açıklama [Argümanları Sunma])

Tablo 7’ye göre, “Güzelce’de Bir Kaçak, Memo” kitabında, yer alan açıklama becerilerinin sonuçları ifade etme alt becerisine 12 bölümde (f:16); prosedürleri

doğrulama alt becerisine 2 bölümde (f:2); argümanları sunma alt becerisine 8 bölümde (f:8); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0) rastlanmıştır. “Güzlerce’de Bir Kaçak, Memo” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Babasının başında saygıyla bekleyen büyük oğlu Halil, -Siz buraya yeni gelmişsiniz belli-, diyerek imamın tasalı gözlerinin içine baktı. -Babam Hüsnü Yılmazoğlu ve onun kanlısı, yani benim can arkadaşım Memo’nun ağabeyi Ahmet Aksen, yaşamları boyunca gün yüzü görmediler de, göstermediler de-, dedi. Sesi acılı, ama umut doluydu. Bu köy töreden çok çekti, hoca efendi. Dilerim bu son olur. Yeşilhisar’da bir daha kan davası yaşanmaz.” (s.11) **(Açıklama [Sonuçları İfade Etme])**

“Kısa bir sessizliğin ardından Hüsnü, -Lafı uzatmayacağım,- diye başladı. -Kardeşimin ruhu huzura kavuşmadı. Gayrı sizden bir b*k beklemiyorum. Bu benim azabım. Bir dükkân, bir de ev aldım. İşte anahtarları! Ananıza, ailenize sahip çıkın...” Anahtarları Halil’e uzattı. -Gayrı beni yok belleyin,- dedi sözcüklerin üstüne basa basa.” (s.231) **(Açıklama [Sonuçları İfade Etme])**

“-Artık eminim. Anam beni okula yollamayacak-, dedi” (s.70) **(Açıklama [Prosedürleri Doğrulama])**

“Elbette... Elbette, Muhtar Enimi! Benim jandarmadan da, yasalardan da korkum yok. Göreceksin seni utandırmayacağım.” (s.96) **(Açıklama [Prosedürleri Doğrulama])**

“-Kalk, Memo! Kulübene git ve düşün!- demişti. Sonra da Ulaş’a dönmüştü. -Sen de küçük bey, doğru sahile! Kaval mı üflersin, ne yaparsın bilmem. Yeter ki, ikiniz de sağduyunuzu yitirmeyin!-” (s.14) **(Açıklama [Argümanları Sunma])**

“-Bak, torunum,- diyordu, “Hüsnü’nün bağıni, bahçesini alan, taa Çukurova’dan gelen bir toprak ağası. Oturmayacakmış, ama bir ayağı burada. Adamda para kum gibi. Ne kadar çalışkan olduğumuzu, birlik-dirlik olduğumuzu gösterirsek, o kadar güvenini kazanırız. Ondan sonra da köye yatırım yapmasını isteriz.” (s.209) **(Analiz [Argümanları Sunma])**

Tablo 7’ye göre, “Patenli Kız” kitabında, yer alan açıklama becerilerinin sonuçları ifade etme alt becerisine 10 bölümde (f:13); prosedürleri doğrulama alt becerisine hiçbir bölümde (f:0); argümanları sunma alt becerisine 2 bölümde (f:2); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0) rastlanmıştır. “Patenli Kız” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“İyi ki de gelmişti Şerare. Çünkü o olmasaydı, Telefon neyime yetmiyor. Alın bu zimbirtiyi, sizin olsun! deyip kalkmış olurdu başından bilgisayarın. Bir tuşa dokundu diye çıkan uyarı yazıları, bir türlü yok edemediği görüntüler, durup dururken karar ekran ve arkasında bıcı bıcı konuşan çocuklar yüreğini daraltmıştı. Onu bilgisayarın başına çivileyen, Şerarenin kararlılığı, istekliliği ve sabrı olmuştu.” (s.32) **(Açıklama [Sonuçları İfade Etme])**

“Öğrenmenin yaşı yoktur, diyordu. Ben o masallarla Latif’le Şerafi de uyuttum. Ama onlar masal dinlemeyi pek sevmezlerdi. Top peşinde koşmak, ağaç tepelerine tırmanmak daha cazip gelirdi keratalara.” (s.51) **(Açıklama [Argümanları Sunma])**

“Şeyy!.. Madem öyle, önce telefon edelim. Annesiyle ya da babasıyla konuşuruz. Duruma göre, belki de gideriz. Ne dersin?” (s.83) (Açıklama [Argümanları Sunma])

4.6. Eleştirel Düşünme Unsurlarından Öz Düzenleme Becerilerine Ait Bulgular

Araştırmanın çalışma dokümanında yer alan eleştirel düşünme unsurlarından öz düzenleme becerilerinin kendini gözden geçirme ve kendini düzeltme alt becerilerine ait bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Araştırma Çalışma Dokümanında Yer Alan Eleştirel Düşünme Unsurlarından Öz Düzenleme Becerilerine Ait Bulgular

Eleştirel Düşünme Unsurlarından Öz Düzenleme Becerilerinin Alt Becerileri	Kitap İsmi	Bölüm İsmi	Sayfa Numarası	Sunum
Kendini Gözden Geçirme	Ankaralı	Yeşil Göl	s.9	Dolaylı
		Yeşil Göl	s.11	Doğrudan
		Korkunç Gözdağı	s.62	Doğrudan
		Korkunç Gözdağı	s.66	Dolaylı
		Sürpriz Konuk Biri Bey Oğlu	s.75	Dolaylı
		Öbürü Ağa Oğlu	s.89	Dolaylı
		Yüzleşme	s.143	Dolaylı
		Bakımevi ve Kız Yurdu	s.160	Dolaylı
		Adaşım Mahire	s.21	Doğrudan-Dolaylı
		Adaşım Mahire	s.28	Dolaylı
	Adaşım Mahire	s.30-31	Doğrudan	
	Vale Kız			
	Papaza Bir Gazoz	s.52	Dolaylı	
	Ballı Çörek Kafeteryası	Yerkazık'ın Cinleri	s.70	Dolaylı
	Sallabaş Sami Sulu Sulu	s.102	Dolaylı	
	Ankara Armutları	s.128	Doğrudan	
	Sultan Falcısı Bilge	s.136	Dolaylı	
	Sultan Falcısı	s.148	Dolaylı	

	Bilge		
	Ya Hepimiz	s.161	Doğrudan
	Ya Hiçbirimiz		
	Düğün	s.228- s.229	Dolaylı
	Bir Gazete Haber	s.12	Dolaylı
	Kaç, Memo! Kaç!	s.24	Doğrudan
	Kodaman Rıza'nın Viranesi	s.38	Dolaylı
	Sihirli Kaval	s.43	Dolaylı
	Sihirli Kaval	s.47	Dolaylı
	Viraneye Baskın	s.51	Dolaylı
	Viraneye Baskın	s.52	Dolaylı
	Viraneye Baskın	s.63	Dolaylı
	Ulaş İsyanda	s.67	Dolaylı
	Güzelce'de Bir Kaçak	s.74	Dolaylı
	Güzelce'de Bir Kaçak	s.79	Dolaylı
	Can Memo	s.91	Dolaylı
Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	Can Memo	s.95	Doğrudan
	Özlem'in Özlemi	s.102	Dolaylı
	Özlem'in Özlemi	s.108	Dolaylı
	Hasır Ustası mı? O da Kim?	s.118	Dolaylı
	Uğursuz Atmaca	s.125	Dolaylı
	Uğursuz Atmaca	s.127	Dolaylı
	Uğursuz Atmaca	s.129	Dolaylı
	Yolun Sonu	s.134-135	Dolaylı
	Yolun Sonu	s.136-137	Dolaylı
	Yolun Sonu	s.143	Doğrudan
	Yolun Sonu	s.145	Dolaylı
	Kansız Hüsnü	s.150	Dolaylı
	Kansız Hüsnü	s.154	Dolaylı
	Kansız Hüsnü	s.155	Dolaylı
	Bağa Kar Yağıyor	s.174-175	Dolaylı

		Bağa Kar Yağıyor	s.178	Dolaylı
		Azdı Yine Karadeniz	s.188	Dolaylı
		Azdı Yine Karadeniz	s.190	Dolaylı
		Azdı Yine Karadeniz	s.191	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.202-203	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.204	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.207	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.207	Dolaylı
		Hoşça Kal, Zeliş!	s.211	Dolaylı
		Meraklı Postacı	s.10	Doğrudan
		Kargabaş Ömer	s.54	Doğrudan
		Kargabaş Ömer	s.58	Dolaylı
		Kuzgun	s.73	Doğrudan
		Mükemmel Efendi	s.100	Doğrudan
	Patenli Kız	Ponpuni	s.132	Dolaylı
		Meraklı, Üstüne Üstlük Kuruntulu	s. 137	Doğrudan
		Postacı Erkan	s. 147	Doğrudan
		Gezgin Neşe	s. 147	Doğrudan
		Ak Tenli	s. 153	Doğrudan
		Güzel Kızlar	s. 153	Doğrudan
		O Gece	s. 163	Doğrudan
		O Gece	s. 164	Doğrudan
	Ankaralı	İki Babaanne	s.164	Doğrudan-Dolaylı
Kendini Düzeltme	Ballı Çörek Kafeteryası Güzelce'de Bir Kaçak, Memo	-	-	-
	Patenli Kız	-	-	-

Tablo 8'e göre, "Ankaralı" kitabında, yer alan öz düzenleme becerilerinin kendini gözden geçirme alt becerisine 6 bölümde (f:8); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:1) rastlanmıştır. "Ankaralı" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Anneme göre gözlem yeteneğime, babama göre varsayım üretmedeki düş gücüme dayanarak meraklılara gerçekleri anlatacağım. Okuyan olur mu, bilmiyorum. Zaten asıl amacım, yıllar önce beni, İspiyoncu papağan, kocakulak Doğa diye ünleyenlere, nasıl çuvalladıklarını göstermek." (s.9) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

"Benim hatam, annemin koyduğu yasağı delmek: bir ölçü de olsa, buna babamı da ortak etmektir. Oysa açık yüreklilikle, "Evet, söz dinlemedim. Adı Fatma olan bir kadını elinden tutup Bahçe'yi gezdirdim, dese ydım, belki özgürlüğüme yine kısıtlama gelecekti; ama susarak, sırtımda sürekli büyüyen şu koskoca Diyarbakır karpuzuyla dolaşmayacağım. Annem benim kafamı bulandırmamak için balonlar uçurmayacak; ben ona kuşkulu gözlerle bakmaya- çaktım. Doğal olarak üç kişilik ailemizde, güvensizlik sorunu yaşamayacaktık." (s.160) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

"Elimdeki fil kumbarayla hesap cüzdanını babaanneme uzattım. Zor da olsa gülümsemeyi başardım. Rahat koltuktan kalkarak, yanma gidip amcamın boynuna sarıldım. Büyüme, galiba yalancılığa adım atmak." (s.164) **(Öz Düzenleme [Kendini Düzeltme])**

Tablo 8'e göre, "Ballı Çörek Kafeteryası" kitabında, yer alan öz düzenleme becerilerinin kendini gözden geçirme alt becerisine 8 bölümde (f:11); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0) rastlanmıştır. "Ballı Çörek Kafeteryası" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Üfff, sırası mıydı şimdi! -Marmara, Ege...- Yedi bölgenin de iklimini, kentlerini, dağlarını, ovalarını, akarsularını saydı döktü. Doğrusu, böyle sular seller gibi yanıt verebilmesine kendi de şaştı. Öğretmenin kutlamasıyla kasıldı. Güzel bir gün geçirmeyi hak ettiğine ilişkin inancı pekişti. Moralini bozacak ne varsa, silip attı aklından." (s.21) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

"Herkes hoşgörülü, içten ve yardımcıydı. Açıkçası, elimi sıcak sudan soğuk suya sokmuyordum. Oysa, yüreğimde sevinçle hüzün karışmıştı. Sanki iyiyle kötünün savaş alanı gibiydim. Doludizgin kırıp dökmek, birilerine çatmak geliyordu içimden!" (s.228-229) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

Tablo 8'e göre, "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabında, yer alan öz düzenleme becerilerinin kendini gözden geçirme alt becerisine 16 bölümde (f:36); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0) rastlanmıştır. "Güzelce'de Bir Kaçak, Memo" kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

"Yaşamı boyunca üç ya da dört kez ziyaret et babasını. Onun yüzüne bakmamasına, gözlerini kaçırmamasına aldırılmazdı. Bunun, hissettiği pişmanlığın sonucu olduğunu

düşünür, hatta gizli bir memnunluk bile duyardı. Son gittiğinde babası, uzun uzun yüzüne bakarak, -Bir daha buraya gelme, evlat-, demişti. -Bir kanun adamına katil babasını ziyaret etmek yakışmıyor.-”(s.12) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

“Memo’nun Güzelce’de olduğunu Ulaş’a söylese, oğlunun avunacağından emindi. Ama ya sonrası? Gitmeye karar vermemiştir daha. O günden bu yana Dursun Emmi bir daha konuyu açmamıştır. Sultan, onun ne olursa olsun vereceği karara saygı duyacağından emindi. Oğlu öyle mi? Gidelim de gidelim, diye ayaklanacak, dur durak bilmeyecekti.” (s.211) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

Tablo 8’e göre, “Patenli Kız” kitabında, yer alan öz düzenleme becerilerinin kendini gözden geçirme alt becerisine 10 bölümde (f:11); kendini düzeltme alt becerisine hiçbir bölümde (f:0) rastlanmıştır. “Patenli Kız” kitabına ait belirlenen temalara ait bazı örneklere aşağıda yer verilmiştir:

“Zamane veletleri işte, onlarla yarışılır mı? Ama umursamıyordu Erkan. “Bu yaştan sonra değişecek halim yok. Varsın, teknoloji düşmanı bellesinler!” diyordu kendi kendine.” (s.10) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

“Yalancı kız! Bana tatil ödevi, demişti! öğretmenlerim beğenirlerse, okul panosunda yer alacak, demişti. Kitaptan hiç söz etmemiştir! Şimdi küçük bir çocukken yaptığım aptallığı, bütün köy, belki de bütün dünya öğrenecek, diye hayıflanıyor, Şerare’ye basıyordu kalayı. “Bunun hesabını senden sormaz mıyım ben!” (s.164) **(Öz Düzenleme [Kendini Gözden Geçirme])**

BÖLÜM V

TARTIŞMA – SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Tartışma- Sonuç

Bu araştırmada, çocuklara eleştirel düşünme becerisini kazandırma bağlamında çocuk edebiyatı yapıtlarının işlevini değerlendirmek amacıyla çocuk edebiyatı yazarı Zeynep Cemali'nin “Güzelce’de Bir Kaçak Memo”, “Patenli Kız”, “Ballı Çörek Kafeteryası”, “Ankaralı” adlı kitapları betimsel olarak çözümlenmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir:

İncelenen kitapların tamamında eleştirel düşünme unsurlarına yer verildiği, ancak kitapların bölümleri (62 bölüm) göz önünde bulundurulduğunda tüm kitaplardaki eleştirel düşünme unsurlarının (f_{toplam} : 407) oranının ortalama %65,64 olduğu tespit edilmiştir. Çalışmada kullanılan kitaplarının tamamında 62 bölüm olduğu göz önüne alındığında ve bu sayıda bölüm içerisinde 383 eleştirel düşünme unsurunun yer alması, bu oranın ortalamanın üstünde olduğunu düşündürmektedir.

İncelenen kitapların anlatımında Facione (2018)'nin eleştirel düşünme becerisi unsurlarının alt boyutlarını en çok barındıran; başka bir deyişle eleştirel düşünme becerisi açısından yoğunluk puanı en yüksek olan “Ballı Çörek Kafeteryası” (f: 150) adlı kitaptır. Kitap, kurguda yer alan ve bir sorunu betimlerken yeterince açık olan, olaylar ve kişiler üzerine sık sık bağımsız düşünen, yeni bir sorunla karşılaştığında kendisine ve karşısındakine temel ve önemli sorular soran; özetle söylemek gerekirse eleştirel düşünebilen “Ballı Çörek Kafeteryası”nda Sıla adlı karakter ve yazarın kurgu içine yerleştirdiği düşünsel ipuçları yoluyla okurların eleştirel düşünme becerisine katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Anlatımında eleştirel düşünme becerisinin alt boyutlarını en çok barındıran; başka bir deyişle yoğunluk puanı en yüksek olan ikinci kitap “Güzelce’de Bir Kaçak, Memo” (f: 99) adlı kitaptır. Kurguda yer alan Ulaş ve Memo karakterleri törelerin insanlara verdiği zararı ve bu karanlık törelerin sevgiyle yok edilebileceği eserde gösterilmiştir. Çocuklarda sevgi, dayanışma, arkadaşlık duyguları pekiştirilmeye çalışılmıştır.

Böylelikle okurlarda doğru davranışların yerleşmesi, olumsuz davranışların kötü sonuçlarının görülerek terk edilmesinin sağlanmasına önem verilmiştir. Bu bağlamda karakterlerin töre konusunda karşılaştığı zorluklarda sürekli kendini denetleyerek yeni çözümler bulmaya çalışması okurlara toplumsal eşitlik ve kendini denetleme konusunda düşünme ortamı yaratmıştır. Özgün kurgusuyla çocuk gerçekliğine seslenen kitabın, düşünme becerisi edindirme boyutuyla da yazınsal bir kitaptan bekleneni yerine getirdiği düşünülmektedir.

Anlatımında eleştirel düşünme becerisinin alt boyutlarını en çok barındıran; başka bir deyişle yoğunluk puanı en yüksek olan üçüncü kitap “Ankaralı” (f: 98) adlı kitaptır. Yazar Zeynep Cemali, Doğa adlı soru sormayı çok seven, bağımsız düşünebilen karakteri aracılığıyla okurlarını; yaşamı ve insanı anlama süreci başta olmak üzere yetişkinlerle iletişim gibi birçok konu üzerine düşündürebilecek bir kurgu ortaya koymuştur. Cemali, bunu yaparken dayatmacı bir tutum sergilememiş, tersine okurlarının kendi çıkarımlarını yapabilmelerine olanak tanımıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre yoğunluk puanının en az olduğu kitap ise “Patenli Kız” (f: 60) adlı kitaptır. Kitabın karakterleri olaylar üzerine düşünmeyen, sorgulamayan, olaylara genellemeci bir tavırla yaklaşan karakterlerdir. Kurgudaki patenli kız Şerare'nin yaz tatili sırasında okul ödevini hazırlamak için köyün altı kişininin (Öğretmen Leyla, Kargabaş Ömer Haktanır, Tık Tık Yaşar, Mır Mır Nine, Gezgin Neşe Tezel ve Dürbün Nimet) anlattığı anıları yazması, bu anıların okul tarafından beğenilerek kitaplaştırılması ve bu süreçte başından geçenler okuyucunun karakterlerden bağımsız düşünmesine olanak tanımayacak bir yaklaşımla aktarılmıştır. Hatta bu romanda kahramanlara lakap takılması eleştirel düşünme yönünden olumsuzluğa yol açarken aynı zamanda ön yargıya da neden olur.

Eleştirel düşünme becerisini romanlar üzerinden inceleyen iki tane tez çalışması vardır. Buradan yola çıkarak çocuk edebiyatı yazarlarını inceleyen ve eleştirel düşünme ile bağ kuran çalışmaların azlığı da dikkat çekmiştir.

Kemaneci (2019), “*Aytül Akal’ın Öykülerinin Çocuklara Eleştirel Düşünme Becerisi Kazandırması Bağlamında İncelenmesi*” adlı çalışmasında kitaplarını incelediği Aytül Akal’ın çocukların ve toplumun sorunlarını işlediğini aynı zamanda akıl yürüterek sonuca ulaştırarak okuyucusuna neden sonuç ilişkileri içinde eleştirel düşünme becerilerini aktardığını vurgulamıştır. Ayrıca çalışmada ele alınan kitapların öğretici

olmak yerine örtük öğütler yoluyla eğlenceli bir şekilde düşünceleri aktardığı sonucuna varılmıştır. Çalışmamızla birçok noktası bulunmaktadır; her iki çalışmada da eleştirel düşünme ayrıntılı olarak incelenmiştir ve çocuk edebiyatı eserleriyle eleştirel düşünme üzerinde bağ kurulmuştur. Ayrıca yazınsal metinlerle eleştirel düşünmenin nasıl öğretileceği ilişkisi de vurgulanmıştır.

Cihaner (2007), “*Eleştirel Düşünme Kazandırma Yönüyle Bilgin Adalı'nın Çocuk Kitapları*” isimli çalışmada değerler üzerinden eleştirel düşünme incelenmiştir. Adalı'nın kitaplarındaki karakterler akıl yürütme yoluyla sorular sorduğu ve yaratıcı düşünmeyi etkili bir şekilde kullandığı sonucuna varılmıştır. Yazar kitaplarında geçmiş ile günümüze karşılaştırdığı için okuyucusunu da karşılaştırmalar yoluyla sonuca ulaşmasını sağlamıştır. Bu sayede çocuk okuyucuyu eleştirel düşünmeye yönlendirdiği sonucuna varılmıştır. Eldeki çalışmada; eleştirel düşünme becerisinin basamaklarına göre incelenmiştir. Fakat sonuca bakıldığında her iki çalışmada da incelenen yazınsal metinlerdeki karakterlerin tutum ve davranışları aracılığıyla okuyucusuna eleştirel düşünme becerisini örtük iletilerle kazandırmayı amaç edinmiştir.

Çağdaş ve demokratik bir toplum oluşturabilmek için olaylara sorgulayıcı yaklaşabilen, benmerkezcilikten ve toplum merkezlikten sıyrılıp herkese eşit mesafeden bakabilen, genelleme yapma eğiliminden uzak duran, sorunların çözümü sırasında karşısına çıkan zorluklarda yılmadan çözüme ulaşmaya çalışan; başka bir deyişle eleştirel düşünebilen bireylere gereksinim vardır. Bu bireylerin yetişmesinde, okurlarına düşünme sorumluluğu veren yazınsal nitelikli kitapların yerinin önemi açıktır. Çocuk ve genç okurlar, nitelikli yazınsal kitaplar yoluyla iyi yapılandırılmış karakterlerin karşı karşıya kaldıkları sorunların çözümüne doğal olarak katılıp gerçek yaşamlarında benzer sorunlarla karşılaştıklarında bu karakterler aracılığıyla edindikleri ön bilgilerini sorun çözme sürecine aktarabilirler. Bunu sağlamanın yollarından birisi de öğrencilere eleştirel düşünme beceri ve eğilimleri kazandırmaktır.

Eleştirel düşünme günümüzde üzerinde sıkça durulan ve önemini kaybetmeyen bir konudur. Aktarılan bilgilerin, olduğu gibi öğrenciler tarafından alınarak ezberlenmesi yerine, o bilgileri öğrencinin bir eleştiri süzgecinden geçirerek kendi düşüncesi ile birlikte ön plana çıkarması konusunda eleştirel düşünmenin önemi büyüktür. Eğitimin işlevi, öğrencileri toplumsal yaşam için hazırlamak ise sürekli değişen toplumsal yaşam

koşullarının gerektirdiklerini ve gerektirebileceklerini bilen; problem çözme, düşünce üretme ve yaratıcılığını kullanma konularında deneyimli vatandaşların yetiştirilmesi zorunludur. Bu bağlamda, önemli olan bilgi değil, bilgiye nasıl ulaşılabileceği, bilginin nasıl kullanılabileceği ve nasıl üretilebileceğini öğretebilmektir. Bu gerçeklik göz önünde bulundurularak ülkemizde öğretim programı gözden geçirilmiş, çağın gereklerini karşılayabilecek yeni bir program oluşturulmuştur. Bu yenilikle birlikte eğitimde yetiştirilmesi hedeflenen bireyin özellikleri de değişmiş; çağa ayak uydurabilen, sorgulayan, eleştiren, bilimselliği ön planda tutan, sorunlara karşı yaratıcı çözümler üretebilen, her yönden donanımlı bireyler yetiştirilmesi hedeflenmiştir.

Yazarın araştırma kapsamında ele alınan dört romanında, okurun düşüncelerini etkilemeye çalışmadığı, iyi ve güzel değerleri olaylar ve kahramanlar aracılığıyla okura sezdirmeye çalıştığı saptanmıştır. Bunu yaparken okuyucuyu yönlendirmediği; başarı, insan sevgisi, doğa sevgisi, doğruluk gibi değerler kahramanlar aracılığıyla okura aktarıldığından eleştirel düşünme becerisini kazandırma bağlamında oldukça önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçlarına göre incelenen tüm kitapların eleştirel düşünme becerisinin alt boyutlarına ilişkin anlatımlara farklı oranlarda da olsa yer verdiği görülmüştür. Bu çalışmadan elde edilen sonuçlara göre çocuk ve genç okurlara eleştirel düşünebilme ortamı yaratması bakımından bu kitapların önemli olduğu düşünülmektedir.

5.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayalı “bilimsel çalışmalar için öneriler” şunlardır:

- Bilimsel çalışmalara yönelik ilgili alan uzmanları ve araştırmacılarının, çocuk ve gençlik edebiyatı ürünlerinin özellikle de çocukların ve gençlerin sıkça buldukları, birbirlerine bakarak okumaya istekli oldukları çok satılan kitapların eleştirel düşünme becerisini edindirme bağlamındaki işlevini araştırmalı; araştırma sonuçlarından yola çıkarak uygulamaya dönük önerileri paylaşmalıdır.

Araştırma sonuçlarına dayalı “çocuk kitapları ve genç okurlara öneriler” şunlardır:

- Nitelikli çocuk ve gençlik edebiyatı ürünleriyle buluşmak isteyen çocuk ve genç okurlar, kendilerine düşünme olanağı tanımadan herhangi bir iletiyi baskıcı bir tutumla kavratmak isteyen kitaplardan uzak durmalılar. Çocuk ve genç okurlar, kendi gerçekliklerine seslenen, bu gerçekliği sanatçı duyarlılığıyla kurguya aktaran yazarların kaleminden çıkan kitaplara yönelmelidir. Bunu yapabilmek için dil ve edebiyat öğretmenlerinden yardım almaları önerilmektedir.

Araştırma sonuçlarına dayalı “yazar, aileler ve öğretmenler için öneriler” şunlardır:

- Çocuk edebiyatı, çocukluk dönemindeki bireyleri yaşama ve çevreye duyarlı olma, eleştirel düşünme, çevresinde yaşananları sorgulama ve değerlendirme açısından büyük rol oynar. Bu özelliklere sahip kitapları çocuklara önermenin, topluma fayda sağlayacağı düşünülmektedir.
- Yazar, aileler ve öğretmenler, sorumluluğu altındaki çocuk ve gençleri, sanatçı duyarlılığıyla oluşturulmuş kitaplarla buluşturmak isteyen bireyler; seçecekleri kitapların yazınsal nitelikli olmasına ve karakterlerinin eleştirel düşünen bireyin özelliklerini taşımasına önem göstermelidir. Okunan kitapları, birlikte eleştirel bir tutumla tartışmalılar.
- Çocuk ve gençler için kitap yazan yazarlar, yazınsal nitelikten ödün vermeden çocukların ve gençlerin eleştirel birer okur olmalarını sağlayacak nitelikte ürünler ortaya koymalıdır. İleti verme kaygısıyla denetimci bir tutum sergilememeli, karakterlerini eş duyum kurmaya olanak tanıyacak nitelikte yapılandırmalı ve okurun düşünme sorumluluğunu elinden almamalıdır. Yazarlar, okurları özellikle bu çalışmanın sonuçlarına göre kitaplarda en az yer verilen “yargılarını erteleme, genelleme yapma eğiliminden uzak durma ve çelişkileri fark etme” alt kategorilerine ilişkin anlatımlarla da buluşturmalıdır. Böylece onların yeterli kanıt bulunana dek eldeki yargılardan kuşku duyan, olaylara genelleyci bir tavırla bakmaktan uzak duran, tutarsız durumların ayırıcısına varabilen karakterler yoluyla bu konular üzerine düşünmelerini sağlamalıdır.

- Öğrencilerini düşünmeye dönük nitelikli çocuk ve gençlik edebiyatı ürünleriyle buluşturmak isteyen öğretmenler, öncelikle kendileri iyi birer eleştirel düşünür olmalıdırlar. Öğrencilerine önerecekleri kitap listelerini önceden inceleyip kitapların öğrencileri örtük bir düşünme sürecinden geçirmesine önem vermelidirler. Öğrencileri düşüncelerinden dolayı yargılamadan, onlara güvenli bir ortam yaratarak eleştirel bir tutumla kitapların tartışılmasına kılavuzluk etmelidirler. Bu bakımdan bu ve benzeri araştırmalardaki verilerden yararlanarak kitap önerilerinde bulunmalıdırlar.

KAYNAKÇA

- Adalı, O. (2004). *Anlamak ve anlatmak*. İstanbul: Pan Yayıncılık
- Ağdağ, A. (2019). *Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarının "konu-ileti-karakter" bağlamında incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Akyol, H. (2007). *İlköğretimde Türkçe öğretimi*. (1.bs.) Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Aslan, C. (2006). *Yazınsal nitelikli çocuk kitaplarının çocuğun okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi*. Doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aslan, C. (2013). Çocuk edebiyatı yapıtlarının temel işlevleri, *Eğitimci Öğretmen Dergisi*, 17, 6-9.
- Aslan, C. (2013). Çocuk ve gençlik edebiyat yapıtları yoluyla düşünme, *Kum Edebiyat Dergisi*, 72-73, 11-18.
- Aslan, C. ve Sever, S. (2009). Eleştirel düşünme becerisini kazandırma bağlamında çocuk edebiyat yapıtlarının işlevi üzerine bir çözümleme. *VI. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi* içinde (s. 231-250). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Atabek, E. (2000). *Bizim duygusal zekâmız* (2. bs). İstanbul: Altınkitaplar Yayınevi.
- Aytaş, G. (2003). Okuma gelişiminde çocuk edebiyatının rolü. *TÜBAR*, XIII, 155-160
- Balta, E.E. (2013). *Toplumsal cinsiyet ve cinsiyetçi ayrımcılığı bağlamında Zeynep Cemali'nin eserlerini incelenmesi*.
<https://www.researchgate.net/publication/321332595> (erişim tarihi:09.09.2019)
- Başçam Çelik, İ. (2011). *İlköğretim II. kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme becerisi kazandırma açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Başoğlu N. & Mutlu B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitimine uygunluğu, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20-3, 983-998
- Cemali, Z. (2009). *Patenli kız* (14. bs.). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.

- Cemali, Z. (2010). *Ankaralı* (2.bs). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Cemali, Z. (2010). *Güzelce'de bir kaçak Memo* (6.bs). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Cemali, Z. (2011). *Ballı çörek kafeteryası* (15. bs.). İstanbul: Günışığı Kitaplığı.
- Cihaner, C. (2007). Eleştirel düşünme kazandırma yönüyle Bilgin Adalı'nın çocuk kitapları. Yüksek Lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Ciravoğlu, Ö. (1999). *Çocuk edebiyatı*. İstanbul: Esin Yayınları.
- Cüceloğlu, D. (1995). *İyi düşün doğru karar ver.*(8. bs.). İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çevik, B. (2018). Eleştirel düşünme bağlamında Dr. Parkyeri ve Kömür Karası Çocuk adlı çocuk kitaplarının incelenmesi. *Adana Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 56-63
- Dayıoğlu, G. (2000). Çocuk kitaplarında eğitsellik. *I. Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Yayınları.
- De Bono, E. (2006). *Altı şapkalı düşünme tekniği* (Çev. E. Tuzcular). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demirel, Ö. (2012). *Kuramdan uygulamaya program geliştirme* (18.bs.) Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Demirtaş, H. (2015). *Çocukları öyküyle sarmalayan bir anlatıcı: Zeynep Cemali*. <http://www.gunisigikitapligi.com> (Erişim Tarihi:07.10.2019)
- Didin, E. ve Tozduman Yaralı, K. (2017). *Çocukların eleştirel düşünme becerilerinin desteklenmesinde eğitimde bir araç olarak fıkralar*. 4. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumunda sunulan bildiri, İstanbul. <https://www.researchgate.net/publication/324574019>(Erişim Tarihi :01.12.2019)
- Direk, N. (2011). *Küçük prens üzerine düşünmek*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Doğanay, A. (2015). Üst düzey düşünme becerilerinin öğretimi. A. Doğanay (Ed). *Öğretim İlke Yöntemleri* (s. 280-333). Ankara: Pegem Akademi.
- Erdoğan, Y.(2008). *Zeynep Cemali'nin Öykü ve Romanlarında Çocuk ve Eğitim Teması*. Yüksek Lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

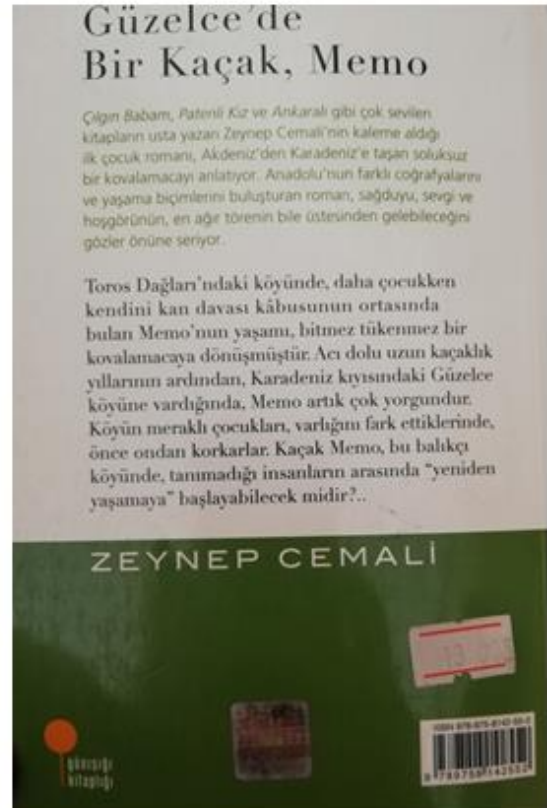
- Facione, P.A. (2018). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*.
http://www.insightassessment.com/pdf_files/what&why2007.pdf (Erişim Tarihi: 07/09/2019)
- Güleç, H. Ç. & Geçgel, H. (2005). *Çocuk edebiyatı* (1. bs.). Ankara: Kök Yayıncılık
- Gürkaynak, İ., Üstel, F. & Gülgöz, S. (2008). *Eleştirel düşünme* (3. bs.). İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi, Sabancı Üniversitesi.
- Horasan, E. A. (2015). *Zeynep Cemali'nin çocuk kitaplarının çocuk edebiyatının temel öğeleri açısından incelenmesi*, Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya
- İleri, A. (2010). Çılgın anne, usta yazar Zeynep Cemali. *Türk Kütüphaneciliği* 24, 2, 323-327
- İpşiroğlu, Z. (1997). *Eğitimde yeni arayışlar*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim* (3. bs.). Ankara: Engin Yayınevi
- Kemaneci, E. (2019), *Aytül Akal'ın öykülerinin çocuklara eleştirel düşünme becerisi kazandırması bağlamında incelenmesi*, Yüksek Lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kurnaz, A. (2019). *Eleştirel düşünme öğretimi etkinlikleri-planlama-uygulama ve değerlendirme*. (3. bs.). Konya, Eğitim Yayınevi.
- MEB. (2006). *Türkçe öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları
- MEB. (2015). *Türkçe dersi (1-8.Sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları
- Milles, M., B. & Huberman, A., M. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage.
- Nosich, M. G. (2018). *Disiplinlerarası eleştirel düşünme rehberi* (4.bs) (çev. Aybek, B.) Ankara: Anı Yayıncılık
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özbaşı, S. (2016), *Zeynep Cemali'nin çocuk edebiyatı yapıtlarının sözvarlığı öğeleri açısından incelenmesi*, Yüksek Lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özden, Y. (2005). *Eğitimde yeni değerler* (6. bs.). Ankara: PegemA Yayıncılık

- Özden, Y. (2008). *Öğrenme ve öğretme* (10. bs.). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Paul, R. & Elder, L. (2016). *Kritik düşünce* (3.bs) (Çev. E. Arslan & G. Sart). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Saban, A. (2005). *Öğrenme ve öğretme süreci yeni teori ve yaklaşımlar* (4. bs). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Seferoğlu S. & Akbıyık C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 193-200
- Sever, S. (2010). *Çocuk ve edebiyat* (5.bs). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü* (2.bs). İzmir: Tudem Yayıncılık.
- Şahinel, S. (2002). *Eleştirel düşünme* (1. bs). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Şirin, M. R. (2000). *99 soruda çocuk edebiyatı* (3.bs) İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tavşancıl, E. ve Aslan, E. (2001). *İçerik analizi ve uygulama örnekleri* (1.bs.) İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe sözlük* (10. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalçın, A. (2002). *Türkçe öğretim yöntemleri* (2. bs.). Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yalçın, A. ve Aytaş G. (2005). *Çocuk edebiyatı* (3.bs.). Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (9 .bs.) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, R. (2004). *Öğrenmeyi öğrenmek* (6. bs.) Ankara: Sistem Yayıncılık.
- Yıldız, C., Okur, A., Arı G. & Yılmaz, Y. (2006). *Kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi* (1. bs.) Ankara: PegemA Yayıncılık.

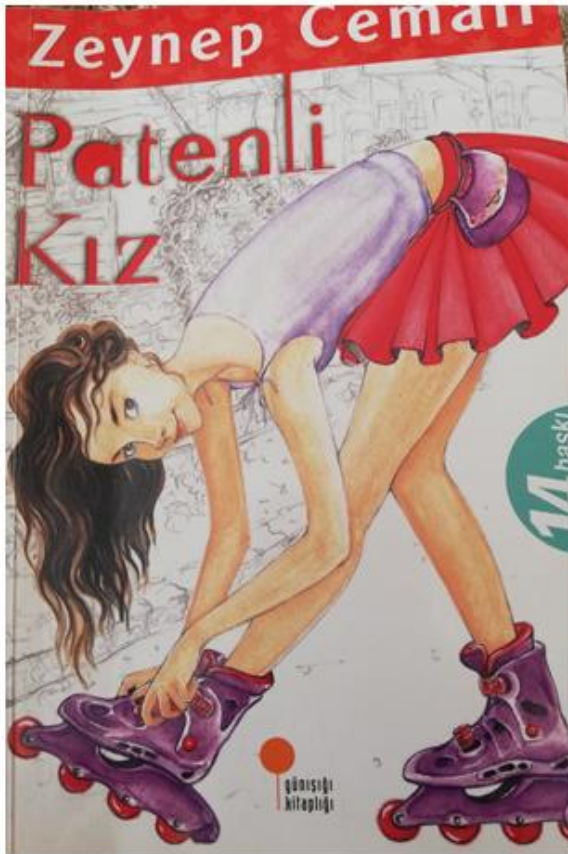

EKLER

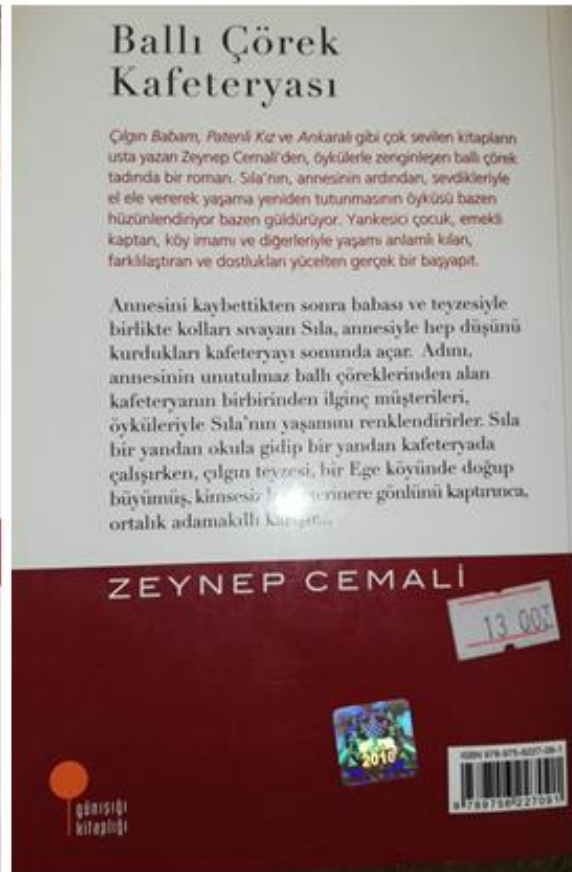
EK 1. ZEYNEP CEMALİ'NİN “GÜZELCE'DE BİR KAÇAK, MEMO” ADLI KİTABI

EK 2. ZEYNEP CEMALİ'NİN "PATENLİ KIZ" ADLI KİTABI

EK 3. ZEYNEP CEMALİ'NİN “BALLI ÇÖREK KAFETERYASI” ADLI KİTABI

EK 4. ZEYNEP CEMALİ'NİN "ANKARALI" ADLI KİTABI

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı: Buket Özaltın İnce
Uyruğu: Türkiye (T.C)
Doğum Tarihi ve Yeri: 26.05.1986 - Nevşehir
Medeni Durum: Evli
e-mail: bktozaltinn@hotmail.com

EĞİTİM

Derece	Kurum	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Erciyes Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı	2019
Lisans	Başkent Üniversitesi, Türkçe Öğretmenliği	2009
Lise	Altınyıldız Lisesi, Nevşehir	2004

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görev
2016-Halen	Sare Selahattin Uzal Ortaokulu	Devam Ediyor
2012-2016	Şehit Er Tuncay Türken Ortaokulu	4 Yıl

YABANCI DİL

İngilizce